



Organization for Security and  
Co-operation in Europe  
Programme Office in Dushanbe



# МАҶМУАИ МАҚОЛАҲОИ

КОНФЕРЕНСИЯИ ИЛМӢ-АМАЛИИ ҶУМҲУРИЯВӢ  
«НАҚШИ ҚОНУНГУЗОРӢ ДАР ИСЛОҲОТИ МИЛИТСИЯ:  
МУВАФФАҚИЯТ ВА НОРАСОГИҲО»

(ш. Душанбе, 20 декабри с.2022)

---

# СБОРНИК СТАТЕӢ

РЕСПУБЛИКАНСКОЙ НАУНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ  
«РОЛЬ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА В РЕФОРМЕ МИЛИЦИИ:  
ДОСТИЖЕНИЯ И НЕДОСТАТКИ»

(г. Душанбе, 20 декабря 2022 г.)



---

**МАҶМУАИ МАҚОЛАҲОИ**  
**Конференсияи илмӣ-амалии ҷумхуриявӣ**  
**«Нақши қонунгузорӣ дар ислоҳоти милитсия:**  
**муваффақият ва норасогиҳо»**

(ш. Душанбе, 20 декабри с.2022)

**СБОРНИК СТАТЕЙ**

**Республиканской научно-практической конференции**  
**«Роль законодательства в реформе милиции:**  
**достижения и недостатки»**

(г. Душанбе, 20 декабря 2022 г.)

---

ТДУ 351.7:34 (063.3) (575.3)  
ТКБ 67.99 (2)116.31 (2точик)  
М-49

**Муқарриз:**

**Раҳмадҷонзода Р.Р.** – муовини сардори Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба илм, н.и.х., дотсент, подполковники милитсия.

**Муҳаррирони масъул:**

**Вализода Н.Д.** – сардори кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва ҷаброти маъмурии факултети №2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, н.и.х., майори милитсия;

**Заробиддинзода С.З.** – сардори Шуъбаи ташкили илмӣ ва таъбу наشري Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, н.и.х., майори милитсия;

**Каримова Л.М.** – сарнозир оид ба робитаҳои байналмилалии Шуъбаи ташкилӣ-илмӣ ва таъбу наشري Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, полковники милитсия.

**Нақши қонунгузорӣ дар ислоҳоти милитсия: маҷмуаи мақолаҳои конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-назариявӣ // Зери назари умумии д.и.х., дотсент Ф.Р. Шарифзода.– Душанбе: «Контраст», 2023.– 96 с.**

**Роль законодательства в реформе милиции: достижения и недостатки: сборник статей республиканской научно-теоретической конференции // Под общ. ред. д.ю.н., доцента Ф.Р. Шарифзода.– Душанбе: «Контраст», 2023.– 96 с.**

Дар маҷмуаи мақолаҳои конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-назариявӣ маърузаҳо ва мақолаҳои илмӣ олимони ҷумҳурӣ ва дигар давлатҳои аъзои ИДМ оид ба проблемаҳои мубрами соҳаи ислоҳоти милитсия/политсия ҷамъоварӣ гардидаанд.

Ақидаи ҳайати таҳририя метавонад ба нуқтаи назари муаллифони мақолаҳо мувофиқ наояд. Барои мазмуни мақолаҳо ва маълумотҳои саҳеҳ муаллифонашон масъул мебошанд. Мақолаҳо дар таҳрири муаллифон нашр карда мешавад. Ҳангоми пурра ё қисман чоп ё бо ҳар тарз истифода бурдани мавод, истинод ба сарчашма, муаллиф ва шумора ҳатмист.

В данном сборнике статей республиканской научно-теоретической конференции представлены научные статьи и доклады отечественных и других ученых государств-участников СНГ по актуальным проблемам сферы реформы милиции/полиции.

Мнение редакционной коллегии может не совпадать с точкой зрения авторов публикаций. Ответственность за содержание публикаций и достоверность фактов несут авторы материалов. Статьи публикуются в авторской редакции. При полной или частичной перепечатке, либо воспроизведении любым способом ссылка на источник обязательна.



## САРСУХАН

**Қ**айд кардан ба маврид аст, ки маҳз бо шарофати сиёсати хирадмандона ва оқилонаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ва аз баракати сулҳу ваҳдат имконият пайдо шуд, ки дар 31 соли даврони истиқлолият мақомоти корҳои дохилӣ дар як муддати кӯтоҳ дар раванди ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, таъмини беҳатарии ҷомеа, муборизаи беамон бар зидди ҳама гуна ҷиноятҳо, баҳусус ҷиноятҳои трансмиллӣ, ба натиҷаҳои назаррас ноил гардид. Самаранокии фаъолияти аз ин бештари милитсия бошад ҳамчун натиҷаи ислоҳоти сохторӣ ва ташкилии милитсия дар назар дошта мешавад.

Назар афкандан ба таърихи милитсияи тоҷик дар тули фаъолияти он гаштаю баргашта аз ислоҳот дарак медиҳад. Аз овони ташкилшавӣ то ба имрӯз дар қатори пайдоиши муносибатҳои нави ҷамъиятӣ, пеш рафтани олами ҷиной зарурияти ислоҳот ва дигаргунӣ даровардан ба сохтори ташкилии милитсия пеш омадааст.

Милитсия дар сафи пеши мубориза бар зидди ҷинояткорӣ ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ қарор дошта, новобаста аз муваффақиятҳои бадастоварда доимо дар инкишоф ва пешравӣ қарор дорад. Дар тақвият ба гуфтаҳои боло қайд кардан ба маврид аст, ки дар замони имрӯза низ ислоҳоти милитсия ва наздик кардани он бо ҷомеа масъалаи асосии сиёсати ҳукумат ва давлат мебошад.

Қабули Барнома ва Стратегияи ислоҳоти милитсия дар давлат зинаи ибтидои дигаргуншавии сохтори ташкилӣ, идоракунии ва фаъолияти милитсия ба ҳисоб рафта, то кадом дараҷа бо воқеияти ҳаёти зиндагӣ наздиқ гардонидани он аз мукаммалии санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳавӣ ва субъектони татбиқкунандаи онҳо вобастагии калон дорад.

Раванди ислоҳоти милитсия зарурияти қабул намудани як қатор санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва дохилиидоравии нав, дар таҳрири нав қабул намудани санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва дохилиидоравии амалкунанда ва тағйирот дар онҳоро ба вучуд овард. Аз ин рӯ, чараёни амалишавии ислоҳоти милитсияро бе қабул ва тақмили санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳавӣ тасаввур кардан ғайриимкон аст. Яъне, нақши қонунгузорӣ дар ислоҳоти милитсия мавқеи калидӣ ва ҳалкунандаро доро мебошад.

Заминаи асосии қабул ва тақмили санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ташаббуси субъектони қонунгузор, натиҷаи корҳои илмӣ-тадқиқотӣ, баргузориҳои ҷорабиниҳои илмӣ (конференсияҳои илмӣ-назариявӣ ва илмӣ-амалӣ), назарсанҷӣ, мувофиқкунониҳои қонунгузориҳои миллӣ ба стандартҳои байналмилалӣ санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, эътирофи санадҳои меъёрии байналмилалӣ ва дар заминаи онҳо тақмилдиҳии қонунгузориҳои миллӣ ва ғайра ба ҳисоб мераванд.

Конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи «Нақши қонунгузорӣ дар ислоҳоти милитсия: муваффақият ва норасогӣ» низ яке аз ҷорабинӣҳое ба ҳисоб меравад, ки дар доираи Нақша-ҷорабиниҳои амалигардонии муқаррароти Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2021–2025 аз тарафи Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба нақша гирифта шуда, гузаронида шудааст.

Маҳз дар раванди ҷорабиниҳои мазкур кормандону мутахассисони амалии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, ҳайати профессорону омӯзгорони Академияи ВКД, намояндагони ташкилотҳои ғайридавлатӣ ва аъзоёни шӯроҳои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шахрвандӣ дар ислоҳоти милитсия иштирок дошта, оид ба натиҷаи қабули санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва дохилиидоравии ВКД дар раванди ислоҳоти милитсия ва рафти амалишавии онҳо, муваффақият ва норасогии самти таҳқиқшаванда баромад ва муҳокимаронӣ намуданд.



Водор намудани мо барои муҳокима ва баррасии мавзӯи зикршуда ин масъулият ва муваффақиятҳо дар ояндаи фаъолияти хизматиамон ҳамчун қорманди мақомоти қорҳои дохилӣ ба ҳисоб меравад.

Натиҷаи қори конференсия ба маърӯзачиён ва дигар иштирокчиён имқониятро пайдо намуд, тоқи тавсияҳои онро дар қорҳои илмӣ-таҳқиқотӣ, раванди таълим ва фаъолияти амалӣ истифода бурда, ҳамзамон бо мақсади тақмили қонунгузории соҳавӣ лоиҳаҳои тағйироту иловаҳоро ба санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва дохилиидоравии ВҚД омода ва ба суроғаи лозимӣ пешниҳод намоянд.

Маҷмӯаи мазқур қамъи маърӯзаҳо аз ҳисоби иштирокчиёнӣ воқеӣ ва ғойбонаи конференсияи илмӣ-амалии қумҳуриявӣ дар мавзӯи «Нақши қонунгузорӣ дар ислоҳоти милитсия: муваффақият ва норасогиҳо»-ро дар бар гирифта, қиҳати истифодаи васеъ дар раванди таълим, қорҳои илмӣ-таҳқиқотӣ ва фаъолияти амалии қормандони мақомоти қорҳои дохилӣ, ба омӯзгорони Академияи ВҚД, унвонқӯён, адъюнқтон, қормандони амалӣ ва дигар хонандагон пешқаш қарда мешавад.





**ШАРИФЗОДА Ф.Р.,**

*Сардори Академияи ВҚД Ҷумҳурии Тоҷикистон,  
доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент, генерал-майори милитсия*

**ОДИНАЗОДА А.Ш.,**

*Сардори факултети №3 Академияи ВҚД Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои  
ҳуқуқшиносӣ, дотсент, полковники милитсия*

## **ҶАНБАҲОИ ҲУҚУҚИИ ТАШАККУЛЁБИИ ҶОМЕАИ ШАҲРВАНДӢ ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

**Вожаҳои калидӣ:** Тоҷикистон, сиёсат, иқтисодиёт, иҷтимоӣ, ҷамъият, ҷаҳон, ҳуқуқ, ҷомеаи шаҳрвандӣ, конститутсия, қонун, истилоҳ, фарҳанг, забони тоҷикӣ.

**Ключевые слова:** Таджикистан, политика, экономика, социальное, общество, мир, право, гражданское общество, Конституция, закон, термин, культура, таджикский язык.

**Keywords:** Tajikistan, politics, economy, social, society, peace, law, civil society, Constitution, law, term, culture, Tajik language.

**И**слоҳоти амиқи асосҳои сиёсӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ, маънавӣ ва ташкилии ҳаёти ҷамъиятиву давлатӣ хусусияти ҳосил рушди давлати тоҷикон дар давраи муосир мебошад. Таҳлили таърихӣ нишон медиҳад, ки ба интиҳоби роҳҳои ташаккул ва рушди ҷомеаи шаҳрвандӣ меъёрҳои ҳуқуқии мавҷудбуда таъсири калон мерасонанд. Дар баробари ин, чунин ташаккул бояд дар асоси ба назар гирифтани хусусиятҳо ва анъанаҳои воқеии таърихӣ, сиёсӣ, ҳудудӣ сурат гирад.

Масъалаҳои дарки ҳуқуқӣ дар шароити ташаккули ҷомеаи шаҳрвандӣ ва амалияи татбиқи он нишон медиҳад, ки раванди ташаккули ҷомеаи шаҳрвандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон хусусиятҳо ва мушкилоти худро дорад. Даҳсолаҳои охир дар кишвар баъзе робитаҳои ҳазорсолаи ҳаёти ҷамъиятӣ вайрон шуда, анъанаҳои мардумӣ асосан аз байн рафтаанд. Сохторҳои давлатӣ, ки тамоми ҷомеаро аз боло то поён идора мекарданд, дар ин вазъият ҷаҳорҷӯбаи пайваस्तкунандаи ягона буданд. Дар баробари ин, ташаккул ва фаъолияти ҷомеаи шаҳрвандӣ дар давлат танҳо дар сурати мавҷуд будани меъёрҳои ҳуқуқӣ, ки ба рушди он мусоидат мекунад, имконпазир мебошад.

Гояҳо оид ба инкишофи концепсияи ҷомеаи шаҳрвандӣ дар соҳаи фалсафа, ҷомеашиносӣ, сиёсатшиносӣ нисбат ба илми ҳуқуқ хеле зиёданд.

Дар Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз соли 1994 [1] ва дар қонунгузорию ҷумҳурӣ истилоҳи «ҷомеаи шаҳрвандӣ» аслан вучуд надорад. Барои ҳамин, зарур аст, ки дар қонунгузорӣ, пеш аз ҳама дар Конститутсияи кишвар меъёрҳо мавҷуд бошанд, ки ба таҳкими ин институт дар заминаи сиёсӣ, маънавӣ, фарҳангӣ, иҷтимоӣ ва иқтисодӣ мусоидат кунанд.

Ҳуқуқ дар шароити ташаккулёбии ҷомеаи шаҳрвандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун воситаи назорати ҷомеа аз болои рафтори одамон баррасӣ карда мешавад, ки муносибатҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, ахлоқӣ, оилавӣ, динӣ ва дигар муносибатҳоро ба танзим дароварда, устувории ҳаёти одамонро таъмин мекунад.

Дар асоси ин мафҳум бояд қайд кард, ки яке аз вазифаҳои асосии давлат ин ҳимоя ва риояи ҳуқуқ, озодиҳои инсон ва шаҳрванд аз таҷовузҳои ҷиноятӣ мебошад.

Ҳамзамон, бо назардошти он, ки амнияти ҷамъиятӣ таъмини амнияти ҳамаи аъзоёни ҷомеаи шаҳрвандиро дар назар дорад, бояд ҳамчун масъалаи муштараки давлат ва институтҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ баррасӣ карда шавад.



Чунин ба назар мерасад, ки ташаккули ҷомеаи шаҳрвандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон танҳо дар сурати мавҷуд будани меъёрҳои ҳуқуқӣ, ки ба рушди он мусоидат мекунад, имконпазир мебошад. Ин зарурати бехтар намудани сифати меъёрҳои ҳуқуқиро бо назардошти давраҳои таърихӣ тараққиёти кишвар пешбинӣ мекунад.

Ба фикри мо, амали ҳуқуқ натиҷаи таъсиррасонии мақсадноки давлат ба муносибатҳои ҷамъиятӣ мебошад.

Муаллифон бо ақидаи О. Степанов дар бораи он розӣ мебошанд, ки ӯ қайд мекунад: «Амали ҳуқуқ, аз як тараф, натиҷаи таъсиррасонии мақсадноки давлат ба муносибатҳои ҷамъиятӣ бошад, аз тарафи дигар, омили устувории онҳо ва дар айни замон воситаи тағйир додан дар низоми «давлат–ҳуқуқ» хангоми гузаштан аз як шакли давлат ва ҳуқуқ ба шакли дигар (аз як зинаи поёнӣ ба зинаи дигари болоӣ), аз нав дида баромадани нақши давлатро дар шароити тағйирёбандаи ҳаёти иҷтимоӣ дар назар дорад». Ба фикри олим, ин на танҳо аз сушт шудани таъсиррасонии давлат ба ташкили ҷомеаи муосир, балки аз зарурати таҳияи стратегияи татбиқи амали муқаррароти ҳуқуқӣ низ ба миён омадааст. Қонун ва давлат, ба фикри О. Степанов, ҳамчун шаклҳои зарурии таъмини озодии одамон, барои таъмини баробарҳуқуқии расмӣ онҳо бо роҳи амалигардонии инкишофи озодии одамон дар ҷамъият пешбинӣ шудааст [2].

Бояд қайд кард, ки ҳуди раванди ташаккули ҷомеаи шаҳрвандӣ ба фаъолияти қонунҷодкунӣ бевосита таъсир мерасонад. Омилҳои объективӣ ва иҷтимоӣ-иқтисодӣ, сиёсӣ, маънавӣ-фарҳангӣ ва дигар омилҳо имконият медиҳанд, ки баъзе дурнамои онҳо муайян карда шаванд, ки он бо пурзӯр намудани ҳимояи судии муносибатҳои ҳуқуқии шаҳрвандӣ, бо таъсиси институтҳои давлатию ҷамъиятӣ алоқаманд буда, барои таъмини амали воқеии ҳуқуқ дар шароити ташаккули ҷомеаи шаҳрвандӣ мусоидат мекунад.

Дар баробари ин, бояд дар назар дошт, ки бе ноил шудан ба сатҳи зарурии фарҳанги ҳуқуқӣ, шуури ҳуқуқӣ, тадриҷан ташаккул додани малақаҳои фаъолияти ҷамъиятӣ сиёсӣ дар шароити демократии ҳаёт, қисми асосии аҳолии кишвар арзишҳои ҷомеаи шаҳрвандиро дарк карда наметавонад, зарурати ташаккули онро намефаҳмад. Ташаккули ҷомеаи шаҳрвандӣ низ бе сатҳи баланди рушди фарҳангӣ, хайриявӣ ва маънавии он ғайриимкон мебошад. Нишондиҳандаи фаъолияти фарҳангӣ, хайриявӣ ва маънавӣ ҳар қадар баланд бошад, ҷомеа ҳамон қадар тезтар инкишоф ёфта, тадриҷан ба ҷомеаи шаҳрвандӣ мубаддал мегардад.

Вобаста ба ин, назарияи ташаккули ҳуқуқии ҷомеаи шаҳрвандӣ, ки дар он масъалаи дарки ҳуқуқӣ мавқеи асосиро ишғол менамояд, бояд ҳаматарафа рушд кунад.

Чунин ба назар мерасад, ки танзими ҳуқуқии рушди ҷомеаи шаҳрвандӣ бояд ба талаботи мумбрамӣ, системавӣ, пайдарпайии мантиқӣ ва фаъолият ҷавобгӯ бошад. Маҳз ба ҳамин талабот меъёрҳои ҳуқуқӣ бояд мувофиқат кунанд.

Бояд қайд кард, ки истифодаи имкониятҳои ҳуқуқ дар шароити ташаккули ҷомеаи шаҳрвандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи ҳолат ва сатҳи муносибатҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ, маънавию сиёсӣ муайян карда мешавад. Барои он ки, ҳуқуқ дар шароити ташаккули ҷомеаи шаҳрвандӣ на танҳо шакли самарабахши тасдиқи зухуроти иқтисодӣ, иҷтимоӣ, маънавию сиёсӣ, балки сарчашмаи ташаккули шуури ҳуқуқӣ ва рафтори қонунии шаҳрвандон бошад.

Бидуни дарки нақши қонун дар ҷомеа, қонуниятҳои инкишофи он, имкониятҳо, моҳияти он, ҳудуди танзим, ҷомеаро дуруст идора кардан имконнопазир мебошад. Дар илми ҳуқуқшиносии муосир якҷанд равишҳои ҳуқуқ бартарӣ доранд.

Муаллифон қайд мекунад, ки ин равишҳо куллан нав нестанд, онҳо қаблан аз ҷониби олимони пешниҳод шуда буданд ва дар ҷомеаи аз ҷониби давлат барпошуда то ҳол равшании комил вучуд надорад, ки дар асоси қадом равиши (концепсияи) дарки ҳуқуқӣ ҷомеаи шаҳрвандӣ бунёд карда шавад.





Концепсияи таркибии ташаққули ҷомеаи шаҳрвандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон то ҳол коркард карда нашудааст. Ҳамзамон, корҳои олимони гуногун (хориҷӣ, русӣ ва ватанӣ) оид ба ин масъала аллақай имконият медиҳад, ки намудҳои ҳуқуқии ташаққули ҷомеаи шаҳрвандӣ дар Тоҷикистон пешниҳод карда шаванд.

Ҳамин тариқ, ба назари мо, унсурҳои асосии ин сохтор меъёрҳои ҳуқуқ, озодии шахс, баробарии расмӣ мебошанд.

### **Адабиёт**

1. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 ноябри соли 1994.– Душанбе: Ганҷ, 2016.– 134 с.
2. Степанов О.А. Теоретико-правовые основы функционирования и развития информационно-электронных систем: Дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01 / Олег Анатольевич Степанов.– М.: Академия управления МВД РФ. 2005.– 365 с.





АБДУЛАҲАДЗОДА А.А.,  
Сардори кафедраи фанҳои ҳуқуқи граждани факултети №2 Академияи ВКД Ҷумҳурии  
Тоҷикистон, подполковники милитсия

## АҲАММИЯТИ ГЕНДЕРИИ ФАЪОЛИЯТИ МКД ДАР ПЕШГИРИИ ЗҶУРОВАРӢ ДАР ОИЛА

**Вожаҳои калидӣ:** Гендер, баробарии гендерӣ, баробарҳуқуқӣ, мардону занон, имкониятҳои баробар, Мақомоти корҳои дохилӣ, фаъолияти милитсия.

**Ключевые слова:** Гендер, гендерное равенство, равноправие мужчины и женщины, равные возможности, Органов внутренних дел, деятельность милиции.

**Keywords:** Gender, gender equality, equal rights of men and women, equal opportunities, Internal affairs bodies, activities militia.

Дар шароити кунунӣ масъалаи риояи талаботи гендерӣ, таъмини баробарӣ ва баробарҳуқуқии гендерӣ дар фаъолияти МКД ва дигар мақомоти ҳокимияти давлатӣ яке аз масъалаҳои муҳим ба ҳисоб меравад.

Бояд қайд намуд, ки вожаи гендер иқтибосӣ буда, дар қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон, забони тоҷикӣ, ва адабиёти илмию таълимӣ давоми солҳои соҳибистиклолии Ҷумҳурии Тоҷикистон қорбурд мешавад. Аммо ба масъалаи фаъолгардонии нақши занон, ки нақши онҳо дар идоракунии давлат, хизмати давлатӣ, соҳаҳои истеҳсолӣ, дастрасӣ ба неъматҳои моддӣ ва иҷрои дигар вазифаҳои давлатию ҷамъиятӣ, кам ба назар мерасид аз даврони Иттиҳоди Шӯравӣ аҳамият дода мешуд.

Калимаи «гендер» дар Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ ба маънои чинс, чинсият (мрд ва зан) маънидод шудааст [1].

Мафҳуми расмии гендер бошад дар моддаи 1 қисми 1 сарҳати якуми Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи кафолатҳои давлатии баробарҳуқуқии мардону занон ва имкониятҳои баробари амалигардонии онҳо» бо мазмуни зайл оварда шудааст, «гендер, гендерӣ – муносибатҳои иҷтимоии байни мардону занон, ки дар ҳаёти ҷамъиятӣ, аз ҷумла ҳуқуқ, идеология, фарҳанг зоҳир мегардад [2].

Қонуни мазкур мафҳуми расмии гендерро ба маънои муносибати иҷтимоӣ муқаррар намудааст, аммо дар фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ бошад он ба маънои чинс, маънидод шудааст. Ба андешаи мо мафҳуми дар қонун овардашуда, яъне муносибати иҷтимоӣ «нақши иҷтимоии» мардону занон дуруст буда, тафсири забонии он дар фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ нодуруст маънидод шудааст.

Бояд хотиррасон намуд, ки айни замон яке аз самтҳои сиёсати давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистонро сиёсати гендерӣ ташкил медиҳад. Сиёсати гендерӣ фаъолияти давлатӣ ва ҷамъиятӣ, ки ба таъмини баробарии муносибатҳои мутақобилаи мардон ва занон равона шудааст. Аз рӯи моҳият ва талаботи сиёсати гендерӣ мардон ва занон баробарҳуқуқ мебошанд. Мазмуну мақсади баробарҳуқуқӣ ҳуқуқ, уҳдадорӣ ва масъулияти баробари мардон ва занон дар назди қонунро ифода мекунад.

Аз рӯи талаботи гендерӣ мардону занон дар мавқеи баробар қарор дошта, барои ин ё он чинс ягон афзалият, бартарият ё имконияти махсус аз рӯи аломати чинс муқаррар карда намешавад. Ба истиснои ҳолатҳои, ки қонун муайян кардааст. Поймол кардани ҳуқуқи мардону занон манъ аст. Вайронкунии принсипе, ки ба баробарии гендерӣ асос ёфтааст, (гузаронидани сиёсати давлатӣ ё содир кардани амалиёти дигаре, ки мардону занонро аз рӯи чинс дар мавқеи нобаробар қарор медиҳад), поймолкунии ҳуқуқ шуморида мешавад ва бояд бо тартиби муқарраркардаи қонуни бартараф карда шавад.



Баробарии гендерӣ – баробарии вазъи ҳукукии мардону занон ва имкониятҳои баробари амалигардонии онҳо, ки ба ҳарду чинс озодона инкишоф додани қобилияти тавоноӣ, маҳорат ва малакашонро барои иштирок дар раванди сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва азхудкунии натиҷаи он имконият медиҳад.

Вобаста ба ин масъала Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мухтарам Эмомалӣ раҳмон дар Паёми худ ба Маҷлиси олии кишвар қайд карданд [3], ки тайи солҳои соҳибистиклолӣ Ҳукумати мамлакат бо мақсади дастгирии занону бонувон ва баланд бардоштани мавқеи онҳо дар ҷомеа бисёр тадбирҳои судмандро амалӣ намуд.

Ҳоло аз шумораи умумии хизматчиёни давлатӣ 25 фоиз, аз ҷумла кадрҳои роҳбарикунанда қариб 20 фоизро бонувону занон ташкил медиҳанд.

Инчунин, бонувону занон дар соҳаи маориф 73 фоиз, тандурустӣ 71, фарҳанг 47, бонкдорӣ 39, алоқа 25, аз ҷумла дар соҳаи хизматрасонии иттилоотӣ қариб 40 фоиз мебошанд.

Таъсиси грантҳои президентӣ ба густариши фаъолияти соҳибқорӣ занону бонувон мусоидат намуд ва онҳо дар баробари беҳтар сохтани шароити оилавии худ ҳоло ба рушди иқтисоди кишвар низ таъсири назаррас расонида истодаанд.

Соли 2022 ба зиёда аз 600 ҳазор занону бонувон аз ҷониби муассисаҳои бонкӣ ба маблағи беш аз 3 миллиарду 400 миллион сомонӣ қарз дода шудааст, ки нисбат ба соли 2018-ум 2,4 баробар зиёд мебошад.

Умуман, дар панҷ соли охир маблағи қарзи ба занону бонувон пешниҳодшуда 12,1 миллиард сомониро ташкил кардааст.

Дар 21 соли охир беш аз 504 ҳазор духтарону бонувон муассисаҳои ҳамаи зинаҳои таҳсилоти касбиро хатм карда, соҳибқасб шудаанд.

Аз ин ҳисоб 239 ҳазор нафари онҳо соҳиби маълумоти олии гардида, ҳоло боз 100 ҳазор нафар духтарон дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ таҳсил карда истодаанд.

Тавачҷуҳи хосаи Пешвои миллат мухтарам Эмомалӣ Раҳмон ба нақши занон дар доираи паём ба он мақсад аст, ки ҳоло ҳам фаъолияти онҳо дар баъзан сохторҳои мақомоти ҳокимияти давлатӣ, аз ҷумла мақомоти корҳои дохилӣ назаррас нест. Аз ин нуқтаи назар Пешвои миллат пайваста барои фаъолгардонии онҳо, дастуру супоришҳои мушаххас медиҳад.

Яке аз мақомоти давлатӣ, ки фаъолнокии занон барои танзими муносибатҳои ҷамъиятӣ, пешгирии ҷиноят, ҳуқуқвайронкуниҳо ва пешгирии зӯрварӣ дар оила нақши муҳим мебозад мақомоти корҳои дохилӣ мебошад. Айни замон шумораи занҳо дар ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон 1 585 нафарро ташкил медиҳад, ки аз ин шумора 720 нафар афсарон ва боқимонда ҳайати қаторӣ мебошанд. Аз ин шумора 94 нафар дар мансабҳои роҳбарикунанда 3 нафар муфаттиш ва 3 нафари дигар таҳқиқбаранда мебошанд [4]. Ин шумора дар муқоиса ба мардон хеле кам буда, ҳангоми амали намудани вазифаҳои милитсия, аз ҷумла ҳнгоми пешгирии зӯрварӣ дар оила ва кор бо ҷабрдидагони зӯрварӣ дар оила таъсири манфии он эҳсос мешавад.

Баъзан мавридҳо ҷабрдидагони зӯрварӣ дар оила, ки аксарияташон занон мебошанд, наметавонанд оид ба мушкилоташон (ҷароҳатҳои бадан, оид ба зӯрвариҳои шахвонӣ ва ғ.) ба кормандони милитсия, нозирони минтақавӣ ки дар Тоҷикистон дар ин вазифа фақат мардон фаъолият мекунанд муроҷиат намоянд. Мутобиқи стандартҳои байналмилалӣ оид ба масъалаи зӯрвариҳои чинсию гендерӣ, инчунин бояд ба чинси корманди милитсия, ки бо ҷабрдидагони зӯрварӣ ва зӯрварон муошират мекунанд, диққат дода шавад. Яъне ба ҷабрдидаи зан бояд корманд-зани милитсия муошират намояд, гирифтани баёнот ва дигар ҳаракатҳои тафтишотӣ, беҳтар аст, ки аз ҷониби кормандони ҳамчун гузаронида шаванд.



Аммо ҳаракатҳои тафтишотие, ҳастанд, ки онҳо ба таври ҳатмӣ бояд аз ҷониби корманди ҳамчинс (зан ё мард) гузаронида шаванд.

Чунин ҳаракати мурофиавӣ, ки дар он бояд шахси ҳамчинс иштирок намояд дар моддаи 186 Кодекси мурофиавии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, яъне шаҳодаткунонӣ муқаррар шудааст.

Тибқи қисми 1 моддаи мазкур барои дар бадани инсон ошкор кардани нишонаҳои махсус, осори ҷиноят, захмҳои ҷисмонӣ, муайян кардани ҳолати мастӣ ё дигар хусусият ва аломатҳое, ки барои парванда муҳиманд, ба шарте, ки он муоина кардан (экспертиза)-ро тақозо накунад, мумкин аст, шаҳодаткунонии гумонбаршуда, айбдоршаванда, ҷабрдида ё шохид ба ҷо оварда шавад. Дар бораи гузаронидани шаҳодаткунонӣ муфаттиш қарор мебаррорад.

Шаҳодаткунонӣ аз ҷониби муфаттиш бо иштироки шахсони ҳолис, дар мавридҳои зарурӣ бошад, бо иштироки духтур ба ҷо оварда мешавад. Дар ҳолатҳое, ки ин амали тафтишӣ бо бараҳна кардани шахси муоинашаванда алоқаманд бошад, муоина бо иштироки шахсони ҳолиси ҳамчинс анҷом дода мешавад.

Муфаттиш ҳангоми муоинаи шахси ҷинси дигар иштирок намекунад, ба шарте, ки он бо бараҳна кардани шахс алоқаманд бошад. Дар ин сурат муоина аз ҷониби духтур бо иштироки шахсони ҳамчинси ҳолис анҷом дода мешавад [5].

Чунин амалҳо танҳо ҳоси фаъолияти муфаттишон набуда, дигар кормандони милитсия, низ ба ин масъала бояд ҳангоми баррасии арзу шикоят ва муроҷиатҳои шахрвандон диққат диҳанд. Бо назардошти он, ки шумораи занҳо дар мақомоти корҳои дохилӣ кам ҳастанд, баъзан чунин ҳолат барои ба милитсия муроҷиат кардани ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила, аз ҷумла ҷабрдидагони ҷинси зан монеа мешавад.

Бо ҳамин мақсад дар доираи ислоҳоти милитсия дар сохтори Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии Вазорати корҳои дохилӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон аз соли 2010 ҳабдаҳ воҳиди кории нозирон оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила таъсис дода шудааст, ки ба ин вазифа асосан нозирон аз ҳисоби корманд-занони МКД таъин карда мешаванд [6]. Ин ҳабдаҳ нозир дар раёсат ва ноҳияҳои дохили шаҳри Душанбе, баъзан ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ ва раёсатҳои ВКД дар Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳои Суғду Хатлон фаъолият доранд. Қайд кардан зарур аст, ки ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила дар дигар шахру ноҳияҳо ба хизматрасонии чунин нозирон дастрасӣ надоран. Ба андешаи мо мувофиқи мақсад мебошад, ки воҳидҳои кории чунин нозирон, яъне оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила дар дигар шахру ноҳияҳо ташкил карда шавад.

Дар иртибот ба ҳамин масъала бояд қайд намоем, ки дар дигар шахру ноҳияҳо вазифаи нозирони пешгирии зӯроварӣ дар оила бар души нозирони минтақавии милитсия вогузор шудааст. Дар байни нозирони минтақавии милитсия ягон нафар зан фаъолият намекунад [7]. Чунин ҳолат барои муроҷиати ҷабрдидагони ҷинси зан дар баъзан мавридҳо мушкилӣ эҷод мекунад. Онҳо, яъне ҷабрдидагони ҷинси зан барои муроҷиат ба мардон дар бисёр мавридҳо ба мушкилӣ рӯ ба ру мешаванд. Яъне ҷабрдидагони ҷинси зан ҳама мушкилоташонро ба нозирони минтақавии милитсияи ҷинси мард гуфта наметавонанд.

Аз рӯйи стереотипҳои нодуруст баъзан маврид аз рӯйи баррасии муроҷиат аз ҷониби корманди ҷинси мард (агар ҷабрдидаи зӯроварӣ зан бошад) ё ҳангоми муроҷиати ҷабрдидаи зӯровари хонаводагӣ ба корманди ҷинси мард (нозирони минтақавии милитсия) боиси вайрон шудани муносибатҳои оилавӣ мегардад. Ҳатто ба шӯъбаҳои корҳои дохилӣ ворид шудан баъзан мавридҳо барои муракаб гаштани вазъияти оиладорӣ ҷабрдидагон (ҳамсарон) оварда мерасонад.



Аз ин ҷиҳат хуб мешуд, ки ба вазифаи нозири минтақавии милитсия занон низ ба қор қабул мешуданд. Ақалан дар ҳар як шӯъбаи Вазорати қорҳои дохилӣ як ё ду нафар занон дар ҷунин вазифаҳо фаъолият мекарданд.

Дар ҷунин маврид талботи гендерӣ, ки яке аз самтҳои сиёсати давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ташкил медиҳад риоя гардида, аз тарафи дигар барои ҳалли мушкилоти ҷабрдидагони зӯроварии дар оила, ки аксарияти онҳоро занон ташкил медиҳанд, мусоидат менамуд. Ҳамзамон роҳи дигар ҳалли ин мушкилот зиёд намудани воҳидҳои қорҳои нозирони пешгирии зӯроварӣ дар оила мебошад. Ҷунин таҷриба дар Ҷумҳурии Узбекистон истифода мешавад. Яъне дар ШВҚД ҳар як шахру ноҳия нозирон оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила фаъолиятнамуда, ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила ба хизматрасонии онҳо дастрасӣ доранд. Айни замон, ки аксарияти ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила занон мебошанд, ба вазифаи нозирони пешгирии зӯроварӣ дар оила низ аз ҳимсоби қормад-занон таъин карда мешаванд.

Як нуқтаро бояд хотиррасон намоем, ки ҳарчанд аз рӯи талаботи гендерӣ зану мард дар мавқеи баробар қарор гиранд, ҳам аммо дар мақолаи мо бештар сухан оид ба масъалаи балан бардоштани нақши зан ва аҳамияти гендерии он меравад. Ин маънои вайрон кардани баробарии гендерӣ ва баробарҳуқуқии гендериро нашошта, дар ҳамин мақола бештар ба нақши занон таваҷҷуҳ қардан аз он сабаб аст, ки айни замон шумораи қормад-занон дар мақомоти қорҳои дохилӣ чихеле, ки дар боло қайд қардем нисбат ба мардон кам мебошад. Аз ин ҷиҳат мо бештар ба нақши занон ва аҳамияти фаъорлияти онҳо дар мақомоти қорҳои дохилӣ таваҷҷуҳ намудем.

#### Адабиёт

1. Кодекси мувофиқи ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3.12.2009, №564) // Аҳбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2009, №12, мод.815, 816.
2. Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 13.11.1998 // Аҳбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон 1998., №22, м.303; с.2006, №4, м.196; с.2008, №3, м.201; с.2010, №7, м.546; Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 с. №710; Қонуни ҚТ аз 26.12.11., №791.
3. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи қарорҳои давлатии баробарҳуқуқии мардону занон ва имкониятҳои баробари амалигардонии онҳо» аз 01.03.2005, №89 // Аҳбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2005, №3, мод.129.
4. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон «Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ» аз 23.12.2022.
5. Фармони Вазорати қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти №217 аз 17-уми март соли 2010.
6. Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ (ибораат аз ду ҷилд). Ҷилди 1. Пажӯҳишгоҳи забон ва адабиёти Рӯдаки, 2008.– С.317.
7. Натиҷаҳои арзёбии эҳтиётот барои тавсеаи имконоти занон дар бахши амният ва занон-нозирони милитсия барои пешгирӣ ва воқуниш ба ҳолатҳои зӯроварии ҷинсӣ-гендерӣ. ҚДММ «Хирадмандон».– Душанбе, 2022.– 31 саҳ. Саҳ. 8.





АКРАМЗОДА Ш.М.,  
Омӯзгори калони кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва фаъолияти маъмурии факултети №2,  
Академияи ВҚД Ҷумҳурии Тоҷикистон, майори милитсия

## НОРАСОГӢ ДАР ҚОНУНГУЗОРИИ МАЪМУРӢ ҲАМЧУН САБАБИ ТАДБИҚИ АМАЛИИ НОДУРУСТИ МЕЪЁРҲОИ ҚОНУН АЗ ҚОНИБИ ШАҲСОНИ ВАКОЛАТДОРИ МАҚМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ

**Вожаҳои калидӣ:** гунаҳгории инфиродӣ, ҷавобгарии фардӣ, қиёс, шарикӣ, ташкилкунанда, ёрдамчӣ, ҷаримаи маъмурӣ, ҳуқуқвайронкунии такрорӣ.

**Ключевие слова:** индивидуальная вина, индивидуальная ответственность, аналог, соучастие, организатор, помощник, административный штраф, неоднократное правонарушение.

**Keywords:** individual guilt, individual responsibility, analogies, complicity, organizer, assistant, administrative fine, repeated offense.

Баъди соҳибистиқлол гаштани Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҳукумати Тоҷикистон вобаста ба ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии инсон ва шаҳрванд, коллективҳои меҳнатӣ новобаста аз шакли моликиятшон дар самтҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ, сиёсат, фарҳанг ва варзиш чораҳои мушаххасро дар асоси меъёрҳои қонун руҳандози карда истодааст. Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз чунин заминаи ҳуқуқи ҷамъияти ҳуқуқу озодиҳо ва манфиатҳои қонунии инсон ва шаҳрванд ба ҳисоб меравад, ки аз руи сохтори таркибияш муносибатҳои ҷамъиятӣ, ки дар соҳаи идоракунии давлатӣ ба вучуд меоянд, ҳангоми вайрон ганатанашон ба танзим мебарора. Албатта бо қабули кодекс дар лоиҳаи нав, ки соли 2008 буд, проблемаҳои ҷиддӣ ҷойдошта аз байн бурда шуда, норасоҳои қонун дар сатҳи лозимӣ пурра гардонидани шуданд.

Ба ҳамаи нағзҳои дар самти таҳлилшаванда нигоҳ накарда, боз ҳам баъзе аз проблемаҳои тадқиқи муқаррароти меъёрҳои Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмуриро дар фаъолияти амалии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва дигар мақомоти ваколатдори давлатӣ во хурдан мумкин аст.

Дар моддаи 10 Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон принсипи ҷавобгарӣ ва гунаҳгории инфиродӣ пешбинӣ гардидааст, ки мувофиқи он шахси воқеӣ, мансабдор ва ҳуқуқӣ барои он кирдоре (амал ё беамалие) ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида мешавад, ки гуноҳаш дар содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ибтот шудааст.

Моддаи 24 Кодекси зикргардида бошад муқаррар менамояд, ки ба ҷавобгарии маъмурӣ шахси воқеие кашида мешавад, ки ҳангоми содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ синни ӯ ба шонздаҳ расида бошад. Аммо дар мувофиқа бо муқаррароти Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» барои кирдори зиддиҳуқуқи фарзанди ноболиғ падару модар ё шахси онҳоро ивазкунанда масъулият ва ҷавобгарии ҳуқуқӣ дорад. Нобалиғ бошад мувофиқи муқаррароти қонунгузори миллӣ ва байналмиллалӣ шахсе дар назар дошта мешавад, ки ҳануз ба синни ҳаҷдаҳсолагӣ нарасидааст [1].

Яъне вобаста ба таҳлили меъёрҳои дар боло зикргардидаи қонунгузорӣ муайян карда мешавад, ки барои амали зиддиҳуқуқи субъекти мустақили ҷавобгарӣ шахси дигар ҷавобгар аст, ки ин метавонад зидди принсипи ҷавобгарии фардӣ маънидод карда шавад.

Моддаи 16 Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби шарҳи меъёрҳои дар Кодекс зикргардидаро муайян менамояд. Мувофиқи муқаррароти он





агар меъёрҳои Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмури дорои ду ё зиёда маъно бошанд ё онҳоро ҳар навъ шарҳ додан имконпазир бошад, дар ин сурат он меъёрҳо метавонанд ба манфиати шахсе, ки ҳуқуқвайронкунии маъмуриро содир намудааст, маънидод карда шаванд. Дар доираи Кодекси зикршуда ба маънои гуногун шарҳ додани мафҳумҳои якхела манъ аст, ба шарте, ки дар қонунгузорӣ нишондоди махсус мавҷуд набошад. Инчунин вобаста ба тадбиқи меъёрҳои Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмури киёс манъ карда шудааст. Аммо ба баъзе меъёрҳои Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмури назар афканда, духурагӣ ё ба маънои гуногун шарҳ додани баъзе аз мафҳумҳоро мушоҳида намудан мумкин аст. Масалан, мувофиқи муқаррароти моддаи 460 Кодекси зикргардида барои дар ҷойҳои ҷамъиятӣ дашном додан, ба таври таҳқиромез дарафтодан ба одамон, ҳамчунин содир намудани дигар кирдорҳои ба ин монанд, ки тартиботи ҷамъиятӣ ва осудагии одамонро халалдор мекунад, кирдор майдаавбошӣ эътироф гардида, барои он ҷавобгарии маъмури пешбинӣ мегардад.

Дар моддаи номбаргардида «истилоҳи ҳамчунин содир намудани дигар кирдорҳои ба ин монанд» [2] тарафи объективии кирдорро ифода намуда, метавонад ба маънои гуногун шарҳ дода шавад ё якхела фаҳмидани муқаррароти меъёрро мушкил гардонад. Ҳар гуна кирдори содирнамудаи шахсро ҳамчун майдаавбошӣ баҳо додан, ки ба он ё маҳдуд мегардонад.

Бо мақсади дарки воқеии мазмуни меъёри қонун аз ҷониби субъекти тадбиқкунандаи он хуб мешавад, агар дар моддаи 460 Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмури ҳаракатҳои алоҳидаи ташкилкунандаи тарафи объективии майдаавбошӣ дохил карда шаванд ё дар модда бо эзоҳи алоҳида чунин ҳаракатҳо (бехаракатӣ) дарҷ гардонидани шаванд.

Аз санаи 14.03.2014 дар Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмури институти шарикӣ дар ҳуқуқвайронкунии маъмури бо моддаи 23-1 дохил карда шудааст. Аммо аз маълумотҳои шифоҳии қорамандони мақомоти қорҳои дохилӣ бар меояд, ки аз ин навигарӣ дар Кодекс беҳабар мебошанд. Беҳабари аз меъёри зикргардида ҳуқуқу озодихои дар якҷоягӣ содиркунандагони ҳуқуқвайронкунии маъмуриро дар самти ҷавобгарии ҳуқуқӣ маҳдуд мегардонад. Чунки ҳамчун ҳамчироқунандагони содирнамоии ҳуқуқвайронкунии маъмури ба ҷавобгарии маъмури ҷалб намудан аз ҳамчун дар шарикӣ содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмури фарқ дорад. Истилоҳи «ҳамчироқунандагон» фақат яке аз аломатҳои тарафи объективии иҷроқунандаи ҳуқуқвайронқунандаи маъмури буда, ташкилкунанда ва ёрдамчӣ мавқеи алоҳидаро ишғол менамоянд ва дар банду басти кирдор бошад чунин хусусият ба инобат гирифта шуда, ҷавобгарии маъмури онҳо низ фарқ менамояд.

Муқаррар гардидааст, ки ҷавобгарии ташкилкунанда ва ёрдамчӣ бо ишора ба моддаи 23-1 мутобиқи моддаи дахлдори қисми махсуси Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмури муқаррар мегардад. Аммо то кадом дараҷа (фоиз ё ҳисса)-и санқсияи муқаррарқардаи моддаи дахлдори қисми махсуси кодексро нисбати ташкилкунанда ва ёрдамчӣ тадбиқ намудан, номуайян мебошад.

Меъёри моддаи 33 Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмури Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ менамояд, ки агар аз рӯзи содир шудани ҳуқуқвайронкунии маъмури се моҳ гузашта бошад, ба истиснои ҳуқуқвайронқунҳои маъмури алоҳида, ки қонунгузорӣ муайян менамояд, шахс ба ҷавобгарии маъмури қашида намешавад. Инчунин барои як қатор кирдорҳои ҳуқуқвайронкунии маъмури (вобаста ба ҳифзи саломатӣ, вазъи санитарии эпидемиологии аҳоли; дар соҳаи ҳифзи меҳнат ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли; дар соҳаи истифодаи замин; вобаста ба қоидаҳои бехатарии ҳаракат дар роҳ (ҳуқуқвайронқунҳои маъмури, ки боиси расонидани зарари сабук ба саломатии ҷабрдида гардидаанд ва ғайра) муҳлати шашмоҳаи ба ҷавобгарии маъмури қашидан муқаррар гардидааст. Аммо аз фаъолияти амалии мақомоти тадбиқкунандаи меъёри қонун бар меояд, ки чунин



муқаррароти муҳлати ҷавобгарии маъмурӣ ба инобат гирифта намешавад ё ба маънои дигар риоя карда намешавад. Вобаста ба чунин мушкилот қайд намудан ба маврид аст, ки дар сурати нисбати шахс оғоз намудани парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё чамъ овардани маводи парванда мувофиқи муқаррароти қонунгузорӣ бояд шахс оғоҳ карда шавад, дар сурати оғоҳ накардан бо сипари гардидани муҳлати зикргардидаи боло муҳлати ба ҷавобгарии маъмурӣ кашидан гузашташуда ҳисобида мешавад. Гузаштани муҳлати ба ҷавобгарии маъмурӣ кашидан бошад, ҳамчун ҳолати истиснокунандаи ҷавобгарии маъмурӣ эътироф мегардад [3], яъне ҷавобгарии маъмурии шахсро истисно менамояд.

Меъёри моддаи 39 Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷаримаи маъмуриро ҳамчун намуди ҷазои маъмурӣ пешбинӣ намудааст.

Дар қисми 4 моддаи номбаршуда муқаррар гардидааст, ки андозаи ҳадди ниҳоии ҷаримаи маъмурӣ аз шахси воқеӣ ва соҳибкори инфиродие, ки дар асоси патент фаъолият менамояд, набояд аз сад нишондиҳанда барои ҳисобҳо, аз шахси мансабдор аз дусад нишондиҳанда барои ҳисобҳо, соҳибкори инфиродие, ки дар асоси шаходатнома фаъолият менамояд, аз сесад нишондиҳанда барои ҳисобҳо ва аз шахси ҳуқуқӣ аз як ҳазор нишондиҳанда барои ҳисобҳо ва ё аз дусад фоизи маблағи андозҳо ва дигар пардохтҳои ҳатмии пардохтнашуда зиёд бошад, агар Қисми махсуси ҳамин Кодекс андозаи дигарро муқаррар накарда бошад.

Ба моддаҳои алоҳидаи қисми махсуси Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ назар афканда, аз ҳадди ниҳоии муқарраршудаи ҷаримаи маъмурӣ ҳадди баландро нисбати субъектони ҷавобгар муайян намудан мумкин аст [4]. Чунин муқаррарот бо сабаби шуури якхелаи ҳуқуқӣ надоштани омма ба духурагӣ маънидод намудани он сабаб мешавад. Бо сабаби аз байн бурдани чунин мушкилфаҳми ё соддафаҳм гардонидани меъёр дар моддаи 39 дар қисмати дахлдор андозаи ҳадди ниҳоии ҷаримаи маъмуриро нисбати субъектони алоҳида ба пуррагӣ дарҷ гардонидан, қисми умумии Кодексро ба қисми махсуси он мувофиқ гардонидан ба мақсад мувофиқ мебошад.

Мутобиқи муқаррароти моддаи 51 Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ таъйини ҷазои маъмурӣ барои содир намудани якчанд ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ пешбинӣ гардида, қайд карда мешавад, ки агар шахс якчанд ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ содир карда бошад ва парвандахоро нисбати ӯ дар як вақт як мақомоти ваколатдори давлатӣ ё шахси мансабдори ваколатдор баррасӣ намояд, ҷазои ниҳоии нисбат ба ин шахс татбиқшаванда дар доираи танҳо як модда муайян карда мешавад, ки ҷазои нисбатан вазнини маъмуриро пешбинӣ менамояд.

Яъне меъёр мазмуни мантиқии такроршавии ҳуқуқвайронкунии маъмуриро дорад. Ҳамчунин ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар сурате мунтазам содиршуда эътироф мегардад, ки аз ҷониби шахси воқеӣ ё ҳуқуқӣ дар давоми як сол ду маротиба ё бештар аз он содир шуда бошад [5]. Дар сурати ҷой доштани чунин ҳолат агар якчанд кирдори содиршуда таркиб ё қисмати таркибии як меъёри моддаи қисми махсуси Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмуриро ташкил намояд, бояд ҳамчун ҳолати такрорӣ дар доираи моддаи дахлдор банду баст карда шавад, на ҳамчун амалҳои алоҳида, ки дар бахши ҷавобгарӣ аз рӯи фаъолияти амалии мақомоти ваколатдори давлатӣ принсипи замкунӣ истифода бурда мешавад.

## Адабиёт

1. Конвенсия оид ба ҳуқуқи кудак. 20.11.1989 (аз 25-уми ноябри с. 1993 барои Ҷумҳурии Тоҷикистон эътибор пайдо кардааст) // Маҷмуаи санадҳои асосии байналмилалӣ ва миллӣ оид ба ҳуқуқи инсон.– Душанбе: Контраст, 2018.– 406 с.





2. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» аз 02.08.2011 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2011, №7–8, мод. 616. соли 2016, №3, мод.147; соли 2018, №5, мод.283; соли 2019, №4–5, мод.222.
3. Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31.12.2008 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 2008, №12, қ.1, мод.989, мод.990; с.2009, №5, мод. 321, №9–10, мод.543; Қонуни ҚТ аз 25.06.2021, №1784, №1785.
4. Кодекси муҳофизати ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон. 22.07.2013 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с.2013, №7, мод.502; Қонунҳои ҚТ аз 25.06.2021 с., №1786.





**Арипов А.Л.,**  
Сардори кафедраи мурофиави ҷиноятии факултети №2 Академияи ВКД  
Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, полковники милитсия

## **ЗАРУРАТИ ТАКМИЛИ ТАРТИБИ ПЕШБУРД ОИД БА ҲОЛАТҲОИ ЗУРОВАРӢ ДАР ОИЛА, ДАР ДОИРАИ ИСЛОҲОТИ МИЛИТСИЯ**

**Вожаҳои калидӣ:** мақомоти таҳқиқ; ҳуқуқвайронкуниҳо; ислоҳоти милитсия; зуроварӣ дар оила; кодекси муофиавии-ҷиноятӣ; шакли протоколӣ.

**Ключевые слова:** органы дознания; правонарушения; реформа милиции; насилие в семье; уголовно-процессуальный кодекс; протокольная форма.

**Keywords:** bodies of inquiry; offenses; police reform; violence in family; code of Criminal Procedure; protocol form.

Фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ ба хусус кормандони милитсия, ки бо қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон ба танзим дароварда мешавад, яке аз фаъолияти муҳими давлатӣ ба ҳисоб меравад, ки дар мазмуни худ хело гуногун ҷабҳа мебошад. Ба амал баровардани он мутобиқ ба санадҳои меъёрӣ бевосита бо таъмин ва ҳимояи ҳуқуқи озодаҳои инсон ва шаҳрванд, таъмини бехатарии ҷамъият ва давлат алоқаманд мебошад. Паҳлуи дигар ва аҳмиятноки ин фаъолият – мубориза бар зидди ҷинояткорӣ, пешгирии қардани ҷиноят ва ҳар гуна ҳуқуқвайронкуниҳо мебошад. Яке аз шаклҳои ин фаъолиятро, ки ба кормандони сохторҳои алоҳидаи мақомоти корҳои дохилӣ вогузор карда шудааст, таҳқиқ ташкил медиҳад. Таҳқиқ яке аз шаклҳои пешбурд оид ба содир шудани ҷиноятҳои дараҷаи начандон вазнин ва дараҷаи миёна дар марҳилаи тосудӣ, ба ҳисоб меравад.

Таҳқиқ дар мақомоти корҳои дохилӣ яке аз самтҳои афзалиятноки фаъолияти милитсия мебошад [1]. Амалӣ намудани он дар самти гуногун, ба қисми зиёди воҳидҳои алоҳидаи мақомоти корҳои дохилӣ вогузор карда шудааст. Аз ҷумлаи чунин воҳидҳо, кормандони хадамотҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, воҳидҳои таҳқиқ, сохторҳои оперативӣ, нозирони минтақавӣ, хадамоти бозрасии давлатӣ автомобилӣ ва хадамоти давлатии оташнишониро номбар кардан мумкин аст. Вобаста аз вазифаҳои милитсия, ки он дар моддаи 10-и қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» нишон дода шудааст, ба мақомоти корҳои дохилӣ ваколати гузаронидани таҳқиқ вогузор карда шудааст. Аз ин рӯ бармеояд, ки амалӣ намудани фаъолияти таҳқиқ бо вазифаҳои, ки дар назди милитсия дар қонуни соҳавӣ (Қонуни ҶТ «Дар бораи милитсия») гузошта шудаанд, алоқаманд буда мазмунан ҳамдигарро илова мекунад.

Новобаста аз он, ки бевосита самти фаъолияти милитсия бештар ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва пешгирии ҷиноятҳо нигаронида шуда бошад ҳам, дар самти фаъолияти тафтишот низ саҳми назаррасро ба уҳда дошта, ҳаҷман фаъолияти калонро иҷро мекунад. Ба воҳидҳои мақомоти корҳои дохилӣ на танҳо ваколати пешбурди тафтиши пешакии парвандаҳои ҷиноятӣ, балки баъзе аз кормандони сохторҳои ин ниҳод ба сифати кормандони мақомоти таҳқиқ баромад мекунад, ки ин муқаррот аз меъёрҳои моддаи 40 ва 41 КМҶ Ҷумҳурии Тоҷикистон бармеояд. Гарчанде ба кормандони мақомоти таҳқиқ ҳуқуқи дар ҳаҷми пурра тафтиш қардани парвандаҳои ҷиноятӣ вогузор карда нашуда бошад ҳам, ҳаҷми муайяни ваколати мурофиавиро онҳо тибқи қонуни мурофиавии-ҷиноятӣ доро мебошанд. Ба ин аз ҷумла қабул ва баррасии аризаҳои иттилоот дар бораи ҷиноятҳо, гузаронидани амалҳои тафтиши таъхирнопазир, дохил мешаванд.

Вобаста ба ин ба кормандони милитсия ваколати пешбурди парвандаҳои ҷиноятӣ, ки тибқи қонуни мурофиавии-ҷиноятӣ ба парвандаҳои ҷиноятии айбдоркунии хусусӣ мансуб



мебошанд вогузор карда шуда буд. Чунин ваколат бо ворид кардани тағйиру иловаҳо ба матни КМЧ Тоҷикистон таҳрири соли 1961 бо Қарори Президиуми Шурои Олии РСС Тоҷикистон аз 29 сентябри соли 1966 ворид карда шуда буданд. Мутобиқи ин иловаҳо тартиби пешбурди парвандаҳои ҷиноятӣ, ки дар моддаи 406 КМЧ Тоҷикистон таҳрири соли 1961, пешбини шудаанд, дар шакли протоколӣ анҷом дода мешуд. Яъне ин гуна ҷиноятҳои ба категорияи ҷиноятҳои начандон вазнин мансуб буда, аксаран ҳангоми дар ҳолати аён содир шуда буданд, ки чунин тартиб ба онҳо раво дода мешуд. Тартиби пешбурд чунин пешбинӣ шуда буд, ки вобаста ба содир шудани чунин ҷиноят дар муҳлати даҳ рӯз ҳолатҳои содир шудани ҷиноят, шахсияти ҳуқуқвайронкунанда муайян карда шуда дигар амлаҳои муурофиавӣ, ки барои баррасии судии парванда аҳамият доранд (гирифтани баёнот, маълумотномаҳо ва ҳуҷҷатҳои дигар) гузаронида мешуданд. Анҷом додани ин амалҳо ба мақомоти таҳқиқ вогузор карда шуда буд.

Бештар ин гуна ҷиноятҳо оид ба муноқишаҳои оилавӣ ва зуроварӣ дар оила (бештар байни ҳамсарон), қасдан нобуд кардани амволи шахсӣ, ҳай карда бурдани воситаи нақлиёт бе мақсади дуздӣ, мансуб буданд. Тавре дода мешавад ин ҷиноятҳо ба самти фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ мансуб мебошанд, ки ин омил ба тобеъияти онҳо вогузор кардани чунин парвандаҳоро ба миён овардааст. Мутобиқ бар ин таҷриба чунин ба роҳ монда шуда буд, ки дар ҳолати ошкор кардани чунин ҷиноятҳо кормандони мақомоти таҳқиқ – одатан нозирони минтақавии милитсия ё таҳқиқотчиён иттилоотро оид ба ҷиноят ба қайд гирифта амалҳои таъхирнопазирро гузаронида, мавод бо тартиб додани протокол ба суд барои баррасӣ равон мекарданд. Чунин тартиби барасмиятдорӣ ҳодисаи ҳуқуқвайронкунии ошкоршуда барои бетаъхир ва зудтар ҳуҷҷатгузорӣ кардани он мусоидат намудааст.

Минбаъд мавод дар суд моҳият баррасӣ карда мешуданд. Чунин тартиб имконияти андешидани чораҳои таъсиррасониро нисбати шахсони гунаҳгор фароҳам меовард. Оқибатҳои вазнин ва ё назаррас нарасонидани ин гуна кирдорҳо ва пешбинӣ шудани чораҳои таъсиррасонии нисбатан сабук, аён будани содир шудани ҳуқуқвайронкунӣ ва маълум будани шахси онро содир карда ба ворид кардани чунин тартиб мусоидат намудааст. Инчунин бо вучуди начандон вазнин будани кирдор, аксар вақт ба тарафҳо имконияти ошӣ шудан дар ҳамаи марҳилаҳои пешбурд фароҳам буд. Зеро қисме аз ин кирдорҳо ба ҳуқуқвайронкуноҳои «маишӣ», яъне вобаста ба зӯроварӣ дар оила, муноқишаи байни ҳамсарон ё ҳамсоғон ё ин ки аз рӯи хусумати шахсӣ содир шуда мансуб буданд.

Новобаста аз он, ки доираи камтари кирдорҳо бо чунин пешбурд анҷом дода мешуданд, ҳаҷми умумии онҳо назаррас буд. Ин омилро чунин маънидод кардан мумкин аст, ки аксари ҳуқуқвайронкуноҳои содиршаванда, ба категорияи начандон вазнин мансуб мебошанд. Вобаста ба ин омори солҳои гузаштаре овардан мумкин аст, ки онҳо чунин рақамҳоро ифода мекунанд. Чунончӣ дар солҳои 2007 то 2009, шумораи парвандаҳои оғозшуда оид ба парвандаҳои ҷиноятӣ ин гуна категория (яъне – айбдоркунии хусусӣ) дар ҷумҳурӣ ҳамагӣ 2 955 ҳолат ба қайд гирифта шудааст. Ин шумора танҳо оид ба кирдорҳои дар м.м.112, 116, қ.1 ва қ.2 156 КЧ Ҷумҳурии Тоҷикистон [2], пешбинӣ шуда дахл дорад [3].

Аз ин нишондиҳандаҳо ба хулосае омадан мумкин аст, ки дар фаъолияти худ мақомоти таҳқиқ дар дараҷае самаранок буда, вобаста ба чораандешидан нисбати ҳолатҳои ҳуқуқвайронкунӣ ва шахсони онро содир намуда натиҷаҳои хубро ноил гардидаанд. Мазмунан низ чунин тартиб, ки дар меъёрҳои КМЧ Тоҷикистон (таҳрири соли 1961), пешбинӣ карда шуда буд, ба ин мусоидат мекард [4].

Бо қабул ва мавриди амал қарор додани КМЧ Ҷумҳурии Тоҷикистон апрели соли 2010, ки ин тартибро ба пуррагӣ дигаргун намуд. Тибқи он айни замон ба мақомоти таҳқиқ ҳуқуқи омода кардани мавод ва минбаъд барои баррасӣ равон кардани онҳо ба суд манъ карда шудааст. Танҳо зарурати баррасии ариза дар хусуси ҷой доштан ё надоштани



аломатҳои ҷиноятҳои дигар вогузор карда шудааст. Минбаъд муроҷиат намудан ба суд ба ҳуди аризадиханда вогузор карда шудааст, ки он дар таҷриба ба натиҷаҳои мусбӣ оварда нарасонид. Зеро то қабули қарор аз ҷониби мақомоти таҳқиқ ва тарикӣ мактуб фаҳмонидани ҳуқуқи аризадиханда барои ба тарикӣ хусусӣ муроҷиат намудан ба суд, вақти муайян мегузарад, ки барои дубора омода кардани мавод мушкили барои аризадиханда ба вучуд меорад. Вобаста ба ин маълумотҳои омории солҳои гузаштаре, ки дар хусуси чунин кирдорҳо маълумот медиҳанд, овардан мумкин аст. Дар солҳои 2018 то 2020 ва нимсолаи аввали соли 2021 дар ҷумҳури танҳо 234 парванда оғоз карда шудааст [5]. Ин нишондихандаҳо воқеъиятро оид ба вазъи содиршавии чунин кирдорҳо нишон намедиҳад. Албатта бо мурури замон хубтар шудани ҳолати крименогенӣ кам шудани содиршавии ҷинояту ҳуқуқвайронкуниҳо дар назар дорад, аммо бо чунин фарқиятҳо – 2 955 ҳолат ва 234 ҳолат, ва дар фосилаи на он қадар тулонӣ. Зеро коҳиш ин кирдорҳо зиёда аз даҳ маротиба шаҳодат аз он медиҳад, ки зарардидагон ба суд муроҷиат накардаанд.

Бо назардошти оне, ки дар ҷумҳури раванди ислоҳоти милитсия дар чараён аст, мутобик ба мақсадҳои гузошташуда ва баланд бардоштани самаранокии фаъолият дар самти пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо ва ҷиноятҳо, ваколати гузаронидани пешбурд оид ба ҷиноятҳои айбдоркунии хусусӣ ба кормандони мақомоти таҳқиқ вогузор кардан мувофиқи мақсад дида мешавад. Дар доираи ислоҳот, ки он ба самаранок кардани фаъолияти милитсия дар ҷумҳури равон карда шудааст, вогузор кардани ваколати омода кардани мавод барои минбаъда баррасии кардани он дар суд ва дар навбати худ имконияти чораандеширо нисбати шахси гунаҳгор фароҳам меоварад.

### Адабиёт

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 17 майи 2004 с., таҳти №41 «Дар бораи милитсия» // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с.2004, №5, мод.352 (дар таҳрири Қонуни ҚТ аз 27.11.2014 с., №1140).
2. Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21.05.1998 с. // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с.1998, №9, мод.68, мод.69, №22, мод.306; с.1999, №12, мод.316; Қонунҳои ҚТ аз 07.08.2020, №1717.
3. Кодекси муурофиявии-ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 17.08.1961 с. (бо тағйири иловаҳо то 18 марти 2008 с.) // Рӯзномаи «Ҷумҳурият», 30 марти 2008 с.
4. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикитон аз 01.06.2021 с., таҳти №211 «Дар бораи Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2021–2025».
5. Маълумоти омории Сармаркази иттилооти-таҳлилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон (то 05 июли соли 2021).– Душанбе: ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2021.– 48 с.





**ВАЛИЗОДА Н.Д.,**

*Начальник кафедры административного права и административной деятельности факультета №2 Академии МВД Республики Таджикистан, кандидат юридических наук, майор милиции*

## **ОРГАНИЗАЦИЯ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ С ОБЩЕСТВЕННЫМИ ОБЪЕДИНЕНИЯМИ В РЕСПУБЛИКЕ ТАДЖИКИСТАН**

**Ключевые слова:** цель, задачи, принципы, организация, органы внутренних дел, взаимодействие, общественные объединения, законные интересы граждан, права, свободы, республика, федерация, правонарушения, преступления.

**Вожаҳои калидӣ:** мақсад, вазифа, принцип, ташкилот, ҳамкори, мақомоти корҳои дохилӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, манфиатҳои қонунии шаҳрвандон, ҳуқуқ, озоди, ҷумҳури, федератсия, ҳуқуқвайронкунӣ, ҷиноят.

**Keywords:** purpose, task, principle, organization, internal affairs bodies, cooperation, public associations, legitimate interests of citizens, law, freedom, republic, federation, offenses, crimes.

**В**заимодействие органов внутренних дел с общественными объединениями осуществляется на основании общности их целей. Цели в свою очередь закладываются в концептуальных нормативных документах органов внутренних дел и общественных объединений, с учетом их интересов и предназначения. Совпадение целей органов внутренних дел и общественных объединений, их устремленность в одном направлении мотивирует процесс взаимодействия между ними.

Задачи данного взаимодействия так же берут начало из их профильной нормативной базы и представляют собой конкретные положения, реализация которых ведет к достижению общих целей сотрудничества. Этот процесс основывается на принципах деятельности органов внутренних дел и общественных объединений, которые формулируют реализацию взаимодействия. Таким образом, можно констатировать, что принципы деятельности органов внутренних дел Республики Таджикистан, предусмотренные в Законе «О милиции» [2] и деятельности общественных объединений, заложенные в Законе «Об общественных объединениях» [3], распространяются как на их самостоятельное функционирование, т.е. отдельно – в независимости друг от друга, так и при их совместной деятельности. Поэтому данные принципы помимо внутривидового назначения, могут выступать и в качестве принципов взаимодействия указанных субъектов.

Проведя анализ Закона Республики Таджикистан «О милиции», можно прийти к выводу, что в ст.6 данного Закона усматриваются предпосылки для осуществления взаимодействия органов внутренних дел с общественными объединениями. Однако, в данной статье, также, как и в целом Законе слова «взаимодействие» и «сотрудничество», а также их терминологические эквиваленты не указаны, что позволяет констатировать о косвенном характере приведенных в норме условий взаимодействия милиции с общественными объединениями.

Приоритетным направлением в деятельности государственных органов, в том числе органов внутренних дел, является обеспечение конституционных прав и свобод гражданина и человека. Одним из таких прав является право на объединение. Это основа организованности людей, в результате которой формируется их общность. Право на объединение закреплено в ст.28 Конституции Республики Таджикистан [1]. Данное конституционное положение законодательно реализовано в ст.4 Закона Республики





Таджикистан «Об общественных объединениях», предусматривающее право граждан на объединение.

В Конституции Российской Федерации аналогичное положение предусмотрено ст. 30. Комментируя данное положение С.А. Боголюбова отмечает, что «предусмотренное ст. 30 Конституции России право означает беспрепятственную возможность граждан объединяться по интересам и целям. Указанное право граждан является проявлением фундаментального конституционного положения о свободе мысли и слова, гарантией права на свободу и личную неприкосновенность, общепризнанным мировым сообществом» [4, с.33, 111, 122].

О.Е. Кутафин, подчеркивает, что право на объединение включает в себя возможность создавать общественные объединения на добровольной основе в соответствии со своими убеждениями для защиты общих интересов и достижения общих целей [7, с.162]. Однако эти цели невозможно реализовать без взаимодействия с другими структурами общества и государства, в том числе органов внутренних дел.

Цели и задачи взаимодействия органов внутренних дел с общественными объединениями зависят от организационной формы данных объединений, направленности их деятельности, особенностей и интересов, которые в совокупности и определяют характер и содержание взаимодействия.

Между тем, необходимо подчеркнуть, что изучение законодательства Республики Таджикистан и Российской Федерации показало, что понятие «взаимодействие» нормативно не закреплено, но часто используется законодателем.

По мнению О.Н. Двуреченская взаимодействие выступает в качестве взаимосвязанной, согласованной по месту и времени деятельность нескольких его субъектов, которая направлена на выполнение общих задач в анализируемой сфере [6, с.105].

Мы разделяем точку зрения М.А. Нажбудинова, о том, что «...взаимодействие органов внутренних дел с институтами гражданского общества – это совокупность согласованных действий гражданского общества и органов внутренних дел» [8, с.77].

Основываясь на данном определении, можно среди признаков взаимодействия выделить такой признак как наличие общей цели субъектов предполагает, что совместные действия должны осуществляться согласованно, с учетом интересов всех сторон данных отношений. Согласованность как необходимый признак взаимодействия коренным образом влияет на совместные действия, объединяя их в единое целое.

С.В. Пылин отмечает, что реализация взаимодействия общественных объединений со всеми органами государственной власти основывается, прежде всего, на принципе единства публичных интересов [8].

Одним из приоритетных направлений взаимодействия органов внутренних дел с общественными объединениями является сфера защиты прав и свобод человека и гражданина. Особо тесно взаимодействие осуществляется с общественными объединениями правоохранительной направленности. В Республике Таджикистан - это добровольные народные дружины, которые принимают участие в таких мероприятиях по защите прав и свобод человека и гражданина, как:

- а) охрана правопорядка в общественных местах;
- б) предупреждение и пресечение нарушений прав и свобод человека и гражданина;
- в) проведение воспитательной и профилактической работы с лицами, потенциально способными своими действиями нарушить права и свободы иных граждан;
- г) обеспечение безопасности дорожного движения, защита прав, как водителей, так и пешеходов;
- д) защита и спасение лиц, пострадавших от чьих-либо действий или чрезвычайных происшествий, повлекших их беспомощность;



е) защита прав граждан на благоприятную окружающую среду.

Взаимодействие органов внутренних дел Республики Таджикистан с общественными объединениями, участвующими в обеспечение охраны общественного порядка и безопасности, осуществляется на основании Закона Республики Таджикистан «О милиции», поскольку данная задача в основном возложена на милицию, которая является основным субъектом обеспечения охраны общественного порядка. Вместе с тем, общественные объединения правоохранительной направленности тоже являются субъектами данной деятельности, однако они по сравнению с органами милиции ограничены в правах, и подчиняются органам внутренних дел, которые контролируют и направляют их деятельность.

Таким образом, в основу взаимодействия органов внутренних дел Республики Таджикистан с общественными объединениями лежат цели, задачи и принципы, которые заложены в нормативных правовых актах, регламентирующие их деятельность, в частности в законах Республики Таджикистан «О милиции», «Об общественных объединениях» и «Об участии граждан в обеспечении общественного порядка» соответственно. Гармоничность и единство целей, задач и принципов деятельности органов внутренних дел и общественных объединений обусловлено, прежде всего, тем, что они основаны на конституционно-правовых началах. Равноправное, добровольное и взаимовыгодное взаимодействие этих субъектов в сопряжении с их институциональными, организационно-структурными основами их деятельности, в том числе цели, задачи, принципы, права, обязанности и др., предусмотренные соответствующими нормативными документами, в совокупности и формируют и мотивируют процесс их сотрудничества.

Таким образом, на основании вышеизложенного, можно констатировать, что цели, задачи и принципы взаимодействия органов внутренних дел с общественными объединениями, вытекают (исходят, усматриваются) из целей, задач и принципов самостоятельной деятельности данных субъектов, на которых собственно и строится (осуществляется) их совместная деятельность, т.е. «взаимодействие».

И в заключении необходимо отметить, что само взаимодействие, в силу своей сущности, требует, помимо «профильных» интересов, участвующих в нём сторон, дополнение этого организационного комплекса основными целями, задачами и принципами взаимодействия, среди которых мы выделили главные системообразующие основы, которые не дублируются с внутриведомственными (внутриструктурными) аналогами:

- 1) Цели: взаимопомощь и поддержка;
- 2) Задачи: выполнение запланированных совместных мероприятий и их укрепление сотрудничества;
- 3) Принципы: добровольность взаимодействия; равноправие сторон; взаимовыгодность сотрудничества.

### **Литература**

1. Конституция Республики Таджикистан от 6 ноября 1994 г. // с внесёнными изменениями и дополнениями.– Душанбе: 2016. [Электронный ресурс]. URL: [www.mmk.tj](http://www.mmk.tj) (дата обращения: 01.02.2021 г).
2. Закон Республики Таджикистан «О милиции» 17.05.2004 г. // [Электронный ресурс]. – Режим доступа – URL: [www.mmk.tj](http://www.mmk.tj) (дата обращения: 01.02.2021 г.).
3. Закон Республики Таджикистан «Об общественных объединениях» 12 мая 2007 г. №258 // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL: [www.mmk.tj](http://www.mmk.tj) (Дата обращения: 01.02.2021 г.).



4. Боголюбов С. Комментарий к Федеральному закону «Об общественных объединениях» // Государство и права.– 1998.– №6.– С.33. Также: Едкова Т.А., Чертков А.Н. Зырянов С.М. Государственные и общественные институты: гражданские инициативы // Журнал российского права.– 2013.– №11(203).– С.111–122.
5. Гончарова А.Н. Проблема согласования общественных и личных интересов в процессе построения гражданского общества / Гончарова А.Н. монография: Красноярск, 2009.– С.45. 229 с.
6. Двуреченская О.Н. Проблемы взаимодействия органов государственной власти и общественных объединений в области защиты прав несовершеннолетних // Экономические и гуманитарные исследования регионов.– 2012.– №6.– С.105, 116.
7. Кутафин О.Е. Конституционное право России.– М., 2002.– С.162.
8. Нажбудинов М.А. Правовые и организационные основы взаимодействия органов внутренних дел с институтами гражданского общества в Республике Таджикистан в сфере противодействия наркотизации населения: Дисс. ... канд. юрид. наук.– М., 2015.– С.77.
9. Пылин С.В. Общественные и иные некоммерческие объединения, взаимодействие между ними и органами государственной и муниципальной власти Российской Федерации.– СПб.: Издательство Политического университета, 2010.– С.290.







**ГАФУРЗОДА Д.А.,**

*Старший преподаватель кафедры административного права и административной деятельности Факультета №2 Академии МВД Республики Таджикистан,  
подполковник милиции*

## **РАЗВИТИЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ МИЛИЦИИ С ОБЩЕСТВЕННЫМИ ФОРМИРОВАНИЯМИ В ПОСТСОВЕТСКОМ ПЕРИОДЕ: НА ПРИМЕРЕ НЕКОТОРЫХ БЫВШИХ СОЮЗНЫХ РЕСПУБЛИК**

**Ключевые слова:** участковый инспектор милиции, взаимодействия, общественный объединения, закон, союзных республик, формирования, милиция.

**Вожаҳои калидӣ:** нозири минтақавии милитсия, ҳамкорӣ, иттиҳодияи ҷамъиятӣ, конун, ҷумҳуриҳои иттифоқӣ, ташаккул, милитсия.

**Keywords:** district police inspector, interaction, public associations, law, union republics, formations, militia.

**Х**арактер становления и развития сотрудничества советской милиции и организаций, создаваемых населением в целях борьбы с правонарушениями и охраны правопорядка, во многом предопределяется общественными началами их исторического зарождения. Опыт защиты завоеваний народа посредством формирований милиционного типа был изучен В.И. Лениным при анализе революционных событий 1905 года. Он развил идею создания пролетарской милиции как всенародной, руководимой пролетариатом организации поголовно всего населения, построенной на началах общественной службы. «Такая милиция, – писал В.И. Ленин, – на 95 частей из 100 состояла бы из рабочих и крестьян, выражала бы действительно разум и волю, силу и власть огромного большинства народа. ...Такая милиция была бы исполнительным органом Советов рабочих и солдатских депутатов, она пользовалась бы абсолютным уважением и доверием населения, ибо она сама была бы организацией поголовно всего населения. Такая милиция превратила бы демократию из красивой вывески, прикрывающей порабощение народа капиталистами и издевательство капиталистов над народом, в настоящее воспитание масс для участия во всех государственных делах» [1].

Основываясь на ленинских положениях, большевистская партия осуществила комплекс мероприятий по мобилизации трудящихся на активное участие в охране общественного порядка, борьбе с преступными проявлениями. Одним из результатов этого стало образование рабочей милиции, как общественной организации трудящихся, всецело находящейся в ведении Советов. По данному вопросу было – издано постановление Народного комиссариата внутренних дел «О рабочей милиции», введенное в действие по телеграфу [2]. Наряду с милицией стали создаваться разнообразные формирования рабочих, солдат, крестьян для борьбы с конкретными правонарушениями.

Так, на Петроградском железнодорожном узле действовали специальные отряды по проверке грузов, были отряды по борьбе с погромами и т.п. Их правовое положение не закреплялось юридически, как это было сделано с милицией. Милицейские объединения взаимодействовали с ними, а также с отрядами Красной гвардии, являвшейся главной опорой Советской власти в вооруженной борьбе с контрреволюционными и иными антинародными проявлениями. В этой связи представляет интерес постановление заседания представителей районных военно-революционных комитетов Москвы по вопросам деятельности милиции, Красной гвардии и военно-революционных комитетов, которое было принято 4 ноября (по старому стилю) 1917 г. В нем, в частности, подчеркивалось, что охрана революционного



порядка временно находится в ведении отрядов милиции и Красной гвардии. Какие-либо формы, принципы, на которых должно строиться их сотрудничество, в этом документе не зафиксированы. Однако важен уже сам факт того, что такие вопросы находились в поле зрения полномочных органов власти и управления того периода.

Вскоре практика показала, что для успешного поддержания общественного порядка самостоятельных организаций, а также милиции, построенной на общественных началах, явно недостаточно. Уже в марте 1918 года по инициативе наркома внутренних дел Г.И. Петровского Совет Народных Комиссаров под председательством В.И. Ленина рассматривает вопрос о её организации' на штатных началах и предлагает НКВД разработать положение о такой милиции.

Важное значение в этом плане имел I Всероссийский съезд председателей губисполкомов (30 июля – 1 августа), который подтвердил целесообразность такого шага. Проект Положения о советской милиции был рассмотрен на заседании СНК в августе, а 12 октября 1918 г. НКВД и НКЮ РСФСР совместным постановлением утвердили разработанную на его основе Инструкцию об организации советской рабоче-крестьянской милиции. Данным документом было осуществлено разграничение компетенции штатной милиции, как государственной организации, и действовавших на общественных началах объединений, как форм участия трудящихся в охране общественного порядка и борьбе с преступностью. С этого момента начинается их сотрудничество, как важный вид правоохранительной деятельности, закрепленный в законодательном порядке. Характер сотрудничества, его виды изменяются в зависимости от существующих представлений о роли участвующих в нем субъектов в социально-политическом и культурном строительстве, присущих тому или иному этапу развития общества. Соответственно меняются и формы участия граждан в охране общественного порядка, общественной безопасности, борьбе с правонарушениями. Динамизм этих форм объясняется неизменно присутствующим в общественной и государственной жизни стремлением утвердить в предельно сжатые сроки желаемый уровень общественного порядка, что, в свою очередь, невозможно без укрепления контактов между милицией и общественностью.

Таким образом, развитие и совершенствование форм участия населения в борьбе с правонарушениями и охране общественного порядка отражает совершенствование и развитие взаимодействия между милицией и общественными формированиями.

Организация штатной милиции не сразу привела к ликвидации общественных соединений милиционного типа. Инструкция НКВД и НКЮ 1918 года предусматривала возможность образования на местах советских отрядов милиции, формируемых из гражданского населения для исполнения милиционных обязанностей по вызову в случае необходимости. При исполнении таких обязанностей они всецело подчинялись начальнику милиции. По миновании надобности члены отрядов распускались по домам. Служба в этих отрядах была безвозмездной.

Таким образом, на первоначальном этапе существования штатной милиции её взаимоотношения с наиболее мобильными отрядами общественности строились на полном их подчинении.

В этот же период в охране общественного порядка и борьбе с правонарушениями участвовали и иные самостоятельные объединения. Хотя эти объединения не отличались организационным единством, единством целей, последовательностью в решении правоохранительных задач, свою положительную роль они сыграли. К ним следует отнести функционировавшее в Петрограде общество «Друзья общественного порядка», совет общественной безопасности, возникший в Одессе и наделявшийся правом воздействовать на конкретных лиц, грозящих общественному благосостоянию; рабочие группы при местных



органах ЧК, которые налаживали и поддерживали постоянные связи с рабочими заводов и фабрик и т.д.

Значительный вклад в охрану революционных завоеваний на Украине внесли комитеты незаможных селян (комнезамы), возникшие в сельской местности, и отряды самообороны небольших городов. В состав последних входили члены профсоюзов и артелей, ремесленники, трудовая интеллигенция. Комитеты незаможных селян создавали конные и пешие маневренные отряды и гарнизоны, которые действовали под руководством милиции. В это время комнезамы фактически являлись организациями власти и во многих случаях заменяли собой сельсоветы.

Декреты ВУЦИК и Совнаркома УССР 1921–1922 гг. законодательно закрепили это положение комнезамов и, определив их как организации государственного значения, наделили рядом административных функций.

XIII съезд РКП(б) в резолюции «О работе в деревне» указал, что опыт украинских комнезамов оправдал себя в украинских условиях, и одновременно определил направление и характер их развития как общественных организаций производственного типа.

Июльский 1925 г. пленум ЦК КП(б) У принял решение о реорганизации комнезамов, а ВУЦИК и Совнарком УССР 16 ноября 1925 г. декретом «О комитетах незаможных селян УССР» реорганизовали их в добровольные общественные организации защиты сельской бедноты [3].

В середине двадцатых годов на территории Украины при городских Советах функционировали административно-милиционные секции. В сфере их интересов была борьба со спекуляцией, самогоноварением, нарушениями правил торговли и т.п. Действовали и секции по борьбе с детской безнадзорностью и беспризорностью. Большую помощь милиции оказывали такие добровольные общества, как «Помощь заключенным» и «Долой преступность». Они имели свои ячейки на предприятиях и крупных хозяйственных организациях. Их члены занимались трудоустройством освобожденных из заключения лиц, вели среди них воспитательную работу. В местах лишения свободы общества организовывали общеобразовательные и профессиональные курсы, библиотеки, выставки.

Так, функционировавшее в г. Одессе общество «Долой преступность» сумело создать целую сеть различных мастерских (слесарные, сапожные, кузнечные и др.), в которых работа предоставлялась лицам, вернувшимся после отбытия наказания. Работа в мастерских способствовала их перевоспитанию, приобщала их к труду. Несовершеннолетних принимали в мастерские в качестве учеников. Многие из них, получив производственную квалификацию, порвали с преступным прошлым, твердо стали на честный трудовой путь.

В 1924 году возникает институт сельских исполнителей, сыгравший большую роль в совершенствовании связей милиции с населением в деле охраны общественного порядка и борьбы с правонарушениями. Сельские исполнители имели право наблюдать за состоянием общественного порядка, задерживать и конвоировать преступников. Подчинялись сельские исполнители непосредственно председателю сельского Совета и могли принимать участие в его заседаниях с правом совещательного голоса. Привлечение сельских исполнителей к выполнению заданий милиции допускались с ведома сельского Совета. Позднее они стали действовать совместно с милицией и руководствоваться её указаниями.

Примерно с 1926 года основной формой участия трудящихся в охране общественного порядка становятся дружины по борьбе с хулиганством. Они создавались по производственному принципу и на добровольных началах. Дружинники действовали в тесном контакте с работниками милиции, которые инструктировали дружинников, определяли им конкретные задачи, оказывали необходимую помощь. Там, где



взаимодействие дружин и милиции было хорошо отлажено, отмечались заметные успехи в борьбе с правонарушениями.

Так, дружинники комбината «Трехгорная Мануфактура» сумели поднять на борьбу с правонарушениями всю общественность комбината, благодаря чему к ответственности было привлечено немало правонарушителей, проведено три показательных процесса. Газета «Правда» 28 сентября 1926 г. в этой связи писала, что успех пришел к дружине вследствие тесного контакта с районным отделением милиции, которое, в свою очередь, оказывало дружинникам всемерную помощь

Вовлечению трудящихся в дело борьбы с правонарушениями способствовали товарищеские суды. ВУЦИК и СНК УССР утвердили Положение о товарищеских судах и примирительных камерах 19 июня 1929 г. Товарищеский суд избирался общим собранием рабочих и служащих учреждения или предприятия сроком на 1 год. В его компетенцию входили дела, возникающие между работниками одного предприятия, об оскорблении действием, письменно и т.п. Товарищеский суд мог применять в качестве мер воздействия предупреждение, общественное порицание с опубликованием в печати или без него, штраф до 10 рублей.

В этот период в деятельности милиции отчетливо просматривается тенденция на упрочение сотрудничества с формированиями трудящихся в целях повышения эффективности в борьбе с правонарушениями и охране общественного порядка. Так, в приказе начальника милиции и розыска УССР от 2 февраля 1924 г. «О мерах по ликвидации самогонварения» содержится норма, предписывающая милиции «организовывать ... группы содействия борьбе с самогоном, привлекая в них сельские комячейки, ячейки КСМУ городских и районных шефов над селами и всех честных граждан».

В резолюции, принятой на VI Всеукраинском совещании работников НКВД 4 июня 1924 г., отмечалась необходимость приблизить милицию к населению, в том числе и посредством рационального использования института сельских исполнителей. В статье «Итоги шестилетия», опубликованной 5 февраля 1925 г., поднимается вопрос о еще большем приближении милиции из районных и сельских центров к селянству. Положение об административных отделах окружных исполнительных комитетов обязывает милицию оказывать содействие комиссиям по делам несовершеннолетних в борьбе с правонарушениями среди несовершеннолетних [4].

В докладе «О Положении и деятельности рабоче-крестьянской милиции УССР за 1927/28 бюджетный год», в разделе V «Борьба с кулачеством» подчеркивается, что хулиганство представляет тяжелую угрозу общественному спокойствию, в связи с чем необходимо вести с ним упорную борьбу не только силами одной милиции, а и силами всей советской общественности.

К «концу 20-х годов социально-экономическая и политическая ситуация в стране изменилась. Прежние методы сотрудничества трудящихся с органами милиции в сфере охраны общественного порядка, не отличавшиеся организованным правовым единством, уже не отвечали требованиям времени. Результатом творческого поиска в этом направлении стала новая организационно-правовая форма содействия органам милиции - общества содействия милиции (осодмил). Первые ячейки этих обществ возникли в 1928 году к инициативе уральских рабочих. На Украине в это время функционируют добровольные отряды рабочей милиции, представляющие одну из разновидностей осодмила. Они не только оказывают помощь штатной милиции в наведении порядка в городах, районах, в контроле за работой торгующих организаций, но и в ряде случаев самостоятельно обеспечивают необходимое состояние общественного порядка на закрепленных за ними участках.





В населенных пунктах, где создавались такие отряды, органы милиции и прокуратуры совместно с профсоюзными организациями разрабатывали инструкции о правах и обязанностях их членов. В инструкции, которая была принята в Донбассе, указывалось, что добровольные отряды рабочей милиции создаются для укрепления контактов милиции с населением и оказания ей помощи в охране общественного порядка, борьбе с хулиганством, пьянством, выполнения отдельных поручений правоохранительного характера.

Инструкция предусматривала организацию добровольной рабочей милиции на фабриках, заводах, шахтах, в колхозах и других предприятиях, учреждениях, организациях. Членами отрядов рабочей милиции могли быть рабочие, крестьяне-бедняки, батраки, колхозники в возрасте от 18 до 50 лет. Они должны были уметь владеть оружием и пользоваться авторитетом по месту работы и жительства.

На членов отрядов возлагалось: принятие мер к прекращению нарушений общественного порядка и спокойствия, охрана следов преступления, оповещение милиции о совершенных преступлениях; наблюдение за порядком в общественных местах; участие в проводимых милицией мероприятиях по выявлению правонарушителей; участие в борьбе со стихийными бедствиями, массовыми нарушениями общественного порядка; несение дежурств при органах милиции с выполнением обязанностей по охране общественного порядка, в том числе и несение постовой службы, оказание необходимой помощи работникам милиции и другим должностным лицам при исполнении ими служебных обязанностей и др.

25 мая 1930 г. СНК РСФСР было принято постановление «Об обществах содействия органам милиции и уголовного розыска». В нем отмечалось, что Общества состоят при административно-правовых секциях (комиссиях) Советов и проводят свою работу под общим руководством соответствующих городских, поселковых и сельских Советов.

Члены осодмила имели право:

- составлять протоколы о нарушениях обязательных постановлений, изданных местными органами власти;
- принимать меры к прекращению нарушений общественного порядка в случаях, когда члены общества являются очевидцами таковых;
- извещать о правонарушениях органы милиции и уголовного розыска;
- до прибытия представителей милиции или уголовного розыска охранять следы преступлений.

С согласия членов осодмила органы милиции могли давать им различные поручения. Чаще всего осодмиловцам поручалось участие в обходах с целью выявления уголовно-преступных элементов, участие в обысках в качестве понятых, дежурство в органах милиции, наблюдение за порядком в установленных местах и т.п.

Строились общества по производственному принципу. Основной структурной единицей осодмила были ячейки составом не менее 3-х человек, которые возглавлялись старостами. Старосты избирались на общих собраниях предприятий, учреждений, организаций. Внутри ячеек могли организовываться звенья. Для объединения деятельности ячеек в рамках города создавались участковые бюро осодмила.

Таким образом, в первоначальном варианте непосредственное подчинение осодмила милиции не предусматривалось и их сотрудничество строилось на принципе паритетности.

Постепенно положение стало меняться. В силу различных обстоятельств осодмил постепенно попадает в подчинение милиции. Этот процесс нашел свое отражение в нормотворчестве. Так, 25 мая 1931 г. СНК СССР своим постановлением вводит в действие Положение о рабоче-крестьянской милиции, которое п. 2 указывает: «Являясь органом диктатуры пролетариата, рабоче-крестьянская милиция в своей работе опирается на широкие



трудящиеся массы и привлекает их к непосредственному выполнению отдельных возложенных на нее задач, С этой целью она организует добровольные общества содействия милиции и руководит (разрядка наша – **В. К.**) их деятельностью».

В свою очередь СНК УССР 23 апреля 1932 г. принял постановление «Об утверждении Положения и Устава о Главном управлении рабоче-крестьянской милиции при Совете Народных Комиссаров УССР», которое потребовало от Главного управления рабоче-крестьянской милиции «организовывать и руководить, согласуя с соответствующими общественными организациями, работу по вовлечению широких масс трудящихся в непосредственное выполнение отдельных функций, возложенных на органы милиции, организовывать для этого общества содействия милиции и руководить их деятельностью».

В 1932 году осодмил был реорганизован в бригады содействия милиции (БСМ). На Украине постановление СНК республики «О реорганизации обществ содействия милиции» было принято 10 сентября 1932 г.

В нем говорилось:

«1. Преобразовать общества содействия милиции в бригады содействия при органах рабоче-крестьянской милиции.

2. Бригады содействия создаются при соответствующих управлениях милиции как добровольные организации рабочих и трудящихся, чтобы содействовать и оказывать активную общественную помощь работе рабоче-крестьянской милиции.

3. Провести реорганизацию, обществ содействия милиции, в соответствии с этим постановлением, а также издать положение о бригадах содействия милиции и руководство ими на территории УССР возложить на Главное управление рабоче-крестьянской милиции при СНК УССР».

Таким образом, бригады содействия милиции представляли собой формирования общественности, которые создавались по инициативе милиции и работали под её непосредственным руководством.

Членами таких бригад могли быть граждане СССР, достигшие 18 лет и рекомендованные партийными, профсоюзными, комсомольскими и другими общественными организациями. Допускалось вступление в бригадмил и через органы милиции. Бригадмилы имели удостоверение установленной формы и нарукавную повязку с надписью «Бригадмил». Они несли постовую службу в общественных местах, патрулировали совместно с работниками милиции в парках, скверах, на улицах, рынках и т.п., дежурили в отделениях милиции, обеспечивали охрану общественного порядка во время массовых гуляний, праздничных шествий, демонстраций.

Бригады содействия милиции сохранились вплоть до 1959 года. Они внесли серьезный вклад в дело охраны общественного порядка и борьбы с правонарушениями.

Наряду с ними в этот период успешно взаимодействовали с милицией отряды «легкой кавалерии», добровольные общества «Долой преступность», «Долой пьянство» и др.

Важной вехой в дальнейшем развитии и совершенствовании форм участия трудящихся в борьбе с правонарушениями, улучшении взаимодействия милиции и общественности явилось постановление ЦК КПСС и Совета Министров СССР от 2 марта 1959 г. «Об участии трудящихся в охране общественного порядка». После его принятия в стране стали широко проводиться мероприятия по привлечению населения к охране общественного порядка, предупреждению антиобщественных проявлений и укреплению связи общественности с милицией. Начали активно действовать новые общественные формирования – добровольные народные дружины.

Накопленный опыт создания и деятельности объединений трудящихся по борьбе с правонарушениями позволил четко наметить задачи добровольных народных дружин,



определить их права и обязанности. Свои функции по охране общественного порядка эти дружины осуществляли в тесном взаимодействии с милицией, в частности с участковыми инспекторами, а общее руководство ими возлагалось на местные Советы.

В шестидесятых годах был принят ряд важных документов, стимулировавших сотрудничество объединений общественности и милиции. Возродилась такая форма участия общественности в борьбе с правонарушениями, как товарищеские суды. 15 августа 1961 г. Указом Президиума Верховного Совета УССР было утверждено Положение о товарищеских судах Украинской ССР, которым определены роль и место этих формирований в деле охраны общественного порядка. В постановлении Президиума Верховного Совета СССР от 13 октября 1967 г. «О практике применения Указа Президиума Верховного Совета СССР от 26 июля 1966 г. «Об усилении ответственности за хулиганство» подчеркивается необходимость активизировать деятельность постоянных комиссий Советов депутатов трудящихся по социалистической законности и охране общественного порядка, наблюдательных комиссий, комиссий по делам несовершеннолетних, добровольных народных дружин и товарищеских судов по предупреждению нарушений общественного порядка. Появляются и успешно функционируют бригады по охране социалистической собственности, отряды юных дзержинцев, детские комнаты милиции на общественных началах и др.

Благодаря укрепившемуся взаимодействию милиции и общественности, энергично включившейся в борьбу с правонарушениями, во многих городах, селах, рабочих поселках значительно укрепился общественный порядок. Так, в 1963 году в 128 населенных пунктах Балаклейского, 119 – Волчанского, 111 – Лозовского, 60 – Богодуховского районов и 32 колхозах Изюмского района Харьковской области не было совершено ни одного преступления.

Позитивные результаты, полученные в сфере охраны общественного порядка и борьбы с правонарушениями и явившиеся следствием совместных усилий милиции и общественности, вскоре перестали удовлетворять постоянно возрастающие социальные потребности. Начался поиск новых, более прогрессивных и эффективных путей решения возникших задач. Анализ показал, что важнейший из них заключается в комплексном подходе, более тесном и прочном соединении общественных и государственных сил и возможностей. Была найдена и соответствующая форма – общественные пункты охраны порядка. Первые из них появились в 1970–1971 гг.

В рамках общественных пунктов охраны порядка осуществлена концентрация практически всех общественных организаций, имеющих по месту жительства (ДНД, товарищеские суды, домовые, уличные, квартальные комитеты, инспекции по делам несовершеннолетних на общественных началах и т.д.) и представителей правоохранительных органов в лице участковых инспекторов милиции и участковых инспекторов по делам несовершеннолетних. Координирует их работу совет общественного пункта.

Эти формирования стали серьезным шагом вперед в деле укрепления единства борьбы государственных органов и общественности с правонарушениями.

Почти одновременно с общественными пунктами охраны порядка возникают советы профилактики, функционирующие на предприятиях, в организациях, учреждениях. В Украинской ССР первые из них появились в 1970 году в Донецкой области. Эти формирования, наряду с укреплением трудовой дисциплины, активно участвуют в профилактике хищений, пьянства и других правонарушений, совершаемых членами трудового коллектива.



Советы профилактики трудовых коллективов и советы общественных пунктов охраны порядка независимы друг от друга. Вместе с тем в вопросах охраны общественного порядка и предупреждения правонарушений как по месту жительства граждан, так и по месту работы, их деятельность тесно связана. Поэтому свои задачи и те, и другие решают в тесном взаимодействии, но в пределах установленной для каждого компетенции, в рамках присущих им методов и форм.

Дальнейшее развитие форм участия трудящихся в охране общественного порядка и укрепления их взаимодействия с милицией связано с реализацией требований постановления ЦК КПСС 7 мая 1985 г. «О мерах по преодолению пьянства и алкоголизма» и постановления Совета Министров СССР 7 мая 1985 г. «О мерах по преодолению пьянства и алкоголизма, искоренению самогоноварения», а также Указа Президиума Верховного Совета СССР 16 мая 1985 г. «Об усилении борьбы с пьянством».

В соответствии с Указом Президиума Верховного Совета СССР «Об усилении борьбы с пьянством» Президиумы Верховных Советов союзных республик внесли изменения и дополнения в действующее республиканское законодательство. В Украинской ССР такие изменения и дополнения были внесены. Указом Президиума Верховного Совета Украинской ССР от 20 мая 1985 г. «О мерах по усилению борьбы против пьянства и алкоголизма, искоренению самогоноварения». Он, в частности, предусмотрел возможность образования комиссий по борьбе с пьянством на предприятиях, в учреждениях, организациях. Указ Президиума Верховного Совета Украинской ССР от 16 октября 1985 г. утвердил Положение о комиссиях по борьбе с пьянством, образуемых на предприятиях, в учреждениях, организациях и их структурных подразделениях. Важной задачей этих комиссий является осуществление конкретных мероприятий по преодолению пьянства и алкоголизма, предупреждению нарушений против алкогольного законодательства. Свою работу они осуществляют во взаимодействии с другими формированиями общественности и государственными органами, в том числе и органами внутренних дел.

Таким образом, общественные формирования, независимо от времени своего возникновения, периода функционирования, характера деятельности и степени организации всегда сотрудничали с милицией в деле охраны общественного порядка, общественной безопасности, борьбы с правонарушениями. В целом это сотрудничество оказалось плодотворным и позволила добиться определенных успехов в укреплении социалистической законности, борьбе с преступностью и правонарушениями.

### **Литература**

1. Косицын П.А., Мулукаев Р.С., Биленко С.В. и др. Советская милиция: история и современность. – М., 1987.
2. История государства и права Украинской ССР / Б. М. Бабий, кандидаты юрид. наук В. Е. Бражников, Ф. Г. Бурчак и др; [Редколлегия: Б. М. Бабий (отв. ред.) и др.]; АН УССР, Ин-т государства и права. - Киев: Наук. думка, 1976. - 759 с.
3. Полное собрание сочинений / Ин-т марксизма- ленинизма при ЦК КПСС. - 5-е изд. - Москва: Госполитиздат, 1958-1965.







**Голобородько В.И.,**

*Преподаватель кафедры административного права Академии МВД  
Донецкой Народной Республики им. Ф.Э. Дзержинского*

## **ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СУБЪЕКТОВ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В ДОНЕЦКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКЕ**

Ключевые слова: Российская федерация, закон, постановления, акт, кодекс, Украина, Донецк, правонарушения, Верховный совет, субъект, элемент, объект, состав.

Вожаҳои калидӣ: Федератсияи россия, қонун, қарорҳо, санад, кодекс, Украина, Донетск, ҳуқуқвайронкунӣ, шӯрои Олӣ, субъект, унсур, объект, таркиб.

Keywords: Russian Federation, law, regulations, act, code, Ukraine, Donetsk, offenses, Supreme Council, subject, element, object, composition.

**Ф**едеральным конституционным законом «О принятии в Российскую Федерацию Донецкой Народной Республики и образовании в составе Российской Федерации нового субъекта – Донецкой Народной Республики» от 4 октября 2022 года установлено следующее.

Законодательные и иные нормативные правовые акты РФ действуют на территории ДНР со дня принятия в Российскую Федерацию Донецкой Народной Республики и образования в составе РФ нового субъекта, если иное не предусмотрено настоящим Федеральным конституционным законом. Нормативные правовые акты Донецкой Народной Республики действуют на территории ДНР до окончания переходного периода или до принятия соответствующих нормативного правового акта РФ и (или) нормативного правового акта ДНР (ст. 4). Со дня принятия в Российскую Федерацию Донецкой Народной Республики и образования в составе РФ нового субъекта и до 1 января 2026 года действует переходный период, в течение которого урегулируются вопросы интеграции нового субъекта РФ в экономическую, финансовую, кредитную и правовую системы РФ, в систему органов государственной власти РФ (ст. 26) [1].

В соответствии с Постановлением Совета Министров ДНР от 27 февраля 2015 года №2-22 «О временном порядке применения на территории Донецкой Народной Республики Кодекса Украины об административных правонарушениях» [2], с учётом внесённых изменений и дополнений, в переходный период до принятия законодательства Донецкой Народной Республики применяется Кодекс Украины об административных правонарушениях (далее – КоАП), введённый в действие Постановлением Верховного Совета Украинской ССР от 7 декабря 1984 года №8074-10 [3], с изменениями и дополнениями, вступившими в силу 16 ноября 2013 года (основание - Закон Украины №656-VII от 24 октября 2013 года), до принятия Кодекса об административных правонарушениях Донецкой Народной Республики.

Различные аспекты административной ответственности, в том числе и её субъектов, в той или иной степени освещались в работах В.Б. Аверьянова, А.В. Агеевой, А.П. Алехина, Д.М. Бахраха, Ю.П. Битяка, И.И. Веремеенко, С.Т. Гончарука, И.П. Голосниченка, Е.В. Додина, М.И. Еропкина, С.В. Кивалова, Л.В. Ковалёва, Ю.М. Козлова, А.Т. Комзюка, Б.М. Лазарева, Д.М. Лукьянца, И.В. Мартыанова, Д.М. Овсянко, В.Ф. Опрышко, И.М. Пахомова, И.А. Тимченко, В.В. Цветкова, Ю.С. Шемшученко, А.П. Шергина, В.И. Шишкина, В.А. Юсупова, А.Н. Якубы и других ученых. В то же время надо заметить, что даже если вопрос административной ответственности поднимались, их освещение и исследования чаще всего проводилось в рамках предписаний действующего законодательства, которое не отвечает в должной мере требованиям сегодняшнего дня.



Субъект административного проступка является одним из четырех составляющих элементов, которые в совокупности образуют состав административного проступка – основания применения административного взыскания. Административное взыскание, в свою очередь, в качестве наказания за противоправное поведение, направлено на этот субъект.

В юридической литературе различают несколько видов субъектов привлечения к административной ответственности. Когда говорят о субъекте административной ответственности, то имеют в виду лицо, наделенное административной дееспособностью, или, другими словами, лицо, которое в соответствии с действующим законодательством может быть привлечено к административной ответственности за правонарушения [4].

В соответствии с положениями действующего в ДНР КоАП, общий субъект административного проступка характеризуется определенными признаками. Указанные признаки условно можно разделить на общие и индивидуальные [5].

Согласно ст.12 КоАП, административной ответственности подлежат лица, которые на момент совершения административного проступка достигли шестнадцатилетнего возраста и являются вменяемыми. Вменяемость - это способность лица осознавать свои действия, давать им надлежащую оценку. К административной ответственности может быть привлечено лицо, признанное здоровым и способное давать отчет в своих действиях и руководить ими [6, с.8].

Кроме общих признаков, субъекты административного проступка отличаются по некоторым индивидуальным (специальным) признакам. Это является весьма важным, поскольку классифицирующим признаком определенных составов проступков является именно особый статус субъекта. Так, например, ст. 210 КоАП предусматривает применение взыскания к определенной категории граждан – военнообязанным и призывникам – за нарушение правил воинского учета, за неявку в комиссариат без уважительных причин или несвоевременное представление в орган, где состоит на воинском учете, сведений об изменении адреса места жительства, образования, места работы и должности [3].

Среди прочих, в качестве специального субъекта, выделяют должностных лиц. Анализ правовых норм показывает, что законодатель четко разграничивает граждан и должностных лиц, размеры взысканий, налагаемых на последних, значительно выше. Это объясняется тем, что должностные лица несут ответственность за нарушение общеобязательных правил, которые одновременно относятся к их должностным обязанностям.

В то же время законодатель различил правовой статус совершеннолетних лиц и лиц, не достигших восемнадцатилетнего возраста. Несовершеннолетние выделены в отдельную группу лиц, на которых распространяется действие мер принуждения, предусмотренных ст. 24-1 КоАП. К ним могут быть применены:

- обязательство публично извиниться;
- предупреждение;
- выговор или строгий выговор;
- передача под надзор родителям или лицам, их заменяющим, или под надзор педагогическому или трудовому коллективу с их согласия, а также отдельным гражданам по их просьбе.

В литературе прослеживается мысль, что эти меры принуждения также являются взысканиями [5]. На наш взгляд, эти принудительные меры, безусловно, являются санкцией, вызванные негативной оценкой государства поведения несовершеннолетних, нарушающих правовые нормы. Кроме того, законодатель установил определенное правило, согласно которому к лицам должны применяться не наказуемые административные санкции - взыскания, влекущие наступление административной ответственности, а санкции совсем



иного порядка – воспитательные, направленные на воспитание, перевоспитание лица в духе соблюдения законов, предупреждение его о поведении в дальнейшем, более добросовестного подхода в оценке своих действий. Поэтому, учитывая характер применяемых взысканий, их направленность и цель применения, юридические последствия для несовершеннолетнего правонарушителя нельзя говорить, что такие меры являются взысканиями, поскольку они не соответствуют характеристике административных взысканий.

Анализ научных разработок в этой сфере позволяет говорить о разделении следующих групп субъектов административного проступка в зависимости от доминирующих индивидуальных признаков [5, с.43]:

- в зависимости от правового статуса лица (иностранец, дипломат, военнослужащий, должностные лица);
- по возрастному критерию (совершеннолетние, несовершеннолетние)
- признаки, характеризующие определенное состояние правонарушителя (больной венерической болезнью (ст.45 КоАП), наркоманией (ст.44-1 КоАП), находится в состоянии опьянения (ст.178 КоАП))
- отдельную группу образуют лица, так сказать с двойной подсудностью, то есть лица, на которых распространяется действие дисциплинарных уставов или специальных положений о дисциплине, в прямо предусмотренных случаях несут за совершение административных правонарушений дисциплинарную ответственность, а в других случаях - административную ответственность на общих основаниях (ст.15 КоАП).

Все вышеприведенное касалось исключительно физических лиц. На сегодня действующий КоАП отмечает, что административной ответственности подлежат лица, достигшие к моменту совершения административного правонарушения 16-летнего возраста [3]. Дальнейшие статьи более детально характеризуют особенности привлечения к административной ответственности отдельных групп субъектов административной ответственности. Исходя из характера закрепленных положений видно, что законодатель сосредоточил внимание исключительно на физических лицах.

Вместе с тем некоторые новые подходы, содержащиеся в актах законодательства, позволяют говорить о целесообразности выделения в качестве субъекта административной ответственности юридическое лицо.

Между учеными идет дискуссия о возможности считать юридических лиц субъектами административной ответственности. Вопрос административной ответственности юридических лиц был дискуссионным еще во времена СССР. Так, В.И. Попова в статье, посвященной основным проблемам совершенствования законодательства об административной ответственности, среди прочих, определяет проблематику спорности вопроса о субъектах административной ответственности, в частности, ответственности юридических лиц [7, с.10]. С принятием Указа Президиума Верховного Совета СССР от 21.06.1961 г. [8] было отменено применение штрафов в административном порядке к предприятиям, учреждениям, организациям. Такой шаг законодателя имел целью персонификацию ответственности должностных лиц соответствующих предприятий. Этим же нормативным актом была запрещена уплата штрафов, наложенных на должностных лиц, за счет предприятия, учреждения, организации. Кстати, большинство авторов, которые уделяли внимание проблеме административной ответственности юридического лица, в качестве одного из главных аргументов против признания их субъектами ответственности выделяли её неэффективность. Много позже Л.В. Коваль отметил, что только личная (персональная) ответственность за административные правонарушения может обеспечить осуществление таких функций наказания, как осуждение, устрашения, предотвращения, исправления, перевоспитания [9].



Надо отметить, что некоторые противоречия наблюдались и в законодательстве. Так, Указом Президиума Верховного Совета РСФСР «Об участии колхозов, совхозов, промышленных, транспортных предприятий и хозяйственных организаций в строительстве, реконструкции, ремонте и содержании автомобильных дорог» от 07.04.1967 г. [10], вводилось положение, согласно которому с юридических лиц взимались административные взыскания за нарушение обязательств принимать участие в строительстве дорог.

Некоторые авторы последовательно отстаивали позицию о необходимости признания юридических лиц субъектами административной ответственности. Е.В. Додин, анализируя действующее в то время законодательство, утверждал, что поскольку к юридическим лицам могут применяться и меры взыскания, и меры пресечения, они наряду с физическими лицами, могут быть субъектами административных проступков [11, с.51]. В последующих своих работах он отмечал, что развитие рыночных отношений, возникновение частного предпринимательства сделали необходимым усилить контроль со стороны государства за соблюдением юридическими лицами обязанностей в сфере осуществления исполнительной власти и установить административную ответственность в случае нарушения этих обязанностей [12, с.77]. Аналогичной точки зрения придерживается и С.Т. Гончарук, который отмечает, что субъектами административных правонарушений могут быть деликтоспособные физические и юридические лица, совершившие те или иные правонарушения [13, с.40]. Похожая ситуация наблюдается и в законодательстве России.

Так, Е.В. Овчарова отмечает, что с появлением частного сектора в производственной и непроизводственной сферах российской экономики, возникла необходимость в сосредоточении в руках государства определенных механизмов административно-правового воздействия на хозяйствующих субъектов, которые перестали находиться в непосредственном государственном подчинении [14]. Наряду с этим автор анализирует многочисленное количество нормативных актов, которые устанавливают административную ответственность юридических лиц и подчеркивает необходимость дальнейшей кодификации этих правовых норм.

Что касается российского законодательства, то КоАП РФ содержит статью 2.10., прямо предусматривающую административную ответственность юридических лиц [15].

Кодексом Республики Таджикистан об административных правонарушениях также регламентирована административная ответственность юридических лиц [16].

Аргументом против признания юридических лиц субъектами административной ответственности, является законодательная неопределенность их статуса, о чем говорит в своей работе Н.А. Саниахметова [17, с.38]. Зато другие ученые, позиция которых представляется нам логичной и обоснованной, не считают, что по критерию неопределенности законодательством статуса юридического лица как субъекта административной ответственности, безапелляционно можно указывать об их невозможности быть привлеченными к административной ответственности.

На спорность позиции Н.А. Саниахметовой обращает внимание и Д.Н. Лукьянец, отмечая: «логично утверждение о том, что юридическое лицо не может быть субъектом административного правонарушения в контексте КоАП. При этом ничем не отрицается существование других оснований административной ответственности, субъектом которых может быть и юридическое лицо» [18].

Несмотря на спорность и полемичность данного вопроса, административная ответственность юридических лиц (и других коллективных субъектов правоотношений) фактически регламентируется широким кругом законодательных актов. Некоторые из авторов считают, что предприятия, учреждения и организации являются субъектами финансовой ответственности, поскольку к ним применяются финансовые санкции [19].



Другие на основании действующего законодательства и анализа практики делают противоположный вывод и отмечают, что юридические лица являются субъектами административных правоотношений, если их поведение четко определено императивно-правовыми властными предписаниями со стороны государства, а за их нарушение, которое является административным проступком, по инициативе государственных органов несут именно административную ответственность [20].

По нашему мнению, юридические лица являются не только полноправными субъектами административных правоотношений, вытекающих как из правомерного, так и неправомерного поведения, но и в полном объеме подпадают под круг субъектов административной ответственности. Это утверждение базируется на следующих положениях. Административная ответственность - это правовой механизм применения административно-юрисдикционными органами к лицу, совершившему административный проступок, наказания (административного взыскания), предусмотренного санкцией правовой нормы, которая нарушена, или нормы, которая обеспечивает её защиту, с целью наказания субъекта неправомерного поведения, его предупреждения, а также профилактического воздействия на правонарушителя.

Таким образом, административная ответственность состоит из нескольких обязательных составляющих элементов:

- а) законодательно закрепленного порядка применения наказания;
- б) совершение административного проступка - противоправного деяния (действия или бездействия), характеризуется совокупностью законодательно закрепленных признаков, направленных на нарушение административных правоотношений или отношений, охраняемых административными правовыми нормами, за которые предусмотрено применение административного наказания;
- в) наличие правонарушителя;
- г) наказание в виде административного взыскания, причем характер административного присущ, не только взысканиям, перечисленным в. 24 КоАП, но и другим административным санкциям, применяемым уполномоченными органами;
- д) применение наказания органом, наделенным административно-юрисдикционными полномочиями.

Поэтому, учитывая изложенное и основываясь на анализе практики, можно уверенно говорить, что в случае, когда противоправное действие (бездействие) юридического лица направлено на административные правоотношения или отношения, охраняемые административной правовой нормой, государственный орган, наделенный административно-юрисдикционными полномочиями, применяет на основании правовой нормы в порядке, предусмотренном указанным законом, наказание.

Таким образом, существующая правовая практика позволяет выделить в качестве субъекта административной ответственности, к которому применяются административные санкции – взыскания, физических и юридических лиц. При этом отмечаем, что разница в правовом статусе, моменте возникновения правосубъектности и другие особенности определяют и различные процессуальные процедуры применения административных взысканий.

## **Литература**

1. О принятии в Российскую Федерацию Донецкой Народной Республики и образовании в составе Российской Федерации нового субъекта – Донецкой Народной Республики: Федеральный конституционный закон от 4 октября 2022 г. №5-ФКЗ [Электронный





- ресурс]. – Режим доступа: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202210050005>.
2. О временном порядке применения на территории Донецкой Народной Республики Кодекса Украины об административных правонарушениях: Постановление Совета Министров Донецкой Народной Республики от 27 февраля 2015 года №2-22 // Донецкая Народная Республика: официальный сайт [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dnr-online.ru/postanovleniya/>.
  3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року (за станом на 14 грудня 2013 року). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80732-10/ed20131116/print1450888074032107>.
  4. Бахрах Д.Н. Особый субъект административной ответственности / Д.Н. Бахрах // Административная ответственность и гарантии её законности (сборник статей). – Пермь, 1972.
  5. Герасименко Є. Суб'єкт адміністративного проступку / Є. Герасименко // Право України. – 1999. – №4. – С.41.
  6. Додин Е.В. Гарантии законности административной ответственности / Е.В. Додин. – М.: Знание, 1976.
  7. Попова В.И. Основные проблемы совершенствования законодательства об административной ответственности / В.И. Попова // Ученые записки. – Вып.5. – М., 1965. – С.10.
  8. О дальнейшем ограничении применения штрафов, налагаемых в административном порядке: Указ Президиума Верховного Совета СССР // Ведомости Верховного Совета СССР от 21.06.1961 г. – 1961. – №35. – Ст.368.
  9. Коваль Л. Яким бути Адміністративному кодексу України // Право України / Л. Коваль. – 1993. – №3. – С. 24.
  10. Об участии колхозов, совхозов, промышленных, транспортных предприятий и хозяйственных организаций в строительстве, реконструкции, ремонте и содержании автомобильных дорог: Указ Президиума Верховного Совета РСФСР от 07.04.1967 г. // Ведомости Верховного Совета РСФСР. – 1980. – №30. – Ст.993.
  11. Додин Е.В. Субъект административного проступка / Е.В. Додин // Ученые записки. – Вып.5. – М., 1965. – С.51.
  12. Додин Е.В. Совершенствование законодательства об административной ответственности юридических лиц / Е.В. Додин // Концепция развития законодательства Украины. – К., 1996. – С.114–115.
  13. Гончарук С.Т. Административная ответственность по законодательству Украины / С.Т. Гончарук. – К., 1995.
  14. Овчарова Е.В. Материально-правовые проблемы административной ответственности юридических лиц (к проекту кодекса РФ об административных правонарушениях) / Е.В. Овчарова // Государство и право. – 1998. – №7. – С.14–19.
  15. Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях от 30 декабря 2001 г. №195-ФЗ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [https://www.consultant.ru/document/cons\\_doc\\_LAW\\_34661/](https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34661/).
  16. Кодекс Республики Таджикистан об административных правонарушениях (принят Законом Республики Таджикистан от 31 декабря 2008 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [https://online.zakon.kz/Document/?doc\\_id=30414710&doc\\_id2=30414710#pos=3;-98&pos2=162;-60](https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30414710&doc_id2=30414710#pos=3;-98&pos2=162;-60).



17. Саниахметова Н.А. Санкции за нарушение антимонопольного законодательства / Н.А. Саниахметова // Бизнес (документы, комментарии, консультации).– 1998.– №16.– С.38.
18. Лукьянец Д.М. Институт административной ответственности: проблемы развития / Д.М. Лукьянец.– К., 2001.
19. Савраскіна Т.В. До питання про фінансову відповідальність / Т.В. Савраскіна // Українське адміністративне право: актуальні проблеми реформування: зб. наук. пр.– Суми, 2000.– С.231.
20. Лилак Д. Адміністративна і цивільно-правова відповідальність юридичних осіб у сфері економічних відносин (колізій теорій та практики) / Д. Лилак // Право України.– 2000.– №1.– С. 24-31.





ЗАРОБИДИНЗОДА С.З.,  
Сардори шуъбаи таъкили-илмӣ ва таъбу наири Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон,  
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, майори милитсия

## МАСОИЛИ ТАНЗИМИ РУХСАТИИ МЕҲНАТИИ КОРМАНДОНИ МИЛИТСИЯ ДАР ҚОНУНГУЗОРИИ КИШВАРҲОИ АЪЗОИ ИДМ

**Вожаҳои калидӣ:** Тоҷикистон, рухсатии меҳнатӣ, кафолати иҷтимоӣ, корманди милитсия, кишварҳои ИДМ.

**Ключевые слова:** Таджикистан, трудовой отпуск, социальная гарантия, сотрудник милиции, страны СНГ.

**Keywords:** Tajikistan, labor leave, social guarantee, police officer, CIS countries.

Омӯзиши таҷрибаи қонунгузории давлатҳои хориҷӣ ва истифодаи паҳлуҳои мусбати он дар қонунгузории миллӣ аҳамияти калон дорад. Зеро, маҳз тавассути таҳлили муқоисавии қонунгузории онҳо, хусусан давлатҳои иштирокчии ИДМ мумкин аст, асосҳои ҳуқуқии таъминоти иҷтимоии кормандони мақомоти қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистонро тақмил намуд. Чунончи таҳлил ва муқоиса намудани қонунгузории кишварҳои хориҷӣ имконият медиҳад, ки самти рушди қонунгузорию вобаста ба мавзӯи тадқиқшаванда муайян сохт. Ҳамзамон, наздик ва ё мутобиқ намудани муқаррароти қонунгузории давлатҳо ба яқдигар, ин пеш аз ҳама, тақозои замон буда, нишон аз рушд намудани муносибатҳои байнидавлатӣ мебошад.

Бояд тазаққур дод, ки дар замони муосир Ҷумҳурии Тоҷикистон ба сифати субъекти мустақили ҳуқуқи байналмилалӣ бо давлатҳои хориҷӣ робитаҳои барқарор намуда, иштирокчии бисёр шартномаҳои бисёрҷониба ва дучониба вобаста ба ёриҳои ҳуқуқии тарафайн мебошад. Масалан, мувофиқи м.27–28 шартномаи дучонибаи Федератсияи Россия ва Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба дӯстӣ, ҳамкорӣ ва ёриҳои тарафайн – тарафҳо ҳамкориро дар соҳаи ҳуқуқ амалӣ намуда, бояд қонунгузории миллии худро ба ҳамдигар наздик намоянд [1].

Мусаллам аст, ки яке аз намудҳои кафолатҳои иҷтимоии кормандони милитсия ин ҳуқуқ ба рухсатии меҳнатӣ мебошад. Дар м.20 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» муқаррар шудааст, ки «ба корманди милитсия рухсатии меҳнатии пардохтшавандаи ҳарсола ба муддати 30 рӯзи тақвимӣ бе ҳисоб намудани вақти рафтани ба ҷои истироҳат ва бозгашт бо пардохти арзиши роҳкиро дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон дода мешавад» [2]. Аммо рухсатии мазкур нисбати шахсоне ки дар маҳалҳои шароити иқлимашон душвор ва номусоид адои хизмат менамояд, сарфи назар аз собиқаи хизматӣ ба муддати 45 рӯзи тақвимӣ дода мешавад. Инчунин дар моддаи номбурда пешбинӣ гардидааст, ки ба корманди милитсия рухсатии меҳнатии муздаш пардохтшавандаи ҳарсолаи иловагӣ ба муддати зерин дода мешавад:

- 1) баъди 10 соли хизмат – 5 рӯзи тақвимӣ;
- 2) баъди 15 соли хизмат – 10 рӯзи тақвимӣ;
- 3) баъди 20 соли хизмат – 15 рӯзи тақвимӣ.

Чунин намудҳои рухсатии меҳнатӣ дар б.35 Низомномаи адои хизмат аз тарафи хайъати қаторӣ ва роҳбарикунандаи мақомоти қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар шудааст. Фарқиати муқаррароти Низомномаи мазкур аз қонуни номбурда дар он зоҳир мегардад, ки дар он меъёре, ки ба кормандони милитсия, ки рухсатии меҳнатии ба муддати 45 рӯз аз рӯйи адои хизмат дар маҳалҳои шароити иқлимашон душвор дода мешавад, муқаррар нашудааст, ки чунин рухсатӣ «сарфи назар аз собиқаи хизматӣ» дода





мешавад. Ин меъёри Низомнома мумкин ба таври гуногун маънидод гардад ва дар амалия мушкилиро ба миён орад. Дар робита ба ин, чихати бартараф намудани чунин гуногунфаҳмӣ пешниҳод менамоем, ки меъёри Низомнома ба муқаррароти қонуни болозикр мутобиқ карда шавад.

Мухлати рухсатии меҳнатӣ ва тартиби баҳисобгирии он дар қонунгузории давлатҳои иштирокчии ИДМ низ пешбинӣ гардидааст. Тибқи м. 30 Қонуни Ҷумҳурии Узбекистон аз 16 сентябри соли 2016 №ҚҶУ-407 «Дар бораи мақомоти корҳои дохилӣ» [5]. ба кормандони мақомоти корҳои дохилӣ рухсатии меҳнати пардохтшавандаи ҳарсола ба монанди кишвари мо ба муддати 30 рӯзи тақвимӣ дода мешавад. Чунин муҳлати рухсатии меҳнатӣ дар қ.2 м.96 Қонуни Украина аз 2 июли соли 2015 №580-VIII «Дар бораи политсияи миллӣ» [4]. низ пешбинӣ гардидааст. Аммо фарқияти муқаррароти қонунгузории Ҷумҳурии Узбекистон дар он зоҳир мегардад, ки дар он вақти рафтани ба ҷои истироҳат ва бозгашт аз он, ки ба муҳлати рухсатӣ дохил намешавад ба таври мушаххас яъне то 3(се) рӯз муайян шудааст. Чунин муҳлат дар асоси қ.3 м.30 Қонуни Туркменистон аз 21 майи соли 2011 №195-IV «Дар бораи мақомоти корҳои дохилии Туркменистон» танҳо 1(як) рӯз мебошад ва ин ҳам ба шарте имкон дорад, ки вақти рафтани ба ҷойи истироҳат ва бозгашт аз он зиёда аз 24 соатро талаб намояд [3].

Тафовути дигар дар он дида мешавад, ки рухсатии меҳнати муздаш пардохтшавандаи ҳарсолаи иловагӣ аз рӯйи қонунгузории Украина (қ.2 м.93 қонуни номбурда) аллакай баъди 5 соли хизмат (дар кишвари мо танҳо баъди 10 соли хизмат) 5 рӯзи тақвимӣ дода мешавад. Аз рӯйи қонунгузории Федератсияи Россия низ ҳар як корманди политсия ҳуқуқ ба рухсатии ҳарсолаи пардохтшавандаи асосӣ ва иловагӣ дорад. Чунин ҳуқуқ дар қ.1 м.28 Қонуни федералӣ аз 7 феввали соли 2011 №3-ҚФ «Дар бораи политсия» [7]. мустаҳкам гардидааст. Хусусияти муҳимми қонунгузории Федератсияи Россия дар он дида мешавад, ки дар он вобаста ба мавзӯи тадқиқшаванда қонуни алоҳида – Қонуни федералӣ аз 19 июли соли 2011 №247-ҚФ «Дар бораи кафолатҳои иҷтимоии кормандони мақомоти корҳои дохилии Федератсияи Россия...» [6] қабул гардидааст. Аҳаммияти қонуни мазкур дар он аст, ки он муносибатҳои ҷамъиятиро дар самти таъминоти пулӣ, нафақа, манзили истиқоматӣ, тиббӣ ва дигар кафолатҳои иҷтимоии на танҳо кормандони мақомоти корҳои дохилӣ, балки шаҳрвандони Федератсияи Россия, ки аз мақомот озод шудаанд, аъзои оила ва шахсоне, ки дар таъминоти кормандони мақомот қарор доранд ё доштанд, ҳамаҷониба ба танзим даровардааст.

Мусаллам аст, ки мавҷуд будани чунин санади меъёрии ҳуқуқӣ пеш аз ҳама чихати амалӣ намудани вазифаи давлати иҷтимоӣ дар самти таъмини ҳуқуқҳои иҷтимоии кормандони МКД равона шудааст. Ғайр аз ин пурра ба тартиб овардани ва ба як низоми ягона даровардани кафолатҳои иҷтимоии кормандони МКД метавонад чихати баланд бардоштани сатҳи донишҳои зарурии онҳо вобаста ба маҷмӯи ҳуқуқҳои иҷтимоии худ нақши муҳим бозад. Ҳамзамон, чунин санад барои дар амалия ба таври яхела таъмин намудани кафолатҳои иҷтимоии кормандони МКД ва аъзои оилаи онҳо аҳаммияти калон дорад. Аз ин лиҳоз, аз диди мо дар шароити муосир дар Ҷумҳурии Тоҷикистон низ таҳия ва қабул намудани чунин санади меъёрии ҳуқуқӣ бо дарназардошти таҷрибаи мусбати қонунгузории Федератсияи Россия мақсаднок мебошад.

Чи тавре дар боло қайд намудем, кафолатҳои иҷтимоии кормандони МКД дар Қонуни федералӣ аз 19 июли соли 2011 №247-ҚФ «Дар бораи кафолатҳои иҷтимоии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ Федератсияи Россия...» [6]. пешбинӣ гардидаанд. Масалан, дар қ.6 м.3 қонуни мазкур дарҷ гардидааст, ки ба кормандоне, ки дар маҳалҳои шароити иқлимиашон душвор адои хизмат менамоянд, ҳангоми баромадан ба рухсатии меҳнатӣ дар як сол як маротиба арзиши роҳирои рафтани ба ҷои истироҳат ва бозгашт аз он дар ҳудуди



Федератсияи Россия пардохт карда мешавад. Дар баробари ин, мутобиқи моддаи мазкур на танҳо арзиши роҳкирои худи корманд, балки як нафар аз аъзои оилаи ӯ низ пардохт карда мешавад.

Ҳамин тариқ, таҳлили муқоисавии масоили танзими рухсатии меҳнатии кормандони милитсия дар қонунгузори кишварҳои аъзои ИДМ дар доираи кори мазкур имконият медиҳад, ки чунин хулоса баровард:

Муқаррароти «Низомномаи адои хизмат аз тарафи ҳайъати қаторӣ ва роҳбарикунандаи мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» вобаста ба танзими мавзуи рухсатии меҳнатӣ нишон медиҳад, ки дар онҳо фарқияти начандон калон, ки дар боло шарҳ дода шуд, доро мебошанд. Мавҷуд будани чунин меъёрҳо метавонад боиси ба таври гуногун маънидод гардад ва дар амалия мушкилиро ба миён орад. Дар робита ба ин, чиҳати бартараф намудани чунин гуногунфаҳмӣ пешниҳод менамоем, ки меъёри Низомнома ба муқаррароти қонуни болозикр мутобиқ карда шавад.

Хусусияти муҳими қонунгузори Федератсияи Россия дар он зоҳир мегардад, ки дар он вобаста ба мавзӯи баррасишаванд қонуни алоҳида – Қонуни федералӣ аз 19 июли соли 2011 №247-ҚФ «Дар бораи кафолатҳои иҷтимоии кормандони мақомоти корҳои дохилии Федератсияи Россия...» қабул гардидааст. Аз диди мо барои пурра ба тартиб овардан ва ба як низоми ягона даровардани кафолатҳои иҷтимоии кормандони МКД, инчунин чиҳати дар амалия ба таври яқхела таъмин намудани чунин кафолатҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон низ таҳия ва қабул намудани чунин санади меъёрии ҳуқуқӣ бо дарназардошти таҷрибаи мусбати қонунгузори Федератсияи Россия мақсаднок мебошад.

### Адабиёт

1. Договор о дружбе, сотрудничестве и взаимной помощи между Российской Федерацией и Республикой Таджикистан (подписан в г. Москве 25.05.1993) // Бюллетень международных договоров, 1993. №8.
2. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 17 майи соли 2004, №41 (дар таҳр. аз 17.12.2020 с., №1736) «Дар бораи милитсия» // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с.2004, №5, мод.352.
3. Закон Туркменистана от 21 мая 2011 г., №195-IV (в ред. от 29.03.2021) «Об органах внутренних дел Туркменистана» // Ведомости Меджлиса Туркменистана 1 апреля – 30 июня 2011 г., №2 (1004).
4. Закон Украины «О Национальной полиции» от 02.07.2015 №580-VIII (в ред. от 08.07.2019 г.) // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, №40-41, ст.379.
5. Закон Республики Узбекистан от 16 сентября 2016 г., №ЗРУ-407 (в ред. от 25.12.2019 г., №03/19/597/4193) «Об органах внутренних дел» // Собрание законодательства Республики Узбекистан, 2016 г., №38, ст.438.
6. Федеральный закон от 19.07.2011 №247-ФЗ (в ред. от 31.07.2020) «О социальных гарантиях сотрудникам органов внутренних дел Российской Федерации и внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации» // Собрание законодательства РФ, 25.07.2011, №30 (ч.1), ст.4595.
7. Федеральный закон от 07.02.2011 №3-ФЗ (в ред. от 11.06.2021) «О полиции» // Собрание законодательства РФ, 14.02.2011, №7, ст.900.





**ИКРОМЗОДА М.И.,**  
*Сардори Шуъбаи ташкилӣ-таҳлилӣ ва кор бо воҳидҳои РК ва КҲШ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, полковники милитсия*

## **ИҶРОИШИ «НАҚШАИ ЧОРАБИНИҲОИ ТАТБИҚИ БАРНОМАИ ИСЛОҲОТИ (РУШДИ) МИЛИТСИЯ БАРОИ СОЛҲОИ 2014–2020» АЗ ТАРАФИ РК ВА КҲШ**

**Вожаҳои калидӣ:** Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Бюрои САҲА дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, Сафоратхонаҳо, Ташкилотҳои байналмилал, Стратегияи ислоҳоти милитсия, Барномаи (рушди) ислоҳоти милитсия.

**Ключевые слова:** Правительство Республики Таджикистан, Бюро ОБСЕ в Республике Таджикистан, Посольства, Международные организации, Стратегия реформы милиции, Программа реформы милиции.

**Keywords:** Government of the Republic of Tajikistan, OSCE Office in the Republic of Tajikistan, Embassies, International organizations, Police Reform Strategy, Police Reform Program.

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳамкорӣ бо Бюрои САҲА, сафоратхонаҳо, ташкилотҳои байналмилалӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар шарикони рушд, зина ба зина баҳри рушди милитсияи тоҷик корҳои зиёди созандагиро ба анҷом расонида, баҳри амали намудани барномаи рушд (ислоҳот) –и милитсия, дастрасии аҳоли ба милитсия ва хизмати милитсия, барои ба бовари ва дастгирии халқу ҷамъият сазовор гаштан ва ба сатҳи қуллан нав баровардани ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеаи шаҳрвандӣ, кушиши зиёд ба харҷ дода истодаанд.

Дар ин раванд аз ҷониби РК ва КҲШ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар сохтори таркибии Вазорати корҳои дохилӣ зимни гузаронидани корҳои ташкилӣ-воҳидӣ тағйиротҳои штабӣ гузаронида шуд, ки зимни гузаронидани ин тағйиротҳо дар сохтори вазорат як қатор воҳидҳо ва вазифаҳои нав ба вучуд омаданд. Аз ҷумла соли 2013 баъди таҳия ва коркарди «Стратегияи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2013–2020» ва дар навбати худ.

Аз тарафи РК ва КҲШ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон баҳри дар амал татбиқ намудани «Стратегияи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2013–2020» ва «Барномаи ислоҳоти (рушди) милитсия барои солҳои 2014–2020» ая қатор корҳои назаррас ба нақша гирифта амали гардиданд, аз ҷумла:

### **Соли 2013:**

– Дар якҷоягӣ таҳия ва коркарди «Стратегияи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2013–2020».

– Дар ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва РВКД ш. Душанбе таъсиси «Гурӯҳ оид ба қабули дархост ва муроҷиати шаҳрвандон» таввасути «Телефони боварӣ» (Вазир) бо 4-адад воҳиди корӣ. Ҳамзамон ҳамин гуна гурӯҳҳо яъне телефони боварӣ дар дигар Раёсатҳои минтақавӣ низ таъсис дода шуд.

– Ҳамзамон худи ҳамон сол дар ҳайати Шуъбаи таълимии РК ва КҲШ-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон «Маркази тестӣ» бо шумораи 2 воҳиди корӣ таъсис дода шуд. Инчунин ҳамин гуна «Марказҳои тестӣ» дар Муассисаҳои таълимӣ ва дигар Раёсатҳои зертобеи Вазорат таъсис дода шуд.

– Инчунин Маркази автоматикунонии идораи нақлиёт ва тартиботи ҷамъиятӣ «Шаҳри беҳатар» бо шумораи 67 нафар таъсис дода шуд (02.09.2013 с.).

### **Соли 2014:**

– Дар якҷоягӣ таҳия ва коркарди «Барномаи ислоҳоти (рушди) милитсия барои солҳои 2014–2020».



– Дар сохтори ВКД баҳри дар амал татбиқ намудани ислоҳоти милитсия «Ҳамоҳангсозии миллӣ оид ба ислоҳоти милитсия» бо 2 адад воҳиди корӣ ташкил карда шуд (06.08.2014 с.).

**Соли 2015:**

– «Маркази илмӣ-тадқиқотӣ» бо шумораи 4 воҳиди корӣ таъсис дода шуд (29.06.2015 с.).

– Шуъбаи мубориза бар зидди ҷиноятҳои кибернетикӣ ва ба воситаи технология содиршаванда. 10 адад воҳиди кори меъёрӣ.

**Соли 2016:**

– Дар умум дар ҷузъу томҳои поёнии вазорат 36 воҳиди кории «ёрдамчиёни сардорони Раёсат ва сардорони ШВКД-ҳо оиди ҳамкорӣ бо созмонҳо ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ» ворид карда шуд.

– Инчунин дар сохтори вазорат дар ҷумҳурӣ 17 адад воҳиди кории «нозир оид ба зуровари дар оила» ворид карда шуд, 2 воҳиди кории духтур-психолог ворид карда шуд.

**Соли 2017:**

таҳия, қоркард ва қабули «Кодекси одоби касбии қормандони милитсия» фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон №196/з аз 17.02.2017 сол.

**Соли 2018:**

– Бо қарори Ҳукумати ҷумҳурӣ дар сохтори ВКД муассисаи таълимии «Қолчи оташнишонӣ-техникии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон» таъсис дода шуд.

– Дар сохтори ВКД «Шуъбачаи сайёҳӣ» (фар ВКД №70м б/з аз 24.04.2018 с.) бо шумораи 6 воҳид.

– Маркази экстремизм дар РМЗҚМ.

**Соли 2019:**

– Дар Академияи ВКД «Маркази матбуот» дар шумораи 2 воҳиди кори таъсис дода шуд (фар ВКД №15м б/з аз 05.03.2019 с.).

– Дар сохтори ВКД «Раёсати экологӣ ва сайёҳӣ» (фар ВКД №91м б/з аз 26.09.2019 с.).

**Соли 2020:**

– Дар шаҳри Ҳисор Шуъбачаи милитсия деҳоти «Қалъаи Ҳисор» бо шумораи 11 адад воҳиди корӣ аз нав таъсис дода шуд. (фар ВКД №50м б/з аз 16.05.2020 сол).

– Соли 2021 Воруш ШВКД.

– Дар ноҳияи Рудақӣ Шуъбачаи милитсия деҳоти «Эсанбой» бо шумораи 14 адад воҳиди корӣ аз нава таъсис дода шуд. (фар. ВКД №51м б/з аз 16.05.2020 сол).





**КАРИМЗОДА У.К.,**

*Начальник кафедры государственно-правовых дисциплин факультета №2 Академии МВД  
Республики Таджикистан, кандидат юридических наук, подполковник милиции*

## **НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТУРИСТИЧЕСКОЙ МИЛИЦИИ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН**

**Ключевые слова:** туристическая милиция, органы внутренних дел, турист, иностранный гражданин, правовое регулирование.

**Вожаҳои калидӣ:** милитсияи сайеҳӣ, мақомоти корҳои дохилӣ, сайех, шаҳрванди хориҷӣ, танзими ҳуқуқӣ.

**Keywords:** tourist police, internal affairs bodies, tourist, foreign citizen, legal regulation.

Уникальная культура, заповедная природа, гостеприимный народ – это лишь некоторые факторы, привлекающие иностранных туристов в Республику Таджикистан. Существенный рост числа туристических поездок в Таджикистан обусловлен также общемировой тенденцией к изменению предпочтений в плане поездок, включая рост востребованности на экстремальный, культурный, этнический, сельскохозяйственный, горный туризм. По всем указанным направлениям Таджикистан предлагает потенциальному гостю крайне привлекательные возможности.

Растет и транспортная доступность Таджикистана, в частности, активизируется воздушное сообщение с иностранными государствами. Определенное развитие получает и республиканская (внутренняя) туристическая инфраструктура. Следует особо отметить, что в результате принятых Правительством страны мер и эффективного использования туристических возможностей количество иностранных туристов, посетивших Таджикистан в 2019 году, составило 1 млн. 257 тыс. 300 человек, что на 21,6% (или на 219,7 тыс. человек) больше по сравнению с 2018 годом [6]. В 2020 г. индустрия туризма столкнулась с серьезным вызовом в своем развитии – тяжелым кризисом, связанным со стремительным распространением нового вида коронавируса (COVID-2019) по всей планете [5, с.52].

По мере улучшения социально-экономического положения в Республике Таджикистан, обеспечения экономического роста и развития, международной и региональной экономической интеграции, активизируются и расширяются деловые связи с иностранными государствами, что также предопределяет рост числа иностранных гостей.

Традиционно, в доктрине государственного управления, органам внутренних дел отводится важная роль в обеспечении миграционного контроля, в легализации титула иностранного гражданина и выдаче разрешений различного рода, а также в физической защите иностранных граждан и их права в сочетании с возможностью применения к ним насилия в случае грубого неисполнения ими своих обязанностей, или без такового [6, с.78].

Следует отметить что в 2018 году произошли определенные изменения в организационных основах деятельности органов внутренних дел по обеспечению правового статуса иностранных граждан в Республике Таджикистан, направленные, прежде всего, на повышение состояния защищенности иностранных туристов, иных иностранных граждан (лиц без гражданства), на короткий период прибывших в Республику без цели временного или постоянного проживания в ней.

В августе 2018 года по поручению президента Таджикистана Эмомали Рахмона в честь «Года развития туризма и народных ремесел» [1] было создано подразделение туристической милиции при отделе по вопросам экологии МВД Республики Таджикистан; в





октябре 2019 года данный отдел был преобразован в Управление экологии и туризма МВД Республики Таджикистан.

После преобразования Управление экологии и туризма МВД Республики Таджикистан имеет следующую структуру:

- отдел туризма;
- отдел экологии;
- отдел Управления экологии и туризма в городах и районах республиканского подчинения;
- отдел Управления экологии и туризма в городе Душанбе;
- отдел экологии и туризма в Ханлонской области;
- отдел экологии и туризма в Согдийской области;
- отделение экологии и туризма по Кулябской группе районов;
- отделение экологии и туризма по Рашткой группе районов;
- отделение экологии и туризма в Горно-Бадахшанской автономной области [3].

На новое подразделение милиции возложены задачи, связанные с обеспечением безопасности, сопровождением групп, защитой интересов туристов и информированием путешественников. Сопровождение туристов по различным маршрутам сотрудники туристической милиции осуществляют по просьбе самих туристов. Сотрудники туристической милиции обязаны знать несколько иностранных языков, быть знакомыми с туристическим потенциалом страны. МВД Таджикистана призывает туристические агентства и компании республики наладить тесное сотрудничество с отделением туристической милиции.

Отдельные аспекты организации и деятельности туристической милиции вызывают определенные нарекания. Объединение туристической милиции и экологической милиции в одно подразделение МВД не соответствует функциональному принципу построения органов внутренних дел Республики Таджикистан и не отвечает назначению туристической милиции, сотрудники которой в своей служебной деятельности вообще не занимаются вопросами экологической безопасности (охраны окружающей среды).

В целом же можно констатировать, что в республике организована специализированная служба, задействованная в реализации правового статуса иностранных граждан, интегрированная в систему правоохранительных органов и подчиненная общим целям и задачам деятельности органов внутренних дел Республики Таджикистан.

Специализированный же субъект правоприменительной деятельности, ориентированный на поддержку и защиту прав иностранных граждан, в Таджикистане отсутствует. Это в целом соответствует практике организации работы по обеспечению конституционно-правового статуса иностранных граждан во многих других государствах, сопредельных с Республикой Таджикистан, однако, безусловно, не способствует повышению состояния защищенности прав и свобод иностранных граждан, которые нередко нуждаются в дополнительных мерах защиты и поддержки, в том числе по следующим причинам:

- объективные пробелы в знаниях законодательства, бытовых и социальных реалий страны пребывания;
- наличие языкового, культурного барьера, общая настороженность населения страны пребывания / проживания по отношению к мигрантам;
- многочисленные ограничения, запреты, определяющие элементы правового статуса иностранных граждан, объективно предопределяющие состояние меньшей защищенности (например, социальной) по сравнению с лицами, имеющими гражданство;
- необходимость выполнения множества формальных действий, нередко повторяющихся, для легализации своего правового статуса;





– отсутствие развитой информационной, консультационной, экономической системы поддержки иностранных граждан, в том числе по ряду национальностей, от миграционной диаспоры.

Так или иначе, иностранные туристы в подавляющем большинстве случаев остаются с правовой точки зрения менее защищенными. При этом для иностранных граждан, пребывающих в республике с краткосрочным визитом, многие из перечисленных барьеров и препятствий существенно обостряются. В частности, многие туристы не владеют ни таджикским языком, ни русским, ни даже английским, по крайней мере в степени, достаточной для корректного бытового общения.

Подавляющее большинство пребывающих в Таджикистан иностранных граждан не знакомо с местным законодательством, не ставит перед собой цели ознакомления с ним (кроме наиболее общих правил) и, по логике развития международного туризма, не должно их ставить – активный турист ежегодно может посещать десятки и более государств, и, даже будучи наиболее законопослушным, он максимум знакомится с некими общими выдержками о потенциально важных для него аспектах законодательства страны пребывания (чаще всего излагаемых в памятках туристических агентств или МИД иностранных государств, нередко содержащих некорректную, в том числе устаревшую, информацию), а также стремится соблюдать общепринятые нормы и правила поведения, характерные в целом для цивилизованных обществ. Выходя (в том числе не по своей воле) за рамки наиболее распространенных вопросов правового регулирования своего пребывания в республике, такой турист, условно говоря, покидает пределы гарантированного ОВД Республики Таджикистан минимума обеспеченности собственной безопасностью как в юридическом, так и в физическом аспекте.

С этой ситуацией нередко сталкиваются работники правоохранительных органов разных стран, и Таджикистан не является исключением. Иностранные туристы, по различным причинам не имеющие возможности сориентироваться в правовых и иных реалиях общественной жизни Таджикистана или даже ставшие участниками происшествий, которые могут иметь криминальный характер или же выступать следствием совершенных административных правонарушений, являться вероятными готовящихся преступных посягательств или же иного рода правонарушений, обращаются к сотрудникам правоохранительных органов с заявлением, просьбой о помощи или по другим вопросам [4, с.146]. Решением данной проблемы могла бы служить разработка методических рекомендаций (памятки) для сотрудников органов внутренних дел о порядке обращения с иностранными гражданами.

Для временно пребывающих лиц, прежде всего, туристов, а также командированных граждан других государств по-прежнему чрезвычайно актуален вопрос безопасности, особенно в отдаленных, труднодоступных регионах страны. Такие риски крайне существенны, поскольку они сопряжены с опасностью для жизни и здоровья иностранных граждан, так как даже один такой случай может рассматриваться как непоправимый ущерб для репутации туристической отрасли страны.

Сложившаяся ситуация предопределяет необходимость пересмотра как собственно правового регулирования, так и организационных основ деятельности органов внутренних дел по обеспечению правового статуса иностранных граждан в Республике Таджикистан.

Отметим, что категория «временно пребывающих» иностранных граждан без целей осуществления постоянной трудовой деятельности, как раз выпадает по своей сути и логике из предмета правового регулирования Закона Республики Таджикистан «О миграции». Данная категория иностранных граждан является наименее защищенной, с правовой и организационной точки зрения, применительно к любым непредвиденным обстоятельствам,



произошедшим в период их краткосрочного пребывания в республике, включая криминальные посягательства на их жизнь, здоровье, собственность, другие объекты. К иностранным гражданам, входящим в данную категорию, нецелесообразно предъявлять дополнительные, расширенные требования по знанию законодательства, выполнению формальных процедур и др., а, напротив, необходимо усилить инструменты и методы их правовой и физической защиты.

Подобные тенденции, скрытые или явные, однозначно, на наш взгляд, требуют дальнейших преобразований в организации деятельности системы ОВД по обеспечению правового статуса иностранных граждан в Республике Таджикистан.

С учетом изложенного в современных условиях сам факт создания туристической милиции в системе ОВД республики заслуживает положительной оценки, в том числе в контексте туристического имиджа страны. Однако новое подразделение практически не осуществляет правоохранительных функций, занимая положение между службой охраны и сопровождения туристов, информирования и представительства. Данных полномочий недостаточно для того, чтобы новая служба выполняла полноценно функции туристической милиции, тем более подразделения по обеспечению прав и свобод иностранных граждан, прибывших на длительный срок.

Таким образом, для целей дальнейшего развития службы рекомендуем:

1) преобразовать службу в самостоятельное структурное подразделение МВД – Службу туристической милиции МВД Республики Таджикистан – как орган обеспечения прав и свобод, защиты и обеспечения безопасности иностранных туристов и иных иностранных граждан, пребывающих в Республике с краткосрочными визитами сроком до 3 месяцев, и не намеренных остаться на постоянное место жительства или легализовать свой статус в качестве трудящихся-мигрантов.

2) сформировать кадровое обеспечение новой службы, включая создание условий для языковой подготовки курсантов учебных заведений системы МВД, с обучением английскому, китайскому, немецкому языкам как ключевым языкам общения иностранных туристов;

3) сформировать систему международного обмена и сотрудничества. В целом ряде иностранных государств сформирована и на протяжении десятилетий функционирует полноценная правоохранительная туристическая служба. Опыт таких государств будет крайне полезен для становления и развития нового подразделения органов внутренних дел. Семинары и конференции, заграничные командировки, перекрестные стажировки персонала – неполный арсенал инструментов и средств, которые могут быть применены для достижения целей международного сотрудничества и обмена.

Реализация представленных рекомендаций будет способствовать совершенствованию организационных основ деятельности органов внутренних дел по обеспечению правового статуса иностранных граждан (в первую очередь иностранных туристов) в Республике Таджикистан, приведению их в логическое соответствие с актуальными потребностями правоохранительной и иной административной деятельности в данной сфере.

## **Литература**

1. Об объявлении 2018 года «Годом развития туризма и народных ремесел» [Электронный ресурс]: указ Президента Республики Таджикистан от 29 декабря 2017 г., №977 // Централизованный банк правовой информации Республики Таджикистан «Адлия». – Режим доступа: <http://www.adlia.tj>.



2. Об объявлении 2019–2021 годов «Годами развития села, туризма и народных ремесел» [Электронный ресурс]: указ Президента Республики Таджикистан от 2 января 2019 г., №1170 // Централизованный банк правовой информации Республики Таджикистан «Адлия». – Режим доступа: <http://www.adlia.tj>.
3. Положение об Управлении экологии и туризма МВД Республики Таджикистан: приказ МВД Республики Таджикистан от 27 сентября 2019 г., №660.
4. Воробьева Д.Е., Дегтева Е.В. Туристическая полиция в РФ и мировой опыт // Российские регионы: взгляд в будущее. Т.6.– №2.– 2019.– С.137–149.
5. Логунцова И.В. Индустрия туризма в условиях пандемии коронавируса: вызовы и перспективы // Государственное управление. Электронный вестник. Выпуск №80. Июнь 2020 г.– С.50–67.
6. Муминов У.К. Компетенция органов внутренних дел Республики Таджикистан в регулировании миграционных процессов // Право и государство: теория и практика. 2019.– №10(178).– С.78–79.
7. Таджикистан в прошлом году посетили 1 миллион 257 тысяч 300 иностранных туристов [Электронный ресурс] // Национальное информационное агентство Таджикистана «Ховар». Режим доступа: <http://khovar.tj/rus/2020/02/tadzhikistan-v-proshlom-godu-posetili-1-million-257-tysyach-300-inostrannyh-turistov/> (дата обращения: 18.05.2021).





МУҲАББАТШОЗОДА Г.М.,  
Омӯзгори кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва фаъолияти маъмурии факултети №2  
Академияи ВҚД Ҷумҳурии Тоҷикистон, капитани милитсия

## ЗҶУРОВАРӢ ДАР ОИЛА – АМАЛИ НОМАТЛУБИ ИҶТИМОӢ

**Вожаҳои калидӣ:** зӯроварӣ, ҷабрдидагони зӯроварӣ, иқтисодӣ, моддӣ, ҷисмонӣ, ақлӣ ва психологӣ, машварати психологӣ.

**Ключевые слова:** насилие, жертвы насилия, экономические, материальные, физические, умственные, психологические, психологические консультации.

**Keywords:** violence, victims of violence, economic, material, physical, mental and psychological, psychological counseling.

Зӯроварӣ амале мебошад, ки ҳеч узре надорад, новобаста аз он ки, кӣ, кай ва дар кучо онро содир мекунад. Зӯроварӣ дар оила ҳосияти боз ҳам бештар харобиовар дорад, чунки аз тарафи одами наздике, ки ҷабрдида аз аввал ба ӯ эътимод дошт, ба вуқӯъ меояд ва бо назардошти сабабҳои зиёде, ҷабрдидаҳо нотавон мегардонад ва ӯ ба муддати дароз азобу шиканҷаи худро пинҳон мекунад.

Зӯроварӣ дар оила на танҳо ҳолати раванӣ, ҷисмонӣ ва эҳсоси амнияти дохилии ҷабрдидаҳо суст мекунад, он инчунин дорои дигар оқибатҳои манфӣ барои тамоми ҷомеа мебошад. Ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила, одатан аз ҷомеа худашонро дур мегиранд, бо атрофиёни наздик алоқаро гум мекунанд, дар таҳсилу кор мушкилӣ мекашанд. Онҳо наметавонанд бо фаъолияти пурсамар ба манфиати ҷомеа машғул бошанд. Саривақт муайян кардани ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила ва расонидани кӯмаки самараноки психологӣ ба ҷабрдидагон барои барқароркунии боварӣ ба қувваи худ ва эҳёи нави захираҳои дохилӣ барои бартараф намудани мушкилот ёрӣ мерасонад.

Аз тарафи дигар, зӯроварон, яъне шахсоне, ки зӯровариро дар оила содир мекунанд, ба барномаҳои ислоҳӣ зарурият доранд, то ба онҳо барои дарки сабаби таҷовуз кӯмак кунанд ва идора кардани рафтори харобиовари худро омӯзанд. Аз ин сабаб, нақши мушовирон-психологони махсус як ҷузъи хеле муҳим дар муттаҳид сохтани мутахассисони гуногун (қормандони милитсия, қормандони иҷтимоӣ, табибон, ҳуқуқшиносону адвокатҳо ва ғайра), барои воқуниши муассир ба зӯроварӣ дар оила мебошад.

Бояд қайд кард, ки зӯроварӣ дар оила нисбат ба зан падидаи нав нест. Мутаассифона, бисёри одамон, ҳам марду ҳам зан лату кӯб ва рафтори бадро (ба мисоли ҳақорат, масхараву мазок кардан) байни аъзоёни оила ҳамчун зӯроварӣ надида, онро чун қисми муқаррарии ҳаёти оилавӣ мебинанд. Зӯроварӣ нисбат ба ҳамсарро одатан чун баҳс, низоъ ва ҷанҷоли оилавӣ ҳисобида, онро ба қори дохилии оилавӣ шомил мекунанд. Хушбахтона, дар солҳои охир дар мамлақати мо масъалаи зӯроварӣ дар оила чун мушкилии ҳукумат (на мушкилоти оилавӣ) ошқоро муҳокима ва эътироф карда мешавад ва бисёр қорҳо барои бартараф кардани он ба анҷом расонида мешаванд.

Ҳамин тавр дар сатҳи қонунгузорӣ дар мамлақат бисёр санадҳои меъёрӣ қабул шудаанд ва муҳимтаринаш Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» (№954) мебошад, ки аз қониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон 19 март соли 2013 ба имзо расид [1].

Инчунин дар Тоҷикистон дигар ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва байналмилалӣ фаъолиятҳои гуногунро доир ба мубориза нисбати зӯроварӣ дар оила амалӣ мекунанд. Дар соли 1993 Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Конвенсияи Созмони Милали Муттаҳид оид ба барҳам додани тамоми шаклҳои таъбиз нисбати занонро ба тасвиб расонид ва Қумитаи қор бо занон



ва оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистонро барои баланд бардоштани мақоми зан дар ҷомеа тавассути ҳифзи ҳуқуқи занон ва мусоидат намудан ба ҳимояи ҳуқуқи имкониятҳои баробар чихати иштироки онҳо дар ҳаёти ҷамъиятӣ ва сиёсӣ таъсис дод. Бо мақсади рафъи зӯрварӣ дар оила ташкилотҳои давлатӣ, ҷамъиятӣ ва созмонҳои байналмилалӣ корҳои назаррасро анҷом доданд, вале масъалаҳои ҳалталаб ҳоло ҳам зиёданд.

Проблемаи зӯрварӣ дар оила, мушкилоти гуногунҷабҳа аст ва ин маънои онро дорад, ки барои муборизаи самаранок чораҳои ҳамаҷониба, ба монанди пешгирии зӯрварӣ, ошкор кардани ҷабрдидаҳо ва кӯмаку муҳофизати кифоя, инчунин ҷазо додани гунаҳкорон бояд дида баромада шаванд. Даҳолат инчунин дар ҳамаи сатҳҳо зарур аст: аз таҳия ва такмилдиҳии қонунгузориҳои кишвар, ки бояд ҳифзи тамоми ҷабрдидагонро аз ҳама гуна намуди зӯрварӣ таъмин намояд, оғоз намуда, фаъолиятҳо ва масъулияти мақомоти гуногун ва кормандони ҳифзи ҳуқуқ, табибон, психологҳо, кормандони иҷтимоӣ ва омӯзгоронро танзим намояд. На танҳо дарки муҳимияти проблемаи мазкур аз ҷониби мардум, балки ташаккули ақидаи ҷомеа оид ба ин мушкилот ва таҳаммул накардани он аз тарафи мақомотҳои расмӣ ва ҳар фарди алоҳидае, ки дар кишвар зиндагӣ дорад, бояд омили муҳими мубориза бар зидди зӯрварӣ дар оила бошад.

Ҳангоми баррасии масъалаи зӯрварӣ бояд ба аломатҳое, ки аз мавҷудияти зӯрвариро дар оила шаҳодат медиҳанд, диққат дод:

– Зӯрварӣ дар оила ҳамеша табиати худро дорад. Яъне, амале ба шумор меравад, ки доимо мақсадҳои ғаразнок дорад ва бо нияту мақсади муайяне нисбати аъзоёни оила содир мешавад. Ин амалҳо ба хоҳири ба даст овардани натиҷаи манфиатбахш барои зӯрвар иҷро мешаванд;

– Поймол намудани ҳуқуқи озодиҳои ин ё он аъзои оила аломати дигари хабардиҳанда аз мавҷудияти зӯрварӣ мебошад. Ҳамаи одамон озоданд ва дар ҳуқуқи озодихоҷашон баробаранд: ҳуқуқ ба зиндагӣ, амният, таҳсил, дастрасӣ ба таъбибат, бунёди оила, ҳуқуқ ба истироҳат ва ғайра;

– Зӯрварӣ дар оила – ин як навъ поймолкунии ҳуқуқ ва озодиҳои инсон мебошад, ки худмуҳофизаткунии ҷабрдидаҳо ғайриимкон месозад. Яъне, барои ин амал нобаробарии қувва хос аст, вақте ки як тараф аз чихати қувваю қудрат нисбати тарафи дигар бартарӣ пайдо намуда, ёро тобеи худ месозад ва бечунучаро иҷроқунандаи хоҳишҳои шахсии худ мегардонад. Дар оила чунин бартариро шавҳар нисбат ба ҳамсараш, волидайн ба фарзандонаш, бародар ба бародараш, апа ба хоҳараш, хусуру хушдоман ба келин ва ғайра сазовор мебошанд, ки ба таври сунъӣ ба вучуд меоранд. Зӯрвар мехоҳад, ки аз лиҳози иқтисодӣ, моддӣ, ҷисмонӣ, ақлӣ ва психологӣ бартарии худро нисбат ба аъзоёни оила нишон диҳад;

– Амалҳои зӯрварона зарари муайян мерасонанд. Ҷабрдидаҳо одатан дучори зарари моддӣ ҷисмонӣ ва рӯҳӣ мегарданд. Бояд гуфт, ки агар зарари ҷисмонӣ айёну назаррас бошад, зарари рӯҳиро мушоҳида кардан душвортар аст. Масалан, чӣ тавр исбот кардан мумкин аст, ки ҷабрдидаи зӯрварӣ мушкилоти рӯҳию равонӣ дорад ё худ кӯдак осеби рӯҳӣ гирифтааст? Дар ин ҳолат, барои аниқу равшан намудани мавҷудияти зӯрварӣ дар оила ба аломатҳои дар боло зикршуда муроҷиат намудан зарур аст. Инчунин, саволномаҳои санҷишии психологиро бо мақсади муайян кардани ҳолатҳои рӯҳии ҷабрдида (стресс, депрессия, агрессия, беҳобӣ, дидани хобҳои даҳшатнок, набудани иштиҳо ва ғ.) истифода бурдан муҳим аст. Яке аз роҳҳои самаранокӣ ба ҳаёти муқаррарӣ гардонидан ва ҷамъиятиқунонии ҷабрдидагонӣ зӯрварӣ дар оила ин машварати психологӣ бо ҷабрдида ба ҳисоб меравад.

Машварати психологӣ – ин соҳаи нисбатан нави фаъолияти касбии психолог ба шумор рафта, дар кишварамон ба наздикӣ ба сифати фаъолияти мустақил дар баробари





шаклҳои анъанавии қор, чун тадқиқоти илмӣ, таълими психология, ислоҳкунии психологӣ ва ташҳиси психикӣ чудо гардид. Ин соҳа бешубҳа, омодагии махсус ва ҷиддии касбиро талаб менамояд.

Машварати психологӣ мувофиқи барномаҳои таълимии ихтисосҳои психология дар тамоми муассисаҳои таҳсилоти олий омӯзонида мешавад ва дар шароити ҳозираи мамлакат, ки ба беҳбудии хизматрасонии иҷтимоӣ-психологӣ ба аҳоли дар Ҷумҳурии Тоҷикистон равона шудааст, ин касб умедбахш ва ба аҳоли зарур аст.

Машварати психологӣ ҳамчун соҳаи мустақили ҳадамоти психологӣ дорои марҳилаҳои амалигардӣ мебошад ва онҳо:

1. Марҳилаи омодагӣ. Психолог-машваратчи дар ин марҳила бо мурочиаткунанда бо таъба ба қайдҳои пешакии дар журнали қайд дарҷгардида шинос мешавад ва худаш низ ба он омодагӣ мегирад.

2. Марҳилаи рӯҳан омоданамой. Психолог-машваратчи мувофиқи ин марҳила шахсан мурочиаткунандаро пешвоз мегирад ва бо ӯ шинос шуда, ӯро рӯҳан ба ин фаъолияти якҷоя омода месозад.

3. Марҳилаи ташҳис. Психолог-машваратчи дар ин марҳила ба ҳикояти мурочиаткунанда бодикқат гӯш карда, зимни таҳлили он мушқилоти ӯро аниқу равшан менамояд. Лаҳзаи муҳимтарини ин марҳиларо шунидани ҳикояти мурочиаткунанда ва аз рӯйи зарурат ташҳиси психологӣ ташкил медиҳад.

4. Марҳилаи тавсиядиҳӣ. Психолог-машваратчи бо дарназардошти маълумотҳои дар боло зикршуда дар ин марҳила бо ҳамроҳии мурочиаткунанда тавсияҳои амалиро қорқард менамоянд. Ин тавсияҳо дар ин марҳила бо иштироки фаъоли мурочиаткунанда бо тамоми ҷузъиёт аниқ, равшан ва мушаххас карда мешаванд.

5. Марҳилаи назоратнамой. Психолог-машваратчи дар ин марҳила бо мизоҷ ба мувофиқа меояд ва рафти амалигардии тавсияҳои додашуда ба мурочиаткунанда назорат карда мешаванд. Инчунин психолог – машваратчи ва мурочиаткунанда бо ҳам дар бобати ҷӣ тавр, қай ва дар қучо муҳокима намудани масъалаҳои ҳалталаби иловагии пайдошуда ҳангоми иҷрои тавсияю пешниҳодҳо маслиҳату машварат менамоянд.

### Адабиёт

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила» 2013 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2013, №3, мод. 197.







НАСУРИЁН П.А.,

Муовини якуми сардори Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои  
ҳуқуқшиносӣ, полковники милитсия

## БАЪЗЕ АЗ ПРОБЛЕМАҲОИ КАФОЛАТИ ҲИМОЯИ ИҶТИМОЙ-ҲУҚУҚИИ КОРМАНДИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

**Вожаҳои калидӣ:** кафолати таъминоти иҷтимоӣ-ҳуқуқии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ, Конститутсия, Қонун, Ҷумҳурии Тоҷикистон, фаъолият, вазъи маъмурӣ-ҳуқуқии кормандон.

**Ключевые слова:** гарантии социально-правового обеспечения работников органов внутренних дел, Конституция, Закон, Республики Таджикистан, деятельности, административно-правового статуса работников.

**Keywords:** guarantees of social and legal support of employees of internal affairs bodies, the Constitution, the Law of the Republic of Tajikistan, activities, administrative and legal status of employees.

Фаъолият дар мақомоти корҳои дохилӣ мураккаб ва серҷабха буда, вазифаҳои ба дӯши кормандон гузошташуда ҳангоме ба пуррагӣ иҷро мегарданд, ки шароити корӣ ва фазои мусоид ҳукмфармо бошад. Айни замон шароити корӣ ва фазои мусоид гуфта, муаллиф тамоми паҳлуҳои зиндагии шахсӣ ва бурдбориҳои фаъолияти меҳнатӣ кории кормандони милитсияро дар назар дорад.

Албатта кафолати таъминоти иҷтимоӣ-ҳуқуқии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ ҳам фазои зиндагонии шахсӣ ва ҳам муносибатҳои идоравии фаъолияти онҳоро дар бар мегирад. Аз ин ҷо кафолати таъминоти иҷтимоӣ-ҳуқуқии кормандони мақомоти корҳои дохилӣро гуфтан мумкин аст, ки дар як вақт дарбаргирандаи вазъи маъмурӣ-ҳуқуқии кормандон ба ҳисоб меравад. Аз тарафи дигар вазъи маъмурӣ-ҳуқуқии кормандон маҷмӯи ҳуқуқ, уҳдадорӣ, манфиатҳои қонунӣ ва имтиёзҳои онҳо мебошанд, ки бо меъёрҳои қонун мустаҳкам карда шудаанд.

Вобаста ба таҳлили мавзӯи таъминоти иҷтимоӣ-ҳуқуқии кормандони мақомоти корҳои дохилӣро мо метавонем ба категорияҳои зерин тасниф намоем:

1. Таъминоти иҷтимоӣ-ҳуқуқии корманди мақомоти корҳои дохилӣ ҳамчун шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон;

2. Таъминоти иҷтимоӣ-ҳуқуқии корманди мақомоти корҳои дохилӣ ҳамчун корманд, ки танзими муносибатҳо тавассути меъёрҳои Кодекси меҳнатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба роҳ монда шудаанд;

3. Таъминоти иҷтимоӣ-ҳуқуқии корманди мақомоти корҳои дохилӣ ҳамчун хизматчиӣ давлатии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, ки тавассути муқаррароти Қонун «Дар бораи хизмати давлатӣ» ин муносибатҳо танзим карда мешаванд;

4. Таъминоти иҷтимоӣ-ҳуқуқии корманди мақомоти корҳои дохилӣ ҳамчун милитсия, ки чунин таъминот тавассути муқаррароти Қонун «Дар бораи милитсия», Барнома ва Стратегияи ислоҳоти (рушди) милитсия, Низомномаи адои хизмат аз тарафи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи мақомоти корҳои дохилӣ ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳавӣ ба танзим дароварда шудааст.

Корманди мақомоти корҳои дохилӣ пеш аз он, ки дар як мақомот адои вазифа менамояд ӯ шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон аст ва бояд аз ҳамаи таъминотҳои иҷтимоӣ-ҳуқуқӣ бархурдор бошад. Ба монанди ҳуқуқ ба дастрасии ҳимоятгар, эҳтимолияти бегуноҳии он, ҳуқуқ ба мурочиат намудан ба мақомоти давлатӣ, ҳуқуқи нишондод додан оид ба



ҳодисаи ҷиноятӣ ё ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, ҳуқуқи таъминоти иҷтимоӣ ҳангоми бекорӣ, беморӣ, нафақа, ҳуқуқ ба ҳифзи судӣ ва ғайра. Тамоми ҳуқуқ ва навъҳои таъминоти иҷтимоӣ-ҳуқуқии шахрвандон, ки дар боло зикр карда шудаанд барои корманди милитсия низ бояд кафолат дода шавад, чунки ӯ дар як вақт шахрванд аст. Аммо дар ин самт ба фикри мо каме норасогӣ ҳамаҷоя дорад. Мисол, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» эҳтимолияти боварӣ ба корманди милитсияро танҳо оид ба нишондоди он ҳамчун ҷабрдида ё шохид дар парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ муайян намудааст [1]. Шояд вобаста ба парвандаи ҷиноятӣ ва дигар кирдорҳои зиддиҳуқуқӣ низ корманди милитсия нишондод диҳад, аммо ба таври мушаххас номбар шудани танҳо парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ нофаҳмиро аз рӯи муқаррароти меъёри дар боло зикршуда ба вучуд меорад.

Кафолати таъминоти иҷтимоӣ-ҳуқуқии корманди мақомоти қорҳои дохилӣ, ки тавассути Кодекси меҳнатӣ танзим мегарданд, бо чунин шакли норасогӣ номбар шуданашон мумкин аст:

1. Ҷалби корманд берун аз вақти қорӣ вобаста ба иҷрои уҳдадорӣҳои хизматӣ бояд пардохтшаванда бошад. Дар ҳақиқат фаъолият дар мақомоти қорҳои дохилӣ хусусиятҳои махсуси ҳудуди доро мебошад, ки хоҳу ноҳоқ корманди он берун аз вақти қорӣ барои иҷрои вазифаҳои хизматӣ ҷалб карда мешавад. Аммо бар замми талошҳои бевоситаи роҳбарияти мақомот бисёри ҳолатҳои ба назар мерасад, ки пардохти иловагӣ барои ҷалби фаъолияти кормандон берун аз вақти қорӣ ба ҷашм намерасад;

2. Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд, ки ҳангоми сафари хизматӣ хароҷот вобаста ба истиқомат берун аз ҷойи истиқоматӣ, роҳқиро, қирояи манзили истиқоматӣ ва дигар наъви хароҷот бояд ҷаброн карда шаванд [2]. Аз пурсиши кормандони амалии мақомоти қорҳои дохилӣ пай бурда мешавад, ки дар баъзе ҷузъи томоҳи роҳбарон бо ба миён гузоштани монеаҳои сунъӣ кафолати иҷтимоии зеринро нисбати кормандони дахлдор амалӣ намегардонанд;

3. Бо мақсади иҷрои вазифаҳои хизматӣ ва манфиатҳои идоравӣ истифода бурдани молу мулкҳои шахсӣ минбаъд бояд ҷаброншаванда бошад, аммо на ҳамаи роҳбарони ҷузъи томоҳи дар ин самти фаъолият ба кормандон ҷиҳати ҳимояи манфиатҳои қонуниашон мусоидат менамоянд.

Кафолати таъминоти иҷтимоӣ-ҳуқуқии корманди милитсия ҳамчун хизматчиӣ давлатӣ дар асоси боби 4 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» амал намуда, вобаста ба фаъолияти амалии мақомоти қорҳои дохилӣ дар ин самт метавонем чунин норасогӣро номбар намоем:

1. Музди меҳнат бояд шароити моддии заруриро барои иҷрои уҳдадорӣҳои мансабии хизматчиӣ давлатӣ фароҳам оварда, ба ӯ ва аҳли оилааш сатҳи муносиби зиндагиро таъмин намояд, инчунин барои бо кадрҳои салоҳиятноку тачрибанок таъмин намудани мақомоти давлатӣ мусоидат намуда, омили меҳнати поквичдонона ва ташаббусқоронаи хизматчиӣ давлатӣ бошад [3]. Тибқи талаботи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мубориза бар зидди коррупсия» яке аз принципҳои мубориза бар зидди коррупсия ин аз тарафи давлат муҳофизат намудани ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии шахсон ба иҷрои вазифаҳои давлатӣ вақолатдор ё шахсон ба онҳо баробар кардашуда, муқаррар намудани музди меҳнат ва имтиёзҳои, ки ба онҳо ва аҳли оилаашон сатҳи муносиби зиндагиро таъмин мекунад, ташкил менамояд [4].

Дар ҳақиқат меъёри мазкури Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» мақсадҳои муҳими музди меҳнати арзандаро муайян намудааст. Яъне, дар аввал эътироф намудан зарур аст, ки ҳар як шахс ин ё он намуди қор ва фаъолиятро барои қонеъ намудани эҳтиёҷоти зиндагонии шахсӣ амалӣ менамояд, дуҷум сатҳи фаъолият ва қори



самаранок аз андозаи музди меҳнат вобастагӣ дошта, масъулияти шахсро чихати иҷрои вазифаҳои хизматӣ зиёд мегардонад ва дар охир иҷрои саривақтӣ ва сифатноку босамари вазифаҳои хизматӣ ба омода намудани кадрҳои салоҳиятноку таҷрибанок мусоидат менамояд. Дар ҳолати баръакс наметавон дар бораи муваффақиятҳои болозикр сухан кард, ҳоло онкӣ яке аз сабабҳои асосии даст ба амалҳои коррупсионӣ задани кормандони мақомоти корҳои дохилӣ ин музди нокифояи корӣ ба ҳисоб меравад. Сабабгори коррупсияи иқтисодӣ ин маоши ками хизматчиёни давлатӣ маҳсуб мегардад. Ин воқеият хизматчиёни давлатиро мутаносибан дар ҳолати ногувор ва пешорӯи интиҳоби шарафу номус ва ё зинда мондан қарор медиҳад.

2. Барои харидан ё сохтмони манзил, инчунин беҳтар намудани шароити манзилӣ ба мӯҳлати то 20 сол қарзи бефоиз дода мешавад [4]. Воқеан амалишавии меъёри мазкур орзуи ҳамешагии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ боқӣ мемонад, бар замми он, ки татбиқи сиёсати иҷтимоии сарвари давлат ва ташаббусҳои беназири роҳбарияти Вазорати корҳои дохилӣ қисмате аз кормандони эҳтиёҷдоштаи мақомоти корҳои дохилро соҳиби манзили истиқоматию заминҳои наздихавлигӣ намудааст. Маҳз дар ҳамин маврид сухан намуда, қайд кардан зарур аст, ки фаъолияти бонкҳо ва ташкилотҳои қарздиҳии амалкунанда бояд тақвият дода шавад.

Таъминоти иҷтимоӣ-ҳуқуқии милитсия ҳамчун корманди мақомоти корҳои дохилӣ тибқи муқаррароти боби 6 Қонун «Дар бораи милитсия» (Ҳимояи ҳуқуқӣ ва иҷтимоии корманди милитсия), боби 14 Барномаи ислоҳоти (рушди) милитсия (Кафолати ҳимояи иҷтимоӣ ҳуқуқӣ) ва боби 5 Низомномаи адои хизмат аз тарафи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи мақомоти корҳои дохилӣ (Шартҳои адои хизмат) муайян карда шудааст.

Тибқи муқаррароти Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» корманди милитсия намояндаи мақомоти ҳокимияти давлатии иҷроия буда, тахти ҳимояи давлат қарор дорад. Корманди милитсия ҳангоми иҷрои вазифаҳои хизматӣ шахси дахлнопазир мебошад.

Эҳтимолияти боварӣ ба корманди милитсия, норавоии даҳолат ба фаъолияти корманди милитсия, кафолати ҳифзи судӣ, суғуртаи ҳатмии давлатӣ, ҷубронпулии якдафъаина ҳангоми фавт ё корношоҷии хизмати корманди милитсия, ҷуброни зараре, ки ба моликияти корманди милитсия бинобар иҷрои уҳдадорихои хизматӣ расонида шудааст, бенавбат гирифтани чипта ҳангоми сафари хизматӣ, таъмини нафақа ҳангоми ба охир расидани синни хизматӣ ё беморӣ ва аз имтиёзҳои муқарраршуда истифода бурдани аъзоёни оилаи корманди фавтида категорияи таъминотҳои иҷтимоӣ-ҳуқуқие мебошанд, ки бо санадҳои меъёрии ҳуқуқии танзимкунандаи муносибатҳои соҳавӣ муқаррар гардида, воқеан амалкунанда ҳастанд.

Аммо муқаррароти қонун оид ба таъминоти иҷтимоии корманди милитсия дар шакли додани манзили истиқоматӣ ё қитъаи замин барои сохтани манзили истиқоматӣ, додани қарзи имтиёзноки 20-сола барои сохтмони манзили истиқоматӣ ё хариди он, ки 50% он бояд аз ҳисоби маблағҳои дахлдори бучетӣ пардохт шаванд, пардохти тахфифии андоз аз истифодаи манзили истиқоматӣ, телефон ва пардохтҳои коммуналӣ мушкилоти фаъолияти амалӣ буда, дар ин роҳ сабабҳои объективӣ ва монеагӣҳои сунъӣ ҷой доранд.

Тибқи муқаррароти Барномаи ислоҳоти (рушди) милитсия кормандони милитсия хизматчиёни давлатии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ буда, бояд дар сатҳи имконпазири ниҳой дорои ҳуқуқҳои иқтисодӣ ва иҷтимоӣ бошанд. Бахусус, кормандони милитсия ҳуқуқи ташкил намудани ташкилотҳои касбӣ ё иштирок дар кори онҳо, гирифтани имтиёзҳои ба хавфу хатар, вазнинӣ ва мушкилоти кор мутаносиб, мукофотпулиҳои кофӣ барои қонунгардонидани эҳтиётҳои оила ва таъминоти иҷтимоӣ манзили арзандаро доранд. Ғайр аз ин, бо назардошти хусусияти бо хавфу хатари зиёд алоқамандӣ доштани кори милитсия, онҳо бояд бо хизматрасониҳои махсуси ройғони тандурустӣ, чораҳои ҳимоявии ҷисмонӣ,



равонӣ ва ҳуқуқӣ тибқи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон таъмин карда шаванд. Чадвали кории шиддатнокӣ кормандони милитсияро ба назар гирифта, бояд баҳри таъмини дастрасӣ доштани фарзандон ва дигар аъзои оилаи онҳо ба хизматрасониҳои иҷтимоӣ, имтиёзҳои дахлдор пешниҳод карда шаванд.

Ҳамчунин санади меъёрии ҳуқуқии мазкур муайян менамояд, ки чунин имтиёзҳо ва дигар таъминотҳои иҷтимоӣ-ҳуқуқии кормандони милитсия дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи политсия» бояд ҳалли худро ёбанд.

Дар охир қайд кардан ба маврид аст, ки масъулияти баланди гурӯҳи корӣ оид ба омода намудани лоиҳаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи политсия» метавонад, ки ҳалли мушкилиҳои муайяншударо аз ҷиҳати меъёрӣ-назариявӣ ва ҷаҳду талоши роҳбарияти мақомот аз ҷиҳати амалӣ муайян намуда, дар ҳаёт воқеӣ гардонад.

### Адабиёт

1. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» 17.05.2004, №41 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон с.2004, №5, мод.352; Қонунҳои ҚТ аз 02.01.2018 с., №1481; аз 20.06.2019 с., №1614; аз 17.12.2020 с., №1736.
2. Кодекси меҳнатии Ҷумҳурии Тоҷикистон 23.07.2016 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с.2016, №7, мод.604.
3. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» 5.03.2007 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2007, №3, мод.166, №6, мод.429; соли 2010, №3, мод.158; соли 2011, №6, мод.452; соли 2012, №8, мод.834; №12, қ.1, мод.1008; соли 2013, №7, мод., 542; №12, мод.905; соли 2014, №7, қ.2, мод.425; соли 2015, №12, қ.1, мод.1106; соли 2016, №3, мод.156; соли 2017, №1–2, мод.28, мод.29, №5 қ.1, мод.290, соли 2018, №7–8, мод.526; соли 2019, №4–5, мод.225; соли 2020, №1, мод.18.
4. Барномаи ислоҳоти (рушди) милитсия барои солҳои 2014–2020, 2021–2025.





**Нуриддинзода С.Н.,**  
*Дотсенти кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва фаъолияти маъмурии факултети №2  
Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, подполковники милитсия*

## **БАЪЗЕ АЗ ПРОБЛЕМАҲОИ АМАЛӢ ВА НОРАСОГИИ ҚОНУНГУЗОРӢ ОИД БА БАРРАСИИ ПАРВАНДАИ ҲУҚУҚВАЙРОНКУНИИ МАЪМУРӢ**

**Вожаҳои калидӣ:** конститутсия, кодекс, мурофияи маъмурӣ, ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, муҳлат, Ҷумҳурии Тоҷикистон, меъёрҳои байналмилалӣ, техникаи қонунгузорӣ, кодификатсия, муносибатҳои ҷамъиятӣ.

**Ключевые слова:** конституция, кодекс, административный процесс, административные правонарушения, срок, Республика Таджикистан, международные нормы, законодательная техника, кодификация, общественные отношения.

**Keywords:** constitution, code, administrative process, administrative offenses, term, Republic of Tajikistan, international norms, legislative technique, codification, public relations.

**Қ**айд намудан ба маврид аст, ки дар замони соҳибистиқлолии Ҷумҳурии Тоҷикистон санадҳои меъёрии ҳуқуқии аз ҷиҳати техникаи қонунгузорӣ мувофиқ ва кодификатсионие, ки танзимгари муносибатҳои ҷамъиятӣ доири ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва ҷавобгарии маъмурӣ мебошанд, аз ҷониби маҷлиси қонунгузори давлат қабул карда шуда, мавриди амал қарор доранд. Хусусан, қабули Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ аз соли 2008 ва Кодекси мурофияи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ аз соли 2013 тавонист, ки ба таври зарурӣ танзими муносибатҳои соҳавиро ба роҳ монда, ҷойҳои холигии қонунгузориро пурра намояд.

Қабули Кодекси мурофияи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ аслан натиҷаи ислоҳоти соҳаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ва то андозае мувофиқ гардонидани қонунгузори давлат ба қонунгузори давлатҳои пешрафта ба ҳисоб меравад. Кодекси зикршуда аз ҷиҳати муқаррарот ва мазмун дарбаргирандаи танзими тамоми муносибатҳои соҳавии ҳеш буда, ба таври пурра асосҳои умумӣ ва муқарраротҳои махсусро вобаста ба пешбурд ва баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, инчунин иҷрои қарорҳои вобаста ба намудҳои алоҳидаи ҷазои маъмурӣ муайян менамояд. Муқоисаи муқаррароти назариявии меъёрҳои Кодекси мурофияи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба механизми дар амал воқеӣ гардонидани меъёрҳои санади меъёрӣ-ҳуқуқии зикршуда предмети таҳқиқи мавзӯ ва шартҳои зарурии ҳалталаби масъала ба ҳисоб меравад.

Баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ин зинаи марказии пешбурд оид ба парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба ҳисоб меравад. Чунин ҳолат дар тамоми ҷораҳои муайяншуда дар алоқамандӣ ба фаъолияти юрисдиксионии мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба баамалбарории вазифаҳои пешбурд оид ба парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ бо мақсади муайян намудани ҳолатҳои воқеии маводи парванда ва қабули қарори мувофиқаткунанда дар назар дошта мешавад.

Дар натиҷаи гузаронидани таҳлили фаъолияти амалии мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ чунин проблема ва норасоии муқаррароти қонунгузори мурофиявии ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ошкор намудан мумкин аст:

Проблема мувофиқ ба огоҳонидан. Яке аз проблемаҳои аввалин дар баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ номуайян будани механизми огоҳонии шахсе, ки нисбатан парванда бояд баррасӣ карда шавад, ба ҳисоб меравад. Кодекси мурофияи ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд, ки баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ бо иштироки шахсе, ки нисбатан парвандаи





ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар пешбурд қарор дорад баррасӣ карда мешавад [1]. Аммо тартиб ва механизми хабардоркунии шахс ва ҳамчунин моҳияти «огоҳ намудан» ва талабот оид ба шакл, вақт ва мазмуни ҳуҷҷати хабардоркунӣ пибинӣ нагардидааст.

Дар амалияи судӣ фақат муайян аст, ки дар баррасии парванда шахси ба ҷавобгарӣ кашидашаванда хабардор карда мешавад, аммо дар як ҳолат метавонад шумораи зиёди парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ баррасӣ гарданд, ки ин ба меъёри дигари кодекс оид ба тайёрии баррасии парванда наметавонад мувофиқат намояд.

Огоҳонидан тавассути почта проблемаи дигар аст, ки аллакай шахс дар чунин ҳолат метавонад ҷойи истиқоматашро иваз намуда бошад. Хуб мешавад, агар пеш аз фиристонидани огоҳнома мақомоти дахлдори ҷойи зисти ӯ аз натиҷаи боздид хабари фаврӣ расонад, ба хотири нагузаштани мӯҳлати баррасии парванда.

Аксарияти муҳаққиқон ва таҳлилгарон ба он ақидаанд, ки мӯҳлати муайяннамудаи қонунгузорие, ки барои баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ пешбинӣ гардидааст, басанда нест, ҳоло он ки вобаста ба он ба зинаи кассатсионӣ ё суди байналмиллалӣ шикоят намудан муайян карда шудааст.

Тибқи муқаррароти моддаи 134 Кодекси мурофиаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҳангоми тайёри барои баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ як қатор масъалаҳо бояд ҳал карда шуда, доир ба онҳо таъйинот ё қарор қабул карда шавад.

Пеш аз ҳама масъалаи таъйин кардани вақт ва маҳалли баррасии парванда бояд дида баромада шавад. Вақт муайянкунандаи маҳаки асосии муҳлатҳои мурофиавӣ ба ҳисоб рафта, бо чунин мазмун соатҳои кориро дар бар мегирад. Аз ҷаъолияти амалии мақомоти ваколатдор оид ба баррасии парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ бар меояд, ки дар баъзе ҳолатҳо вақт ҳамчун муайянкунандаи муҳлатҳои мурофиавӣ ба инобат гирифта намешавад. Ба таври мисол, дар ҷойи ҳодисаи кирдори ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб додани протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва дар як вақт баанҷомрасида ҳисобидани он. Аммо, набояд фаромуш сохт, ки исботи бегуноҳии шахс ҳуқуқи шахси ҳуқуқвайронкунанда набуда, балки исботи гунаҳгории шахс ин уҳдадории шахси ваколатдори пешбарандаи парванда мебошад. Яъне, дар чунин вақти кутоҳ ҳарчанд, ки шахс худро ба гунаҳгорӣ мезанад, аммо шахси ваколатдори пешбарандаи парванда бояд ба он маҳдуд нашуда, муҳлатҳои мурофиавиро ҷиҳати муайян намудани сабабу шароитҳои мусоидаткунандаи ҳуқуқвайронкунӣ, ки шартӣ зарурии пешгирии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мебошанд, риоя намояд, аз тарафи дигар дар чунин муҳлати кутоҳ имконияти воқеии исботи гунаҳгории шахс амалан номумкин аст.

Маҳалли баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмуриро қонунгузорӣ дар ҷойи содиршавии кирдор, ҷойи истиқомати шахси содирнамудаи кирдор ва вобаста ба кирдорҳои маъмурии вайронкунандаи қоидаҳои беҳатарӣ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт бошад, дар ҷойи бақайдгирии воситаи нақлиёт ба таври алтернативӣ муайян намудааст. Мақсад аз дар ҷойи истиқомат ва ҷойи бақайдгирии воситаи нақлиёт баррасӣ намудани парванда, ин пешгирӣ аз сарф ва хароҷоти зиёдатии маблағҳои шахси ҳуқуқвайронкунанда ва хусусиятҳои хоси муқаррароти қонунгузорӣ буда, дар як вақт қувваи бозгашти қонунро дар ҷомеаи ҳуқуқбунёд дар бар мегирад. Аммо вобаста аз муроҷиат ва таҳлили гуфти омма бар меояд, ки аксарияти вақт чунин муқаррарот иҷро ва риоя намегардад. Ба таври мисол, ҳангоми гирифтани ҳуҷҷатҳои ронандагии шахс системаи ирсолкунандаи чунин ҳуҷҷатҳо ба ҷойи истиқомати шахси ҳуқуқвайронкунанда дар вақти таъйини корро ба анҷом намерасонад.

Аз дигар тараф бо мақсади хусусияти тарбиявӣ бахшидан ба баррасии парванда қонунгузорӣ муайян намудааст, ки парванда метавонад дар ҷойи кор ё таҳсили шахси ҳуқуқвайронкунанда баррасӣ карда шавад [1], аммо дар амал воқеӣ шудани чунин меъёр қариб, ки ба ҷашм намерасад.





Тибқи муқаррароти моддаи 138 Кодекси муурофияи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ оид ба баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҳатман тартиб додани протокол пешбинӣ гардидааст. Қайд кардан ба маврид аст, ки чунин протокол протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмуриро дар назар нашофта, балки протоколи тасдиқкунандаи ҷараёни баррасии парвандаро дар назар дорад. Аз натиҷаи таҳлил бар меояд, ки тартиб додани чунин протокол фақат дар муурофияи судии баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҷой дошта, дар ҷаъолияти амалии дигар мақомоти ваколатдор оид ба баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ вуҷуд надорад. Ҳамчунин ҷой додани маълумотҳое, ки дар моддаи дар боло зикршуда пешбинӣ гардидаанд, дар протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, ки дар шакли варақаи (бланкаи) расмӣ тасдиқ гардидааст, имконнопазир аст.

Риоя шудани тартибот дар маҷлиси судӣ муқаррароти дигари асосии қонунгузорӣ дар баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба ҳисоб меравад. Тарзи муурофиявии баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар чунин ҳолат аз рӯи мазмун ва мантиқи муқаррароти қонунгузорӣ ҷаъолияти мақомоти суд ва дигар мақомоти ваколатдори давлатиро оид ба баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба таври ягона муайян намудааст. Яъне, ягон муқарраротҳои дигари фарқкунанда вобаста ба ҷаъолияти мақомоти дигари давлатӣ дар баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ пешбинӣ нагардидааст. Аммо муқаррароти моддаи 139 Кодекси муурофияи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмуриро, ки аз ҷониби дигар шахсони ваколатдори мақомоти давлатӣ дида баромада мешавад, риояи тартиботро гӯё истисно кардааст. Инчунин тарзи ягонаи баамалбарории муурофия ва раванди баррасии парванда аз ҷониби суд ва дигар мақомоти ваколатдори давлатӣ ба таври яхела пешбинӣ нашудааст, ки дар асл ин ҷаъолият мақсади ягонро доро мебошад.

Ҳамин тариқ, дар асоси таҳлили ҳамаҷониба бо бартароф намудани норасогиҳои қонунгузорӣ ва ислоҳи ҷаъолияти амалии мақомоти ваколатдори соҳавӣ вобаста ба масъалаҳои болозикр қафолати эътироф ва риояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шахрвандон, аз ҷумла манфиатҳои қонунии муурофиявӣ дар назар аст.

### **Адабиёт**

1. Кодекси муурофияи ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон 22.07.2013 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2013, №7, мод.502; соли 2014, №3, мод.145; №7, қ.1, мод.391; №11, мод.644; соли 2015, №3, мод.202; №7–9, мод.709, мод.710, мод.711; №11, мод.956; №12, қ.1, мод.1109; соли 2016, №3, мод.133, №7, мод.615; соли 2017, №5 қ1, мод.276; соли 2018, №1, мод.8; №5, мод.270, мод.271; соли 2020, №1, мод.7; №7–9, мод.601, мод.605, мод.622; №12, мод.902, мод.903; соли 2021, №1–2, мод.4; №4, мод.194, мод.195; №6, мод.386; №12, қ.2, мод.690).





**РУСТАМЗОДА З.Р.,**  
*Дотсенти кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва фаъолияти маъмурии факултети №2  
Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, подполковники милитсия*

**ЗОИРОВ Ш.,**  
*Омӯзгори кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва фаъолияти маъмурии факултети №2  
Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, капитани милитсия*

## **БАЪЗЕ МАСЪАЛАҲОИ ҲАМКОРИИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН БО ИТТИҲОДИЯҲОИ ЧАМЪИЯТӢ**

**Вожаҳои калидӣ:** мақомоти корҳои дохилӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, шаклҳои ҳамкорӣ, тартиботи ҳуқуқӣ, дружиначиёни ихтиёрӣ, гурӯҳи Авангард.

**Ключевые слова:** органы внутренних дел, общественные объединения, формы сотрудничества, правопорядок, добровольные дружинники, группа Авангард.

**Keywords:** internal affairs bodies, public associations, forms of cooperation, law and order, voluntary vigilantes, the Avangard group.

Дар ҳама шаклҳои идоракунии давлатӣ аз замони қадим институтҳои алоҳидаи давлатӣ-ҳуқуқӣ мавҷуд буданд, ки ба салоҳияти онҳо назорат ва таъмини тартибот дар ҷомеа воғузур карда мешуд. Мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, ва пеш аз ҳама мақомоти корҳои дохилӣ, дар ҳаёти ҳар як давлат нақши хеле муҳим мебошад. Дар даҳсолаҳои аввали асри 21 мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон тамоми саҳиву озмоишҳои ба сари давлати ҷавон омадаро ба дӯши худ гирифт. Ҳазорон нафар тоҷикон, аз ҷумла кормандони мақомоти корҳои дохилӣ, худро ба қори душвори ҳифзи қонуният ва тартиботи ҳуқуқӣ бахшида, мактаби саҳти озмоишхоро аз сар гузаронида, мардонагии ҳақиқӣ, ватандӯстӣ ва садоқат ба вазифаи хизматию шаҳрвандӣ худ нишон доданд.

Тағйироти шадид дар низоми идоракунии давлат барои мақомоти корҳои дохилӣ душворихоро ба вуҷуд овард. Солҳои 90-уми асри гузашта дар фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ, аз ҷумла дар соҳаи ташкили таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва фаъолияти оперативӣ-хизматӣ камбудии ҷиддӣ ошкор карда шуданд. Мушкilotи асосӣ, ки имкониятҳои иҷрои вазифаҳои мақомоти корҳои дохилӣро маҳдуд мекард, аз як тараф, набудани кормандони касбӣ ва аз тарафи дигар – мавҷуд набудани заминаи кофӣи меъёрӣ барои иҷрои вазифаҳои дар назди мақомоти корҳои дохилӣ гузошташуда буд.

Назаров Н.Ҷ. қайд мекунад, ки ҷузъу томҳои милитсия ба амалҳои қатъӣ омода набуданд, вазифаҳои мушаххас ва возеҳ нашошанд, низоми идоракунии қувваҳо ва воситаҳо коркард нашуда буданд, корҳо оид ба муайянкунӣ ва бақайдгирии иштирокчиёни фаъол ва ташкилотчиёни бетартибӣ, мусодираи яроқи аслиҳои аз Афғонистон, Эрон, Покистон ва дигар мамлакатҳо, ки ба ҷумҳурӣ ворид мешуданд, суғат ба роҳ монда шуда буданд [2].

Имрӯз Ҷумҳурии Тоҷикистон давлати соҳибхитиёри демократӣ, дунявӣ ва ягона буда, дар он зиёда аз 2 602 иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, аз ҷумла намояндагони 191 ташкилотҳои хориҷӣ ва байналмилалӣ ба қайд гирифта шудааст [3]. Иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар Тоҷикистони муосир институти сиёсиву ҳуқуқии рушдбанда буда, вазифаи миёнаравиро байни ҷомеаи шаҳрвандӣ ва мақомоти давлатӣ оид ба таъмин ва ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои шаҳрвандон иҷро менамояд. Ташкилотҳо ба монанди «Фонди рушди ҷомеа» ба рушди ҷомеаи шаҳрвандӣ тавассути баланд бардоштани сатҳи шуури ҳуқуқии тамоми табақаҳои аҳоли тавассути ҷорӣ намудани барномаҳои беҳтаркунии ҳаёти иқтисодӣ ва иҷтимоии аҳоли,



муҳочират, пешгирии НМО, солимии равонӣ мусоидат мекунад, машваратҳои ҳукукиро ташкил намуда, ба тараққиёти хоҷагии қишлоқ кумак мерасонанд [4].

Ташкилоти ҷамъиятии «Насл» оид ба танзими оила, пешгирии зӯроварӣ дар оила ва солимии равонӣ кӯмаки машваратӣ мерасонад. Ташкилоти ҷамъиятии «Нур» фаъолияти худро бо роҳи ташкили мактаби якшанбегии «Одобу ахлоқ» барои кӯдакон пеш мебарад; дар ҷойҳои истиқомати муҳочирони меҳнатӣ, аз ҷумла дар байни 10–15 ҳазор нафар муҳочирони тоҷик, ки дар шаҳри Москва ва вилояти Москва, инчунин дар дигар минтақаҳои Федератсияи Россия қору зиндагӣ мекунад, корҳои маънавӣ-маърифатпарварӣ мебарад. Ҳадафи ташкилоти «Ташаббусҳои рушди ҷавонон» мусоидат ба коҳиши сатҳи камбизоатӣ ва беҳбуди сифати зиндагии аҳоли тавассути ҷалби ҷавонон ба равандҳои рушди кишвар мебошад. Дигар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ низ ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар соҳаҳои гуногуни ҳаёти ҷомеа фаъолона кумак мерасонанд.

Мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон сиёсати давлатиро дар самти ҳифзи ҳуқуқ амалӣ намуда, ҳифзи манфиатҳои давлат, ҳуқуқ, озодиҳо ва амнияти шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, инчунин моликияти онҳоро таъмин менамояд.

Имрӯз иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз институтҳои фаъоли инкишофёбандаи сиёсӣ ҳуқуқӣ мебошанд, ки вазифаи миёнаравиро байни давлат ва мақомотҳои он, бахусус таъмини ҳифзи ҳуқуқ озодиҳои шаҳрвандонро иҷро мекунад. Ташаккули иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тавассути ҳамкориҳои фаъолонаи онҳо бо мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар соҳаи ҳаёти ҷамъиятӣ сиёсӣ сурат мегирад. Дар назди онҳо вазифаҳои зерин меистанд, ки аз самти фаъолияти иттиҳодияи ҷамъиятӣ ба миён меоянд: яқум, ба захираҳои манфиатҳои дахлдори дохилӣ таъя намудан; дуҷум, талаботи ҷомеаро қонеъ гардонанд. Ин вазифаи дугона ба иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ имконият медиҳад, ки фаъолияти худро ба низомии сиёсӣ ворид кунанд, ки он ҳам ҳаҷм ва ҳам роҳҳои ҳамкориро муайян мекунад.

Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолияти худро дар асоси санадҳои зерин ба роҳ мондаст: Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои конститутсионӣ ва қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, қарорҳои муштараки Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, фармонҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст.

Асосгузори сулҳу ваҳдаи миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон қайд карда буд, ки мақомоти ҳифзи ҳуқуқ танҳо аз уҳдаи мубориза бо ҷинояткорӣ ва ҳуқуқвайронкунӣ баромада наметавонанд. Бо мақсади баланд бардоштани самаранокии мубориза бар зидди ҷинояткорӣ тамоми аҳли ҷомеаро ҷалб кардан, шаклҳои нави ҳамкориро инкишоф додан зарур аст [5]. Барои боз ҳам мустаҳкам намудани қонуният, беҳтар намудани ҳаёти иҷтимоии шаҳрвандон, тартиботи ҳуқуқӣ, таъмини суботу оромии ҷомеа дар кишвар ба муқобили ҷинояткорӣ муборизаи қатъӣ бурдан зарур аст.

Дар ин самт аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Барномаи давлатии мубориза бар зидди ҷинояткорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021–2030» қабул гардид. Барномаи мазкур, аз ҳар як шаҳрванди оддӣ сар карда то мақомоти олии давлат даъват ва вазифадор мекунад, ки вазифаи конститутсионии худро дар назди давлат ва ҷомеа софдилона иҷро намояд. Мақсади асосии барнома - ин муқовимат ва мубориза бурдан бо ҷинояткорӣ мебошад. Ҷимояи Ватан, ҳифзи манфиатҳои давлат, таҳкими истиқлолият, амният ва иқтидори мудофиавии он вазифаи муқаддаси ҳар як шаҳрванд мебошад [1].

Нақши муҳим дар ҳавасмандкунии шаҳрвандон барои кӯмак расондан ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ба ВАО тааллуқ дорад. Вобаста ба ин, дар назди мақомоти корҳои дохилӣ вазифаҳои муҳим вогузор карда шудааст: инкишоф додани фаъолияти худ дар ин соҳа; коркарди самтҳои нави ҳамкорӣ; ошкоро нишон додани фаъолияти ҳаррузаии кормандони милитсия. Инро тавассути



намоишҳои телевизионӣ, инчунин воситаҳои чопии ахбори омма, аз ҷумла маслиҳатҳои амалӣ дар рӯзнамаҳо, ҳисоботҳо аз ҷои ҳодиса ва ғайра анҷом додан мумкин аст. Имруз майлу хоҳиши милитсия ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ барои ҳамкорӣ дар соҳаи мубориза бар зидди ҷинояткорӣ, ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти ҷамъиятӣ хеле равшан ифода ёфта, тамоюли афзоиши он ба назар мерасад. Муҳимият ва зарурати чунин ҳамкориҳо дар он аст, ки хавфу хатарҳо ба давлати муосири ҳуқуқбунёд ва ҷомеаи рушдбанда, мақомоти корҳои дохилӣ ва ҷомеаро водор месозад, ки роҳҳои ҳамдигарфаҳмӣ ва ҳамкориро пайдо кунанд.

Ҳамкориҳои мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар самтҳои зерин амалӣ карда мешавад:

- иштирок дар таҳия ва татбиқи барномаҳо, концепсияҳои ташаббуси шаҳрвандон, нақшаҳо оид ба масъалаҳои актуалии ҳифзи тартиботи ҳуқуқӣ ва фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ;
- тарғиби донишҳои ҳуқуқӣ, аз ҷумла дар гурӯҳҳои осебпазири алоҳидаи аҳоли;
- назорат ва пешгирӣ намудани паҳншавии маводи иттилоотӣ, ки ба вучуд омадани бетартибҳои оммавӣ мусоидат мекунанд;
- мусоидат кардан ба мақомоти корҳои дохилӣ дар ҳифзи тартиботи ҳуқуқӣ дар ҷойҳои ҷамъиятӣ;
- амалӣ намудани назорат дар рафти гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ сиёсӣ (интиҳобот, гирдиҳамоиҳо, намоишҳо);
- мусоидат кардан дар ошкор ва тафтиши ҷиноятҳо;
- ба таври васеъ инъикос намудани мубориза бо вайрон кардани тартиботи ҳуқуқӣ, ба шаҳрвандон дар бораи фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ дар ин самт маълумот додан;
- пешгирии ифротгарой дар байни ҷавонон, пешгирии беназоратии кӯдакон;
- тарбияи ҳуқуқии насли наврас;
- омӯзиши афкори ҷамъиятии аҳоли;
- ташкили кори бевосита бо аҳоли дар ҷои истиқомат бо роҳи ҷалб намудани сокинон барои иштироки фаъол дар ҳифзи тартиботи ҳуқуқӣ.

Ҳамин тариқ, рушди ҳамкориҳои мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ҷомеа, ташкили механизмҳои самарабахши ҳамкорӣ бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ки ба шароити муосири иҷтимоӣ мутобиқ карда шудаанд, бисёр масъалаҳоро дар фаъолияти ҳифзи тартиботи ҳуқуқӣ ва мубориза бар зидди ҷинояткорӣ ҳал мекунанд.

### Адабиёт

1. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон 6 ноябри соли 1994 бо тағйиру иловаҳо аз 26 сентябри соли 1999, 22 июни соли 2003 ва 22 майи соли 2016.– Душанбе: Ганҷ, 2016.– 84 с.
2. Назаров Н.Д. Организационно-правовые основы становления милиции Таджикистана (1917–2006 гг.) Дисс. ... доктора. юрид. наук: 12.00.01/ Назаров Н.Д.– М., 2007.
3. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL: <http://rus.Rus.Ozodi.org.content/html://accessed> (дата обращения 16.10.2022.).
4. Положение «О Министерстве внутренних дел Республике Таджикистан»: Утверждено постановлением Правительства Республики Таджикистан (от 28 декабря 2006 г. №592) // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.vkd.tj/index.php/ru/ministerstvo/struktura> (дата обращения 22.11.2022).
5. Маҷмуаи суханрониҳо ва мақолаҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон: «Мубориза бо ҷинояткорӣ кори умумихалқӣ». Дастури таълимӣ. ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2003.– Саҳ.55.





ТАҒОЗОДА А.С.,  
Судья Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон

## ҲАМКОРИИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ БО МАҚОМОТИ СУДӢ ДАР САМТИ ПЕШБУРД ВА БАРРАСИИ ПАРВАНДАҲОИ ҲУҚУҚВАЙРОНКУНИИ МАЪМУРӢ: МУҚОИСА ВА ДУРНАМО

**Вожаҳои калидӣ:** суд, парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, баррасӣ ва пешниҳод, муҳолифатҳо, қонун, муҳлат, талаботҳои қонунгузорӣ, ҳамкории мақомоти судӣ, муқоиса, дурнамо, судья.

**Ключевые слова:** суд, дела об административных правонарушениях, рассмотрение и представление, противоречия, закон, срок, законодательные требования, сотрудничество судебных органов, сравнение, прогноз, судья.

**Keywords:** court, cases of administrative offenses, consideration and presentation, contradictions, law, term, legislative requirements, judicial cooperation, comparison, forecast, judge.

Пеш аз ҳама ба роҳбарияти академияи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ташкил намудани конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ мазкур, ташкили шароити фароҳам ҷиҳати иштирок дар муҳокимаронӣ ва даъвати намояндаи мақомоти судии кишвар изҳори сипос менамоям ва ба кори конференсия, ки бевосита ба натиҷагирии барномаи ислоҳоти милитсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамбастагӣ дорад, муваффақият хоҳонам.

Дар доираи Барномаи ислоҳоти (рушди) милитсия барои солҳои 2014–2020, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 майи соли 2014 тасдиқ шудааст, тадбирҳо ҷиҳати ислоҳот ва рушди милитсия, беҳтар намудани фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ, такмили сохтори он, мутобиқ намудани фаъолияти мақомот ба талаботи муосир ва меъёрҳои пешбининамудаи санадҳои ҳуқуқии байналмиллалӣ, такмили ҳамкорӣ бо ҷомеаи шаҳрвандӣ, такмили минбаъдаи заминаи меъёрии ҳуқуқии танзимкунандаи фаъолияти милитсия, кам намудани оқибати манфии иҷтимоии ҷинояткорӣ, инчунин ташаккул ва нигоҳдории муҳити беҳатарии иҷтимоӣ дар партави таъмин намудани роояи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд пайгирӣ карда шуда, умедворам, ки натиҷаҳои ниҳой қонеъкунанда маҳсуб меёбанд.

Зеро, ислоҳот ҳама вақт аз ташаббусҳои созида, такмили раванди ташаккул, навгонии муосири ба замона мутобиқ шаҳодат дода, боиси таҳкими фаъолияти сохтор ва саривақт ошкор гардидани норасоӣҳо ҷорӣ мегардад.

Мақомоти судии кишвар ташаббус ва кушишҳои роҳбарияти Вазорати корҳои дохилиро дар раванди ислоҳот мазкур, алаҳусус дар самти ислоҳотти ҳуқуқӣ, яъне таҳия ва қабули санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, ворид намудани тағйиру иловаҳо бо қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистонро ҷиҳати риояи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд мусбӣ арзёбӣ менамоянд. Зеро ба ҳамагон маълум аст, ки фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ дар аксарияти самтҳо ба фаъолияти мақомоти судии кишвар алоқаи зич қонунӣ дошта, натиҷагирии таъкиби ҳуқуқвайронкуниҳо, аз ҷумла ҳуқуқвайронкунии маъмуриро дар доираи меъёрҳои муурофиявии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ судьяҳо барои ҳуқуқии медиҳанд ва дар ин раванд риояи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд, ки аз Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон сарчашма мегиранд барои мақомоти судӣ афзалият дорад.

Боиси тазакур аст, ки яке аз самтҳои ҳамкории мақомоти корҳои дохилӣ бо мақомоти судии кишвар дар пешбурд ва баррасии парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ифода ёфта, қаблан ин фаъолият дар доираи қонунгузорию ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, яъне Кодекси





ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба танзим дароварда мешуд, ки дар он меъёрҳои моддӣ ва муурофиавӣ ба таври омехта, дар доираи як санади кодекфикатсионӣ ҷойгир шуда буданд.

Сипас, Кодекси муурофиавии ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон санаи 22 июни соли 2013 қабул гарди, ки он авалан ба сатҳу сифати ҳамкориҳои мақомоти қорҳои дохилӣ бо мақомоти судӣ дар самти пешбурд ва баррасии парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ таъсири мусбӣ расонида, дар он пеш аз ҳама ғояҳои асосӣ, яъне принципҳои қонунгузориҳои муурофиавии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, ки онҳо бояд ҳам дар фаъолияти пешбурдӣ мақомоти қорҳои дохилӣ ва ҳам дар фаъолияти судӣ ҳангоми баррасии парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ риоя гарданд, нишон дода шуд, ки ин боиси таъмини бехтари риояи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд гардиданд. Илова бар ин дар Кодекси мазкур татиби муурофиавии пешбурди парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, шахсони иштирокчиҳои парванда, ҳуқуқ ва уҳдадорҳои онҳо, ҷамъовариҳои далелҳо ва исбот бо роҳи гузаронидани амалҳои муайяни муурофиавӣ, чораҳои таъминкунандаи пешбурди парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, барасмият даровардани муурофиавии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, мақомотҳои ваколатдори давлатӣ, ки парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмуриро баррасӣ менамоянд, ва аз ҳама муҳим барои мавзуи матраҳшаванда тобеъияти парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва тартиби баррасии онҳо мушаххас гардидаанд, ки он ба аз байн бурдани мушкилотҳо ҳангоми барасмиятдарории парвандаҳои маъмурӣ аз ҷониби қормандони милитсия ва минбад баррасии онҳо дар суд оварда расонид.

Қайд кардан ба маврид аст, ки марҳилаи авали амали Кодекси мазкур ба қабул ва амалишавии Барномаи ислоҳоти (рушди) милитсия барои солҳои 2014–2020 рост омада, дар доираи амалишавии чорабиниҳои банақшагирифта Барнома татбиқ механизми барасмиятдарории пешбурди парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ қорқард карда шуда, дар ин замина намунаи ягонаи сиславии протоколҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар мақомоти милитсия таҳия гардида, таркиби оғози парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ аз ҷониби қормандони мақомоти қорҳои дохилӣ таҷрибаи ягонро қасб намудааст. Инчунин, механизми муайяни ҷамъовариҳои далелҳо ва исбот дар қорҷубаи меъёрҳои муурофиавӣ ба маҷроҳи муайян ягона даромадааст, ки ин боиси таъмини саривақтии ошқоркунӣ ва барасмиятдарории парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ гардида, баррасии саривақтии онҳо низ дар муурофиаҳои судӣ таъмин шудаанд.

Бояд қайд кард, ки тибқи талаботи моддаи 93 Кодекси муурофиавии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ 173 адад моддаҳои Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тобеъияти баррасии судӣ дошта, зиёда аз 80 ҷисади онро парвандаҳои, ки аз ҷониби қормандони милитсия оғоз мегарданд, ташкил медиҳад.

Дар ин ҳолат мехостам маълумотҳои омори судиро оид ба вазъи баррасии парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ аз ҷониби судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон барои муқоиса пешниҳод намоям.

Мувофиқи маълумотҳои омории Суди Олӣ дар соли 2013 аз ҷониби судҳои мамлакат 55 150 парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ баррасӣ гардидааст. Дар соли 2021 бошад ин шумора 44 221 ададро ташкил медиҳад.

Тавре қайд кардем, зиёда аз 80 ҷисади парвандаҳои ба суд воридгардидаро, парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурии аз ҷониби қормандони мақомоти қорҳои дохилӣ оғозгардида ташкил медиҳанд ва қорқиш ёфтани динамикаи содиршавии ҳуқуқвайронкунии маъмуриро дар амали гардидани банди 7 Барномаи ислоҳоти (рушди) милитсия барои солҳои 2014–2020, яъне ҳамқорӣ бо қормеа ва дигар чорабиниҳои дар доираи барнома амалигардида қисман вобаста қордан ба мақсад мувофиқ мебошад.



Дар баробари пешравиҳо ва мувафакиятҳои зикргардида, бояд зикр кард, ки то ҳол дар таҷрибаи барасмиятдарории парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ камбудихо ва вайронкунии меъёрҳои моддӣ ва муурофиавии ҳуқуқвайронкунии маъмур ҷой доранд, ки зимни баррасии парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ асос барои баргардонидани парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба барасмиятдарории нав мегарданд.

Масалан дар соли 2021 аз шумораи умумии парвандаҳои воридгардида, яъне 44 221 парванда аз судҳои мамлакат 5 067 парванда барои барасмиятдарории нав баргардонидашудаанд, ки ба 11,5% баробар мебошад, ки ин қонёқунанда буда метавонад.

Дар фарҷом меҳостам бо мақсади боз ҳам тақвият бахшидан ба ҳамкориҳои мақомоти қорҳои дохила ва мақомоти судии кишвар баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон, пешгирии содиршавии ҳуқуқвайроншавии маъмурӣ, таъмини тартиботи ҷамъият тавсияҳои зеринро манзур гардонам.

1. Судя, ҳангоми муқаррар кардани сабаб ва шароитҳои, ки ба содир шудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мусоидат намудаанд, ба ташкилотҳои дахлдор ва шахсони мансабдори ваколатдор барои бартараф кардани сабаб ва шароитҳои ба содиршавии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мусоидаткунанда пешниҳод ирсол менамоянд.

Тавре аз мазмун ва муҳтавои вазифаҳои қонунгузории муурофиавии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ бармеояд, дар таҳкими қонуният ва тартиботи ҳуқуқӣ, пешгирии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, дар баробари судҳо қормандони мақомоти қорҳои дохилӣ низ муваззафанд, ки ин масъулият аз мақсад ва вазифаҳои Барномаи ислоҳоти милитсия низ бармеояд.

Аз ин рӯ, пешниҳод менамоям, ки бо мақсади таъсирбахш будани таъсиррасони ба шуури ҷамъиятӣ, таъмини ҳамкориҳои мақомоти милитсия ва ҷомеаи шаҳрвандӣ пешниҳоди судҳо оид ба бартараф кардани сабаб ва шароитҳои ба содиршавии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мусоидаткунанда аз ҷониби қормандони милитсия, ки протоколҳои ҳуқуқвайронкунии маъмуриро таҳия намудаанд дар байни ҷомеа муҳокима карда шаванд.

2. Қормандони мақомоти қорҳои дохилӣ дар ноҳияҳо дар доираи ҳамкориҳои судманд бо судҳои ноҳияҳо дар доираи меъёрҳои муурофиавии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мусоидат намоянд, ки парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар муурофиаҳои сайёри судӣ дар маҳалҳо бо шумораи зиёди аҳоли, аз он ҷумла дар минтақаҳои осебпазир баргузор гарданд.

3. Бо мақсади бартараф кардани камбудихо, ки аз таъриҳои касбии қормандони милитсия дар самти пешбурди парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ бармеояд, таллаботи Барномаи ислоҳоти (рушди) милитсия барои солҳои 2014–2020, ки сифат нав намудани низоми тайёркунии ва тарбияи кадрҳоро пешбинӣ намудааст, дар доираи ҷорабиниҳои дохилидоравӣ тақвият дода шавад.





СОБИРЗОДА А.Ҷ.,  
Муовини сардори факултети №6 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон,  
полковники милитсия<sup>1</sup>

## МАФҲУМИ ҲИФЗИ ҲУҚУҚӢ ВА ИҶТИМОИИ КОРМАНДОНИ МКД

**Вожаҳои калидӣ:** Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, давлат, ҳифзи меҳнат, саломатии одамон, андозаи ҳадди ақалли музди меҳнат, дастгирии давлатии оила, маъҷубон, мунтазам инкишоф додани низоми хадамоти иҷтимоӣ, муқаррар намудани нафақаи давлатӣ.

**Ключевые слова:** Конституция Республики Таджикистан, государство, охрана труда, здоровье людей, минимальный размер заработной платы, государственная поддержка семьи, инвалидов, постоянное развитие системы социальных служб, установление государственной пенсии.

**Keywords:** The Constitution of the Republic of Tajikistan, the State, labor protection, human health, minimum wage, State support for families, disabled people, continuous development of the social services system, establishment of a state pension.

Барои барпо кардани давлати демократӣ ва иҷтимоӣ зарурати таъмини пурраи асосҳои ҳуқуқӣ ва иҷтимоии ҷомеа зарур мебошад. Низоми давлатии таъминоти иҷтимоӣ, ғамхорӣ моддӣ нисбати одамон, ки бо сабаби маъҷубӣ ё пиронсолӣ қобилияти меҳнатиро гумм кардаанд, расонидани ёрӣ ва имтиёз ба касоне, ки муваққатан корношоам гаштаанд, додани имтиёз ба кӯдакон, имтиёз ба модаронро дар бар мегирад. Қисми таркибии таъминоти иҷтимоӣ фонди иҷтимоӣ мебошад, ки он бо роҳи ҷудо кардани маблағ аз сарчашмаҳои гуногун ба вучуд меояд ва барои амалӣ кардани сиёсати иҷтимоии давлат харҷ карда мешавад [1].

Солҳои охир дар Ҷумҳурии Тоҷикистон раванди ислоҳоти ҳуқуқӣ гузариш ёфта, заминаҳои ҳуқуқӣ барои фароҳам овардан ба фаъолияти самарабахши мақомоти ҳифзи ҳуқуқ мусоидат менамоянд ва барои бехтар намудани шароити муътадили кормандон аз ҷониби давлат тадриҷан ҷораҳо андешида мешаванд.

Қисми сеюми моддаи якуми Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон моҳияти иҷтимоии давлатро муқаррар кардааст. Аз талаботи қисми сеюми ин модда чунин уҳдадорӣҳои конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун давлати иҷтимоӣ бармеояд: ҳифзи меҳнат ва саломатии одамон; муқаррар кардани андозаи ҳадди ақалли музди меҳнат; дастгирии давлатии оила, маъҷубон ва шахсони пиронсол; мунтазам инкишоф додани низоми хадамоти иҷтимоӣ; муқаррар намудани нафақаи давлатӣ, кӯмакпулиҳо ва дигар кафолатҳои ҳифзи иҷтимоӣ [2].

Мутобиқи моддаи 39 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳар шахс дар пиронсолӣ, хангомибеморӣ, маъҷубӣ, гум кардани қобилияти кор, маҳрум шудан аз сарпараст ва мавридҳои дигаре, ки қонун муайян кардааст, кафолати таъмини иҷтимоӣ дорад.

Дар китоби дарсии «Ҳуқуқи таъминоти иҷтимоии Ҷумҳурии Тоҷикистон» таъминоти иҷтимоӣ ба таври зайл маънидод карда шудааст: «таъминоти иҷтимоӣ – шакли ифодаи сиёсати иҷтимоии давлат мебошад, ки баҳри таъминоти моддии гуруҳҳои алоҳидаи шаҳрвандон аз ҳисоби маблағҳои бучети давлатӣ ва маблағҳои марказонидашудаи хусусияти иҷтимоидошта, хангоми фаро расидани ҳолатҳои аз тарафи давлат муқарраршуда, бо

<sup>1</sup> Собирзода А.Ҷ. – унвонҷӯи кафедраи фанҳои давлатӣ-ҳуқуқии факултети №2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон.



мақсади баробар намудани вазъи иҷтимоии ин шахрвандон бо вазъи иҷтимоии дигар аъзоёни ҷамъият нигаронида шудааст» [3].

Бояд гуфт, ки асоси иҷтимоии давлатро гуруҳҳои гуногуни иҷтимоӣ хизматчиёни давлатӣ, хизматчиёни ҳарбӣ, нафақахӯрон ва дигар гуруҳҳои иҷтимоӣ ташкил медиҳанд. Вазъи ҳуқуқии гуруҳҳои иҷтимоиро қонунҳои амаликунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон танзим мекунанд. Чунончи, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» аз 17 майи соли 2004, таҳти №41 – мафҳуми милитсия, самтҳои асосии фаъолияти он, салоҳият, принципҳои фаъолият, мавқеи милитсия дар системаи мақомоти давлатӣ, вазифаю ҳуқуқҳо, тартиби ба хизмати милитсия қабул намудан, масъулият, кафолати давлатии таъминоти ҳуқуқӣ ва иҷтимоӣ, инчунин тартиби таъминоти молиявӣ, моддию техникаӣ ва назорати фаъолияти милитсияро муайян менамояд.

Дар шароити ҳозира ҷиҳати самаранок амалӣ намудани вазифа ва уҳдадорихои ба мақомоти корҳои дохилӣ вогузор гардида, таъмин ва такмили ҳимояи иҷтимоӣ-ҳуқуқии кормандони ин мақомот нақши калон мебозад.

Мақомоти корҳои дохилӣ ҷузъи таркибии системаи ҳифзи ҳуқуқӣ давлат ба шумор рафта, вазифаи асосии он мубориза ба муқобили ҷинояткорӣ, таъмини амнияти ҷамъиятӣ ва ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ мебошад.

Дар шароити муосир афзалият пайдо кардани идоракунии иқтисодӣ аз бисёр ҷиҳат ба маҳдуд гардонидани доираи фаъолияти тарзи идоракунии ҳукмронӣ ё маҷбурии иҷтимоӣ оварда мерасонад. Хусусияти ба худ хоси фаъолияти кормандони милитсия дар он зоҳир мешавад, ки онҳо доираи васеи ваколатро оид ба ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои шахрвандон аз ҷинояткорихо ва дигар таҳдидҳои қонуншиканӣ ба зима гирифта, бисёр вақт худ бемуҳофиза мемонанд. Мисоли равшан он аст, ки дар шароити иқтисоди бозорӣ барои кормандони мақомоти корҳои дохилӣ тибқи муқаррароти қонун «машғул шудан ба ҳама гуна намудҳои фаъолияти соҳибкорӣ, ҳамзамон ду вазифаро иҷро намудан дар корхонаҳо, сарфи назар аз шакли моликият, ба истиснои фаъолияти илмӣ, эҷодӣ ва омӯзгорӣ манъ аст».

Мафҳуми «ҳифзии иҷтимоӣ» дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ва қонунгузории Федератсияи Россия мафҳуми дақиқнадорав ва ин боиси тафсирҳои гуногун гардида, ба татбиқи яххелаи меъёрҳои ҳуқуқии дахлдор мусоидат намекунад.

Ҳифзи иҷтимоии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ дар илми муосир мавзӯи баҳсталаб буда, баҳусус дар шароити кунунии ҷамъияти демократию ҳуқуқбунёд омӯзишу таҳлил ва таҳкими ҷиддиро талаб менамояд.

Агарчанде дар ин мавзӯё як қатор олимони ватанию хориҷӣ, амсоли В.М. Артёмов, В.В. Варчук, Н.Л. Грант, Б.А. Дегтя, С.В. Егоришев, В.В. Кожевнико, Ю.Ю. Комлев, А.Г. Кузнетсов, В.Д. Роик, Н. Назаров, М.В. Романовский, Д.Ш. Сангинов, Н. Шонасриддинов, Е.Н. Шутяк ва дигарон фикру мулоҳизоти судманд пешниҳод намудаанд, ҳанӯз ҷанбаҳои муҳталифи он пурра кушода нашудаанд ва бисёр масъалаҳои марбут ба ҳифзи иҷтимоии милитсия ҳалли ҳудро наёфтаанд.

Е.М. Кузнетсова ва В.А. Филатов, чунин шаклҳои ҳифзи иҷтимоии аҳолиро муайян намудаанд: умумӣ, ки ба тамоми аҳоли нигаронида шудааст; махсус ё дараҷавӣ – дараҷаҳои алоҳидаи шахрвандонро фаро мегирад; истисноӣ – дар ҳолатҳои махсус, дар асоси санадҳои махсуси меъёрӣ барои дастгирии шахсони аз офатҳои табиӣ зарардида, садамаҳои дорои хусусиятҳои табиӣ ва техногенӣ пешниҳод карда мешавад [4]. Ба қавли М. Кузнетсова ва В.А. Филатов низоми ҳифзи иҷтимоӣ якҷанд вазифаҳои муҳимтаринро ба ҷо меоварад: пешгирикунанда (огоҳонидани ҳолатҳои хатари иҷтимоӣ) аз қабилӣ тадбирҳо оид ба таъминоти шуғли аҳоли, ҳифзи пасандозҳои шахрвандон, рафъи ҳолатҳои муҳталифи фавқулодда; таъминкунанда, дар ҳолатҳои, ки пешгирии сар задани оқибатҳои ногувори иҷтимоӣ-иқтисодӣ муяссар нагардад, давлат тамоми уҳдадорихоро оид ба дастгирии моддии



шаҳрвандон – таъминоти нафақаю кумакпулиҳо, намудҳои гуногунии хизматрасонии иҷтимоӣ ба зимма мегирад. Иҷрои ин вазифа тавассути воситаҳои низоми таъминоти иҷтимоӣ таъмин мегардад; товодихӣ, дар мавридҳои, ки бо сабаби амалҳои ғайриқонунии мақомоти давлатӣ ба шаҳрванд зиёни моддӣ ё маънавӣ расонида мешавад, зарурати товони зиёни расонидашуда ба миён меояд [5].

Ҳифзи ҳуқуқӣ ва иҷтимоии кормандони мақомоти қорҳои дохилӣ проблемаи хеле муҳим аст. Кормандони мақомоти қорҳои дохилӣ вазифаҳои ҳаррӯзаи худро дар шароитҳои шадид, ки ба ҳаёт ва саломатӣ хавфнок мебошанд, иҷро мекунанд ва бояд ба кафолатҳои иҷтимоӣ таъмин карда шаванд. Тадбирҳои ҳифзи иҷтимоӣ бояд мураккабӣ ва пурзӯртаршавии хидмат дар мақомоти қорҳои дохилро ҷуброн намуда, фаъолияти кормандонро ҳавасманд гардонанд ва имкон диҳанд, кихуқуқвайронкуниҳои коррупсионӣ дар фаъолияти онҳо то ҳадди имкон кам карда шаванд. Дар ин бобат С.П. Матвеев дуруст таъкид мекунанд, ки модернизатсияи муносири ҳадамоти давлатии ҳифзихуқуқбидунипурзӯр намудани кафолатҳои ҳифзи иҷтимоии кормандони мақомоти қорҳои дохилӣ ғайри имкон аст [6].

Ҳимояи ҳуқуқии кормандони мақомоти қорҳои дохилӣ ба ақидаи Ю.П. Соловей ин мавҷудияти имкониятҳои ҳуқуқӣ барои дилпуруна ва ташаббускор, сарфи назар аз монеаҳои баамаломата ва хавфу хатарҳо, иҷрои вазифаҳои хизмати дар наздаш гузошташуда мебошад» [7].

Ба ақидаи муаллифони китоби «Ҳуқуқи инсон ва фаъолияти мақомоти қорҳои дохилӣ», ҳимояи ҳуқуқии кормандони мақомоти қорҳои дохилӣ – ин ҳимояи муассир ва оперативӣ аз суиқасдҳои ғайриқонунӣ мебошад, ки меъёрҳои қонунҳоро кафолат додааст, бо қонун таъмин намудани ҳуқуқ ба мудофия ва худмуҳофизат аз таъсири ғайриқонунӣ ба ҳуқуқу манфиатҳои онҳо аз тарафи муассисаю ташкилотҳои гуногуни давлатӣ, ҷамъиятӣ, инчунин шаҳрвандон мебошад [8].

Р.У. Контселидзе мафҳуми ҳимояи ҳуқуқии кормандони мақомоти қорҳои дохилро чунин шарҳ додааст: «ҳимояи ҳуқуқии кормандони мақомоти қорҳои дохилӣ ин воситаҳои фаъолияти мақомоти ваколатдор дар асоси қонун оид ба муқаррар намудан ва татбиқ намудани кафолатҳои ташкилию ҳуқуқӣ, татбиқи қонунӣ ва ҳифзи вазъи ҳуқуқии кормандони мақомоти қорҳои дохилӣ бо мақсади таъмини ҳолати ҳифзи ҳуқуқӣ, ки қонун муайян кардааст, пешбинӣ менамояд» [9]. Р.У. Контселидзе қайд мекунанд, ки мазмуни ҳифзи ҳуқуқӣ шакли ҳуқуқии фаъолияти мақомоти ваколатдор ва шахсони мансабдор, инчунин натиҷаҳои баъди ин фаъолият ба вучуд омадари дар бар мегирад.

В.М. Шамаров менависад: «Маълум аст, ки ҳимояи ҳуқуқии кормандони мақомоти қорҳои дохилӣ ду ҷиҳатро дарбар мегирад:

якум, ин ҳифзи ҳуқуқии ҳайати шахсӣ дар фаъолияти ҳаррӯзаи оперативӣ ва хизматӣ бо риояи қатъии қонунгузориҳои дахлдорӣ Федератсияи Россия аз ҷониби ҳар як корманд. Дуюм, ин таъмин намудани кормандони мақомоти қорҳои дохилӣ бо ҳамаи намудҳои кафолатҳо ва имтиёзҳои иҷтимоӣ, пулӣ ва ё дигар навъҳои ҷуброн барои шароити хизмат, истиқомат дар маҳалҳои алоҳида барои онҳо ва оилаи онҳо ва ғ. мебошад, ки аз ҳисоби давлат бо санадҳои меъёри ҳуқуқӣ муайян карда шудаанд [10].

Ба андешаи С.Ф. Зибин ва А.В. Стремоухов ҳифзи ҳуқуқии кормандон мақомоти қорҳои дохилӣ ҳамчун фаъолияти мақомоти давлатӣ ва шахсони мансабдори системаи ВКД Федератсияи Россия доираи васеи масъалаҳоеро дар бар мегирад, ки онҳоро ба шартан ду гурӯҳи мустақилмутахидқарданмумкин аст: 1) ҳимояи ҳуқуқии кормандони мақомоти қорҳои дохилӣ ҳамчун намояндагони қонун ва давлат; 2) ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии шахсияти корманд ҳангоми адои хизмат дар мақомоти қорҳои дохилӣ [11].





А.В. Коровников пешниҳод менамояд, ки аз истифодаи истилоҳи «ҳимояи иҷтимоӣ-ҳуқуқӣ» даст кашида, тарафдори ҷудо кардани ин мафҳумҳо мебошад. Ба ақидаи А.В. Коровников, ҳимояи иҷтимоӣ – ин фаъолияти мақомоти салоҳиятдори ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти ҳокимияти маҳаллӣ бо мақсади ба вучуд овардани шароитҳо барои амалӣ намудани ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунӣ, озодӣ ва уҳдадорихо, ҳамчунин салоҳиятҳо ва имтиёзҳои ба ин соҳаи хизмати давлатӣ хос буда, фаҳмида мешавад [12]. Ҳимояи ҳуқуқи А.В. Коровников ҳамчун фаъолияти мақомоти зикргардида, бо мақсади ба вучуд овардан ва амалӣ намудани механизмҳои ҳуқуқӣ, ки ҳуқуқ, озодӣ, уҳдадорихо, инчунин салоҳиятҳо ва имтиёзҳои вобаста бо хусусиятҳои хизмат дар мақомоти корҳои дохилӣ таъмин мекунад, фаҳмида мешавад [13].

Л.П. Храпилина таъкид менамояд, ки ҳимояи иҷтимоӣ – «сиёсат ва амалӣ ҳадафманд, ҳамчунин воситаи кӯмакрасонии давлат ва ҷомеа мебошад, ки ба шахс, гурӯҳи иҷтимоӣ ва умуман аҳоли барои ҳали ҳамаҷониба ва васеи мушкилотҳои гуногун, ки хатарҳои иҷтимоии онҳоро ба вучуд оварда метавонанд ва аз байн бурдани имкониятҳои амалӣ намудани ҳуқуқ, озодӣ ва мафиатҳои қонунӣ, мустақилияти иқтисодӣ ва рушди иҷтимоиро барқарор ва ё бадаст овардани онҳо мебошад» [14].

С.Д. Порошук мафҳуми ҳимояи иҷтимоӣ-ҳуқуқии кормандони МКД-ро истифода бурда, пешниҳод менамояд, ки «ҳимояи иҷтимоӣ-ҳуқуқии кормандони МКД – ин кафолати давлат ва дигар сохторҳои ҷомеа дар мавриди истифодаи муассири воситаҳои ҳуқуқӣ аз тарафи кормандони мақомоти корҳои дохилӣ бо мақсади расидан ба ҳадафҳои фаъолияти касбӣ ва ба даст овардани мақоми ҳуқуқӣ, имтиёзҳои зарурӣ ва истифодаи воқеии онҳо барои таъмини талабот ва манфиатҳои шахсӣ мебошад».

Ба андешаи муаллифони китоби дарсии «Таъмини ҳуқуқи инсон дар фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ» – ҳифзи иҷтимоии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ ҳамчун фаъолияти ташкилотчиғии мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва шахсони мансабдор мебошад, ки ба муҳайё намудани шароит, мусоидат намудан ба татбиқи ҳуқуқуозодихоии иқтисодӣ, иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва дигар ҳуқуқҳои кормандони мақомоти корҳои дохилӣ равона карда шудааст.

Ҳамин тариқ, ҳифзи ҳуқуқӣ ва иҷтимоии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ ин маҷмӯи тадбирҳои ҳуқуқӣ, иҷтимоӣ-иқтисодӣ мебошад, ки аз ҷониби давлат кафолат дода, амалӣ карда мешавад ва барои таъмини зиндагии шоистаи кормандони мақомоти корҳои дохилӣ назар дошта мешавад.

Мафҳуми ҳифзи ҳуқуқӣ ва иҷтимоии кормандони мақомоти корҳои дохилӣро тадқиқ намуда, ба ҳулоса меоем, ки ҷузъҳои таркибии он - ин ҷораҳои ҳавасмандгардонӣ ва ҳимояи кӯмакҳои иҷтимоӣ, молиявӣ ва ҳуқуқӣ ташкил медиҳанд, ки ба амалӣ намудани шароити зиндагӣ барои гуруҳи муайяни иҷтимоӣ – кормандони мақомоти корҳои дохилӣ равона гардидаанд.

### **Адабиёт**

1. Концелидзе Р.У. Правовая и социальная защита сотрудников милиции: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук.– М., 1993.– 46 с.
2. Коровников А.В. Социальная защита военнослужащих в зарубежных государствах: правовое регулирование.– М., 1997.– 500 с.
3. Кузнецова М., Филатов В.А. Особенности социальной защиты населения в Омском регионе.– Омск: Изд-во ОмГТУ, 2010.– 250 с.
4. Матвеев С.П. Социальная защита государственных служащих: теоретические основы построения системы, практика осуществления и проблемы административно-правового регулирования: автореф. дисс. ... докт. юрид. наук.– Воронеж, 2012.– 47 с.



5. Научные основы организационно-правовой работы с кадрами органов внутренних дел: монография / С.Ф. Зыбин, А.В. Стремоухов.– Санкт-Петербург: СПб, юрид. ин-т, 1994.– 97 с.
6. Обеспечение прав человека в деятельности органов внутренних дел: учебник / Под общ. ред. Ю.В. Анохина, В.Я. Кикотя.– М.: ЦОКР МВД России, 2010.– 712 с.
7. Права человека и деятельность органов внутренних дел / А.С. Мордовец, А.А. Магомедов, Л.В. Силантьева, А.А. Чинчиков.– Саратов: СВШ МВД РФ, 1994.– 133 с.
8. Прощук С.Д. Общетеоретические аспекты социально-правовой защиты сотрудников милиции: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1994. – 22с.
9. Сангинов Д.Ш., Шонасриддинов Н. Ҳуқуқи таъминоти иҷтимоии Ҷумҳурии Тоҷикистон.– Душанбе: «Эр-граф», 2010.– 244 с.
10. Соловей Ю.П. Правовое регулирование деятельности милиции в Российской Федерации: дисс. ... докт. юрид. наук.– Омск, 1993.– 501 с.
11. Тафсири илмию оммавии Конститутутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон / Зери таҳрири д.и.х., профессор М.А. Маҳмудов.– Душанбе: Шарқи озод, 2009.– 350 с.
12. Фарҳанги истилоҳоти ҳуқуқ / Зери таҳрири М.А. Маҳмудов.– Душанбе: ЭР-граф, 2009.– 600 с.
13. Храпылина Л.П. Социальная политика: Учебник / Под общ. ред. Н.А. Волгина.– М., 2002.– 568 с.
14. Шамаров В.М. Организация работы с личным составом органов внутренних дел: учеб. практ. пособие.– М.: Академия МВД России, 1997.– 95 с.





**ТИТОВ А.Н.,**  
*Адвокат, кандидат юридических наук, доцент, доктор философии в области права*

**ХМЕЛЬ О.В.,**  
*Начальник кафедр административного права Академии МВД  
Донецкой Народной Республики им. Ф.Э. Дзержинского*

## **К ВОПРОСУ О ПРИМЕНЕНИИ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ОБ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ НА ТЕРРИТОРИИ ДОНЕЦКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**Ключевые слова:** Законодательство, юридическая ответственность, сущность, метод, государство, принуждение, кодекс, запрет, административное правонарушение.

**Вожаҳои калидӣ:** Қонунгузорӣ, масъулияти ҳуқуқӣ, моҳият, усул, давлат, маҷбуркунӣ, кодекс, манъкунӣ, ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ.

**Keywords:** Legislation, legal responsibility, essence, method, state, coercion, code, prohibition, administrative offenses.

**Ю**ридическая ответственность – это многомерная категория. Сущность этого института можно определить как определенный метод правового контроля, реализуемый посредством реализации запретов, метод укрепления законности, важное средство воспитания законопослушных лиц, метод значительного повышения правосознания и правовой культуры, один из принципов верховенства права и важным средством защиты и восстановления нарушенных гражданских прав и свобод.

По мнению А.С. Дугенца, административная ответственность выражена как мера государственного принуждения, это основной инструмент в государственном управлении [1].

П.П. Серков, рассматривая административную ответственность как категорию, предлагает формирование комплексной правовой реакции страны на формирование административной противоправности [2].

А.В. Руденко обращает внимание, что законодатель, формируя свою нормотворческую деятельность, устанавливая административные наказания по определенным правонарушениям, обозначает уровень соотношения между ними, характер, степень общественной опасности по административному правонарушению, формируя разумные сдерживающие эффекты, чтобы соблюдать нормы административно-деликтного законодательства по запретам [3, с.35].

Административная ответственность является наиболее суровой мерой административно-правового принуждения. Кроме того, это наиболее сложная, объективная и стандартизированная группа административно-правовых отношений, образующая отдельный административно-правовой объект - административную ответственность [4, с.79–80].

Нельзя не отметить, что в настоящее время в Кодексе об административных правонарушениях (далее – КоАП) Российской Федерации (далее – РФ) отсутствует легальное определение административной ответственности. Правоприменитель лишь в самом общем виде указывает на то, что под данной категорией понимается результат совершения административного правонарушения. Так, содержание ч.1 ст.2.1 КоАП РФ предполагает, что правонарушение тогда признается административным, когда за его совершение законодательством РФ и её субъектов установлена административная ответственность [5]. Безусловно, для рассмотрения исследуемого термина по существу такой подход нельзя считать достаточным.



Многие правоведы, разделяя точку зрения известного советского юриста проф. И.А. Галагана, характеризуют понятие административной ответственности как форму реагирования органов государства на административное правонарушение, выражающаяся в применении к нарушителю карательных административных санкций, что квалифицирует юридическую ответственность как правовое явление. Поддерживая разграничение понятий административной ответственности как правового явления и как правового института, И.А. Галаган в трудах, посвящённых проблемам института административной ответственности граждан СССР, определяет последний совокупностью материальных и процессуальных норм, регулирующих общественные отношения, связанные с осуществлением компетентными органами и должностными лицами своих полномочий по непосредственному установлению факта и состава административного проступка, личности виновного, и применение к нему конкретного взыскания, а также отношения, связанные с процедурой возбуждения и рассмотрения дела, вынесением, обжалованием и исполнением решений о взыскании [6, с.11].

Таким образом, сущность понятия раскрывается в двух аспектах:

Во-первых, как объективная категория, которая представляет собой определённую реакцию государства на административное правонарушение, то есть специфический вид правоохранительной деятельности [7, с.176]. Такая реакция государства на административное правонарушение выражается в действиях компетентных органов или должностных лиц, имеющих негативные последствия для правонарушителя в виде административного наказания.

Д.Н. Бахрах считает, что как средство охраны правопорядка административная ответственность нормативно определена и состоит в применении правовых санкций, является последствием виновного общественно вредного деяния, сопровождается государственным и общественным осуждением правонарушителя и совершенного им деяния, связано с принуждением, с отрицательными последствиями для правонарушителя, реализуются в соответствующих процессуальных формах [8, с.517].

Во-вторых, в субъективно-личностном понимании, административную ответственность определяет как специфическое положение правонарушителя, который наряду с претерпеваем административно-принудительных мер, реализует свои процессуальные права на дачу объяснения по существу нарушения, справедливую и объективную оценку компетентным органом совершенного деяния и корректное с правовой и моральной точек зрения применения к нему административного наказания [9, с.13]. Так, административная ответственность, нормы которой образуют самостоятельный институт административного права, должна иметь единое материальное и процессуальное содержание, собственную нормативно-правовую основу, отличную от других видов ответственности.

Как и любая другая юридическая ответственность, административная ответственность обладает своими отличительными характеристиками. Такими признаками являются следующие:

- основной фактор привлечения правонарушителя к административной ответственности – это факт совершения административного правонарушения;
- административная ответственность может быть применена в отношении всех групп лиц: физических, юридических, должностных;
- для правомерного привлечения лица административной ответственности необходимо руководствоваться законом;
- административная ответственность обязательно применяется в отношении физических и юридических лиц, когда имеется подтверждение вины этого лица;



- большая часть случаев привлечения к административной ответственности правонарушителей разрешается в бессудебном порядке;

- характер административной ответственности представляется не таким жестким и строгим, в сравнении с уголовной ответственностью [10, с. 77-78].

Основаниями административной ответственности выступает совокупность следующих факторов:

– нормативное основание – наличие законов и норм, которые устанавливают административную ответственность за то или иное деяние, а также наличие состава административного правонарушения;

– фактическое основание – совершение конкретными лицами или лицом действий или бездействия, нарушающего административное законодательство, охраняемого и наказуемого административными санкциями;

– процессуальное основание – акт компетентного судьи, органа или должностного лица о назначении административного наказания конкретного лица за совершение административного правонарушения» [11, с.47].

Таким образом, административная ответственность как вид юридической ответственности урегулирована правовыми нормами, заключается в официальном осуждении за их нарушение от имени государства и применении к виновному лицу в процессуальной форме специально уполномоченными на то властными субъектами санкций соответствующих норм права. В то же время особые правила, установленные в правоохранительной части механизма правового регулирования общественных отношений, регламентируют как наиболее эффективные сочетания различных видов юридической ответственности, так и случаи, при которых одновременное применение мер юридической ответственности различных видов исключено, что обуславливается, прежде всего, конституционным принципом недопустимости двойной ответственности за одно и то же нарушение. В этой связи административная ответственность выступает частью административного принуждения и характеризуется всеми его качествами. Итак, говоря о специфике административной ответственности, ученые-юристы пришли к выводу о том, что она заключается в особенностях оснований административной ответственности, её содержания и конкретных мер принуждения, состава субъектов административной юрисдикции, процессуального порядка, юридических последствий её применения [12, с.61].

Таким образом, проанализировав основные общетеоретические подходы к определению понятия административной ответственности, изучив признаки и основания данного вида юридической ответственности мы полагаем наиболее исчерпывающим определение, которое дал О.А. Кожевников: «административная ответственность – это вид юридической ответственности, предусмотренный нормами административного права, наступающий за совершение виновным лицом административного правонарушения, применяется уполномоченными органами и должностными лицами в виде административных наказаний с обязательным соблюдением нормативно установленных процедур» [13, с.18].

По нашему мнению, понятие административной ответственности, позволяющее отграничить её от других видов юридической ответственности, должно найти свое конкретное нормативное выражение в соответствующей норме Кодекса об административных правонарушениях.

Исследование административной ответственности с целью установления её принадлежности к институту административного права, или подотрасли административного права, или самостоятельной правовой отрасли, проведенное В. К. Колпаковым, позволило ему прийти к таким выводам:





- а) институт права, за правило, является частью отрасли права;
- б) институт права имеет свой предмет регулирования, который является системной составляющей предмета отрасли права (отличаясь от него, он, в то же время, образует с ним единое целое – систему);
- в) институт права (в отличие от отрасли права) не имеет своего специфического метода правового регулирования; он пользуется тем методом, который присущ соответствующей отрасли права;
- г) институт права, при определенных условиях, и прежде всего благодаря нахождению своего метода, может оформиться в подотрасль или отрасль права [14].

Исследование показало, что административная ответственность имеет, во-первых, свой предмет регулирования; во-вторых, свой специфический метод правового регулирования; в-третьих, отдельно сложившуюся нормативную базу. Тем самым она отвечает требованиям подотрасли права и обоснованно может быть представлено как самостоятельная подотрасль административного права - административно-деликтное право.

Оно рождено наукой административного права, основные понятия административно-деликтного права разработаны в рамках административного права, акты административно-деликтного права имеют, в том числе, и административно-правовое направление.

По мнению В.К. Колпакова, признание административно-деликтного права подотраслью административного права не только точнее отразит объективные изменения в структуре права, но и будет способствовать развитию самой науки административного права [14].

В настоящее время в соответствии с Постановлением Совета Министров Донецкой Народной Республики (далее – ДНР) от 27 февраля 2015 года №2-22 «О временном порядке применения на территории Донецкой Народной Республики Кодекса Украины об административных правонарушениях», с учётом внесённых изменений и дополнений, в переходный период до принятия законодательства Донецкой Народной Республики применяется Кодекс Украины об административных правонарушениях, введённый в действие Постановлением Верховного Совета Украинской ССР от 7 декабря 1984 года №8074-10, с изменениями и дополнениями, вступившими в силу 16 ноября 2013 года, до принятия Кодекса об административных правонарушениях Донецкой Народной Республики [15].

Федеральный конституционный закон «О принятии в Российскую Федерацию Донецкой Народной Республики и образовании в составе Российской Федерации нового субъекта – Донецкой Народной Республики» от 4 октября 2022 г. №5-ФКЗ установил, что законодательные и иные нормативные правовые акты РФ действуют на территории ДНР со дня принятия в Российскую Федерацию Донецкой Народной Республики и образования в составе РФ нового субъекта, если иное не предусмотрено настоящим Федеральным конституционным законом. Нормативные правовые акты Донецкой Народной Республики действуют на территории ДНР до окончания переходного периода или до принятия соответствующих нормативного правового акта РФ и (или) нормативного правового акта ДНР (ст. 4). Со дня принятия в Российскую Федерацию Донецкой Народной Республики и образования в составе РФ нового субъекта и до 1 января 2026 года действует переходный период, в течение которого урегулируются вопросы интеграции нового субъекта РФ в экономическую, финансовую, кредитную и правовую системы РФ, в систему органов государственной власти РФ (ст.26) [16].

Согласно статье 9 действующего в ДНР КоАП Украины, административным правонарушением (проступком) признается деяние (действие или бездействие), которое должно характеризоваться рядом свойств – быть противоправным, виновным, наказуемым, посягать на соответствующие ценности и наносить им вред [17].



И хотя данная статья называется «Понятие административного правонарушения», она такого понятия, как теоретически обоснованной концепции не дает, а только указывает на признаки, по которым событие, которое произошло в материальном мире, может быть расценено как административный проступок.

Получение научно обоснованных знаний о правовом явлении в соответствии с существенными признаками общества, права, государства и концепций по их соотношению, требует исследования закономерностей его существования в исторической парадигме.

Непосредственное исследование административного деликта как правового феномена невозможно вне его генезиса, историко-правовой природы.

Административное право, административное правонарушение, административная юстиция возникли практически одновременно и существуют в интегративных связях системным образованием. В таком контексте административные правонарушения – это управленческие правонарушения.

Понятие административного проступка связано с трансформационными процессами в сфере уголовного права – постепенным выделением из уголовных преступлений особой группы деяний, которые квалифицировались как малозначительные проступки или уголовные проступки.

Таким образом, проступки (малозначительные преступления) по своей правовой природе являются действиями криминального характера, но исторически получают название административных проступков (деликтов), как подведомственные органам административной власти.

Правонарушения, которые сегодня и в теории, и на практике, и в законодательстве понимаются как административные правонарушения, в теории, на практике и в законодательстве дореволюционной России понимались как маловажные преступления или проступки (полицейские проступки, деликты).

Ответственность за административные правонарушения представляла восстановление нарушенного права, что обеспечивалось единственным (в то время) видом административных взысканий – отменой незаконного акта органами административной юстиции.

Понимание понятий административного (управленческого) правонарушения и административного проступка (деликта) после октября 1917 года стали меняться. В официальных источниках они постепенно начинают трактоваться как термины-синонимы, означающие деяния физических лиц, нарушающих установленные государством запреты и влекут административный порядок применения взысканий.

Понятие «административное правонарушение» потеряло признаки одного из институтов административной юстиции и стало восприниматься как синоним понятия «административный проступок (деликт)» [14].

Кодекс Украинской ССР об административных правонарушениях (в отличие от Основ законодательства Союза ССР об административных правонарушениях) устанавливает приоритет уголовной ответственности относительно ответственности административной. «Административная ответственность за правонарушения, предусмотренные настоящим Кодексом, – говорится в части 2 ст.9, – наступает, если эти нарушения по своему характеру не влекут за собой в соответствии с действующим законодательством уголовной ответственности» [17].

В настоящее время разработка вопросов административного правонарушения (проступка) сохраняет тенденции советского периода и осуществляется фактически в пределах, определенных ст.9 КоАП Украинской ССР и комментария к ней, написанного Л.В. Ковалем для Научно-практического комментария Кодекса Украинской ССР об административных правонарушениях (1991) [18, с.27–31].



Объясняя позицию законодателя по применению конструкции «административное правонарушение (проступок)», он пишет, что такое отождествление свидетельствует о возможности наступления административной ответственности за нарушение общеобязательных правил, установленных нормами различных отраслей советского права, но защищенных административными санкциями Особенной части КоАП УССР [165, с.27–31].

Указанное дает основания считать, что административно-правовой наукой Украины более чем за 30 лет не были разработаны и предложены практике существенные теоретические знания по концепции административного проступка, соответствующие программным политическим задачам и конституционным требованиям в направлении признания главной обязанностью государства обеспечения прав и свобод человека.

Научные работы административно-деликтной направленности в Российской Федерации посвящены преимущественно проблемам правоприменительной деятельности субъектов административной юрисдикции.

На основе переосмысливания устоявшихся в науке взглядов об административной ответственности как одном из институтов административного права А.П. Шергин обосновывает вывод о том, что нормы, регулирующие вопросы данного вида юридической ответственности, образуют самостоятельную отрасль российского права - административно-деликтное право [172, с.175]. Такая точка зрения становится все более распространенной [20–26].

Следует отметить, что украинское законодательство об административной ответственности, действующее в ДНР, несколько отличается от соответствующего законодательства РФ.

Это прежде всего касается субъектов административной ответственности. В частности, действующим на территории ДНР КоАП Украины предусмотрено, что административной ответственности подлежат лица, достигшие к моменту совершения административного правонарушения 16-летнего возраста [17]. Дальнейшие статьи более детально характеризуют особенности привлечения к административной ответственности отдельных групп субъектов административной ответственности к которым относятся исключительно физические лица.

КоАП РФ прямо предусматривает административную ответственность юридических лиц [27].

Кроме того, имеются существенные отличия, касающиеся административных наказаний. Имеются и отличия в объективной стороне конкретных составов административных правонарушений.

В то же время, МВД ДНР приняло Распоряжение от 23 ноября 2022 года №20 «Об организации применения на территории Донецкой Народной Республики административного законодательства РФ», пункт 1.1.2. которого предписывает начальникам территориальных ОВД организовать деятельность подчиненных подразделений по применению административного законодательства в соответствии с требованиями КоАП РФ и утвержденным данным Распоряжением Примерным алгоритмом организации производства по делам об административных правонарушениях в территориальных органах внутренних дел Донецкой Народной Республики. Данное Распоряжение действует до вступления в силу приказа МВД РФ об утверждении Положения о МВД по ДНР [28].

Таким образом, наличие коллизии законодательства об административных правонарушениях, что может привести к существенным нарушениям прав и свобод граждан.

По нашему мнению, поскольку вопросы юридической ответственности должны быть урегулированы четко и не допускать различного толкования, данная коллизия должна быть



разрешена Верховным Судом ДНР путем издания соответствующего Разъяснения или Постановления Пленума Верховного Суда.

### Литература

1. Дугенец А.С. Административная ответственность в российском праве: автореферат дисс. ... доктора юридических наук: 12.00.14 / А.С. Дугенец; Рос. правовая акад. М-ва юстиции РФ.– М., 2005.– 34 с.
2. Серков П.П. Административная ответственность: проблемы и пути совершенствования: автореферат дисс. ... доктора юридических наук: 12.00.14 / П.П. Серков; Моск. гос. юрид. акад. им. О.Е. Кутафина.– М., 2010.– 45 с.
3. Руденко А.В. Проблемы института административной ответственности на современном этапе в научных трудах профессора Н.Г. Салищевой / А.В. Руденко // Административное право и процесс.– 2017.– №6.– С.34–37.
4. Воронюк О.И. Административная ответственность. Цель и основания применения административных наказаний / О.И. Воронюк, Е.И. Ушакова // Молодой ученый. 2022.– №37(432).– С.79–82.
5. Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях от 30 декабря 2001 г., №195-ФЗ. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [https://www.consultant.ru/document/cons\\_doc\\_LAW\\_34661/](https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34661/).
6. Галаган И.А. Теоретические проблемы административной ответственности по советскому праву: автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.00. / И.А. Галаган; Всесоюзный научно-исследовательский институт советского законодательства.– М., 1971.– 43 с.
7. Самсонова А.В. Общетеоретические подходы к определению административной ответственности и её основные признаки / А.В. Самсонова // Аспирантские тетради. Сборник научных статей научно-практической конференции.– 2022.– С.175–182.
8. Административное право: учебник для вузов / Д.Н. Бахрах, Б.В. Россинский, Ю.Н. Стариков.– 3-е изд., пересмотр, и доп.– М.: Норма, 2008.– 816 с.
9. Вельский К.С. Административная ответственность: генезис, основные признаки, структура / К.С. Вельский// Государство и право.– М.: Наука, 1999.– №12.– С.12–20.
10. Голенко М.С. Понятие и признаки административной ответственности / М.С. Голенко, Е.И. Шепелева // Молодой ученый.– 2022.– №40(435).– С.77–79.
11. Административная ответственность: Учебное пособие.– Оренбург: Оренбургский институт (филиал) Университета имени О.Е. Кутафина (МГЮА), 2018.– 134 с.
12. Сущность, признаки и основания административной ответственности / С.Н. Чмырев, А.П. Бохан, Т.И. Губарева, М.С. Чмырев // Юридический вестник Дагестанского государственного университета.– 2017.– Т.23.– №3.– С.58–62.
13. Кожевников О.А. К вопросу о понятии и признаках административной ответственности / О.А. Кожевников // Вестник Уральского юридического института МВД России.– 2018.– №1.– С.16–18.
14. Колпаков В.К. Административно-деликтный правовой феномен: Монография / В.К. Колпаков.– К.: Юринком Интер, 2004.– 528 с.
15. О временном порядке применения на территории Донецкой Народной Республики Кодекса Украины об административных правонарушениях: Постановление Совета Министров Донецкой Народной Республики от 27 февраля 2015 года №2-22 // Донецкая Народная Республика: официальный сайт. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dnr-online.ru/postanovleniya/>.



16. О принятии в Российскую Федерацию Донецкой Народной Республики и образовании в составе Российской Федерации нового субъекта – Донецкой Народной Республики: Федеральный конституционный закон от 4 октября 2022 г. №5-ФКЗ. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001202210050005>.
17. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року (за станом на 14 грудня 2013 року). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80732-10/ed20131116/print1450888074032107>.
18. Кодекс Української РСР про адміністративні правопорушення: Науково-практичний коментар / В.С. Анджиевський, Е.Г. Герасименко, Є.В. Додін та інші.– К.: Україна, 1991.– 623 с.
19. Шергин А.П. Размышления об административно-деликтном праве / А.П. Шергин // Актуальные проблемы российского права.– 2017.– №5(78).– С.175–184.
20. Попугаев Ю.И. К вопросу о цели, содержании и критериях административной деликтизации / Ю.И. Попугаев // Сибирское юридическое обозрение.– 2019.– Том 16.– №4.– С.530–537.
21. Мышляев Н.П. Теоретические и прикладные основы административной деликтологии / Н.П. Мышляев: дисс. ... д-ра юрид. наук.– М.: ВНИИ МВД РФ, 2004.– 330 с.
22. Шергин А.П. Основные институты административно-деликтного права / А.П. Шергин.– М., 1999.– 67 с.
23. Кобзарь-Фролова М.Н. Административный деликт: самозванец или сформировавшийся правовой феномен? / М.Н. Кобзарь-Фролова // Сибирское юридическое обозрение.– 2020.– Том 17.– №2.– С.262–272.
24. Спиридонов П.Е. Административно-деликтные отношения и их особенности / П.Е. Спиридонов // Сибирское юридическое обозрение.– 2019.– Том 16.– №4.– С.538–544.
25. Реформа административной ответственности в России: моногр. // под общ. ред. А.В. Кирина, В.Н. Плигина.– М.: Изд. дом Высш. шк. экономики, 2018.– 476 с.
26. Рогачева О.С. Эффективность норм административно-деликтного права: монография / О.С. Рогачева; Воронежский государственный университет.– Воронеж: Издательство Воронежского государственного университета, 2011.– 356 с.
27. Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях от 30 декабря 2001 г. №195-ФЗ. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [https://www.consultant.ru/document/cons\\_doc\\_LAW\\_34661/](https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34661/).
28. Об организации применения на территории Донецкой Народной Республики административного законодательства РФ: Распоряжение Министра внутренних дел Донецкой Народной Республики от 23 ноября 2022 года №20.







**Храпинский Б.Л.,**  
*Старший преподаватель кафедры административного и финансового права  
ГОУ ВПО «Донбасская юридическая академия»*

## **РАЗВИТИЕ УЧЕНИЯ О ПРИЧИНАХ И УСЛОВИЯХ СОВЕРШЕНИЯ ПРАВОНАРУШЕНИЙ**

**Ключевые слова:** Административная деликтология, правонарушение, принуждение, административный проступок, термин, причина, сущность, субъект, объект.

**Вожаҳои калидӣ:** Деликтологияи маъмурӣ, ҳуқуқвайронкунӣ, маҷбуркунӣ, кирдори маъмурӣ, истилоҳ, сабаб, моҳият, субъект, объект.

**Keywords:** Administrative delictology, offenses, coercion, administrative offense, term, cause, essence, subject, object.

**И**зучение административных проступков как социального и правового явления имеет большое практическое значение. Во-первых, важно понять, чем обусловлено появление аномальных административных правоотношений; во-вторых, какие же причины и условия совершения правонарушений; в-третьих, как влияет особенность человека на совершение административного проступка?

Кроме термина «административный проступок» считаем верным использовать понятие, которое приводит А.И. Остапенко в своей работе «Административная деликтология»: «Административная деликтология – это совокупность знаний об административных деликтах и деликтности как массовом негативном явлении, которое включает в себя детерминанты противоправного поведения делинквентов, их личность с целью выработки и использования адекватных мер по противодействию административным правонарушением» [1, с.27].

Исследование проблем административных проступков невозможно без определения категорийно-понятийного аппарата административного правонарушения (деликта). Термин «деликт» происходит от латинского «delictum» (вина, преступление) и проявляется в действии или бездействии, которое противоречит закону [1, с.8]. Термин «деликт» по отношению к административному проступку применяют и теоретики права, и представители отраслевых наук (С.С. Алексеев, Л.В. Коваль, В.В. Лазарев и др.).

До сих пор не создано целостное понятие о причинности административных деликтов, и эта проблема еще не заняла подобающее место в административно-правовой сфере. Г.А. Аванесов, рассматривая проблему причин преступности, определяет её как одну из центральных в криминологии. В.И. Ремнев пишет, что при изучении причинности и причин административных деликтов между криминологией и деликтологией не должно быть никакой «китайской стены» [2, с.10], с чем авторы согласны.

И.П. Голосниченко, В.Ф. Фефилова, А.П. Шергин настаивают на критическом переосмыслении основных положений криминологии, дальнейшем её развитии и использовании в сфере деликтологии, так как часть административных деликтов, независимо от частоты их совершения, должна изучаться на основе существующей теории причинности. Познание административной деликтологии в полной мере зависит от методологической определенности её детерминированности.

В практической деятельности правоохранительных органов, в частности при производстве дел об административных правонарушениях, или при проведении следствия по уголовным делам часто выносятся представления об устранении причин правонарушений и условий, им способствующих.



Прежде всего, чтобы привести противопоставление категорий «причина» и «условие», надо выяснить содержание понятий «причинность» и «детерминация». Детерминизм в философской литературе определяется как учение о материальной обусловленности каждого явления, которая заключается в ограничении спектра исходных возможностей, оно приводит к данному явлению и определяет его основные характеристики [3, с.16]. Причинность входит в процесс детерминации как органическая часть любой связи явлений, более того, она лежит в основе всех других форм связей и является общим аспектом детерминации явлений [3, с.17]. Заслуживает внимания точка зрения Д. Жюлма, которой определяет, что детерминация (от лат. *determinatio*) – это причинная обусловленность событий или явлений. Для позитивно-правового мышления характерна точка зрения, что каждое правовое или противоправное деяние имеет свои конкретные причины, а те, в следующую очередь, являются следствием более отдаленных причин [4, с.241]. Причинность – философская категория, которая служит для определения необходимой, генетической, существенной связи явлений, из которых одно (которое называется причиной), порождает другие (которые называются следствием). А.И. Долгова определяет причинность как один из видов связей вещей или явлений, связь, которая создает и определяет факт порождения какого-либо явления или процесса [5, с.198]. Когда мы говорим о причинности, мы оперируем категориями «причина», «следствие» и «причинная связь», поэтому нужно говорить именно о них. Причина – явление, которое непосредственно приводит, порождает другое явление – следствие [5, с.96].

Особенности причинных связей содержатся в следующем:

Во-первых, действующая причина порождает следствие. Для того, чтобы причина действовала, необходимы соответствующие условия, но они сами по себе не способны породить следствие. Они, когда начинает действовать причина, превращают возможность совершения административного проступка в реальность.

Во-вторых, существует последовательность во времени причины и следствия. Причина всегда предшествует следствию во времени, хотя интервал может быть очень маленьким.

В-третьих, следствие не может быть причиной той же самой причины.

В-четвертых, существует однозначное соотношение причины и следствия: действие одной и той же причины в одних и тех же условиях всегда порождает одно и то же следствие.

В-пятых, причина не сводится к следствию. Следствие не повторяет причину. Оно – это результат преобразования, изменения объекта.

Из вышесказанного и опираясь на законы логики можно сделать вывод, что причинность является центральным моментом, особым случаем детерминированности. В общеправовом смысле причинность всесторонняя, так как нет явлений, которые не имели своих причин. В то же время нет явлений, которые не порождали тех или иных последствий. При изучении всей совокупности административных проступков (далее – «деликтность»), важно исходить из того, что необходима связь между причиной и последствиями. Деликтность в данном случае является именно следствием.

Условие – философская категория, отражающая отношение предмета к явлениям, которые его окружают, без которых он не может существовать. В отличие от причины, которая непосредственно порождает то или иное явление или процесс, условия составляют ту среду или обстановку, в которой последние возникают, существуют и развиваются. А.Ф. Зелинский придерживается близкой точки зрения: «Условия – относительно пассивный фактор, который влияет на развитие причинной связи, но который не порождает следствие. Оно, условие, играет роль катализатора процесса, без необходимости условий не наступит следствие» [6, с.43].



В отличие от причин, условия не содержат тех потенциальных сил, которые свойственны причине для производства следствия. В материальном и духовном мире невозможно действие причины в чистом виде. С другой стороны, при наличии всей совокупности условий любого явления отсутствие причины не позволит появиться следствию и превратить возможность в реальность.

Представляется целесообразным сказать, что разработка теории причин и условий административных проступков невозможна без обращения к разработкам ученых-криминологов относительно причин и условий преступности, без анализа тесной связи административного проступка и преступления, административной деликтности и преступности. Согласно системному подходу, ни одно явление не следует рассматривать изолированно, без выявления и анализа системообразующих связей, его места и роли в иерархии систем высшего порядка. В нашем случае это означает, что явление административных проступков надо рассматривать вместе с криминальной средой и другими асоциальными явлениями и процессами, которые образуют систему факторов, которые прямо порождают административные проступки или способствуют возможности их совершения.

Административные исследования свидетельствуют о том, что основным противоречием, которое приводит к совершению административных деликтов, является преступность и, к сожалению, её дальнейший рост [7, с.24].

Всю совокупность концепций, объясняющих причины совершения правонарушений вообще и административных проступков в частности, можно разделить на несколько групп. К ним относятся, во-первых, теории, объясняющие причины правонарушений с позиции личных качеств человека, в том числе с позиции врожденных качеств, во-вторых, теории, связывающие причины правонарушений с факторами социального порядка. Споры между представителями этих направлений начались давно и закончатся не скоро.

Первый существенный шаг в этом направлении сделали представители антропологического направления, прежде всего это направление связывают с именем итальянского врача-психиатра Ч. Ломброзо. Вот такими словами он начал свой труд «О преступном человеке»: «... однажды утром я нашел на черепе каторжника целую серию атавистических отклонений, аналогичную тем, которые имеют место у низких позвоночных. Я осознал, что проблема сущности и происхождения преступников была решена для меня» [5, с.100]. За всю свою жизнь он исследовал более 11 000 преступников, измерял их рост, вес, руки, ноги, рассматривал цвет внутренних органов. Все это он делал для того, чтобы иметь право заявить: преступник – это атавистическое существо, которое включает в себя инстинкты первобытного человека. Под влиянием критики Ч. Ломброзо сделал уступку: он ввел понятие случайного преступника, для них в специально разработанных мерах предупреждения предусматривались исправительные дома. Однако нельзя не помнить, что Ломброзо был врачом: основное внимание в мероприятиях предупреждения он уделял лечению. Следует отметить, что теория Ч. Ломброзо вызвала очень много споров. Еще при его жизни группа английских ученых под руководством Ч. Горинга провела комплексное исследование около 3 тыс. человек. Исследователи сделали выводы, что различия между преступниками и не преступниками не существует, а, следовательно, нет такого феномена, как преступный человек. К таким выводам также пришел английский врач Н. Ист, который исследовал 400 подростков-правонарушителей. Однако эта проблема не была закрыта. На смену антропологам пришли психологи в лице представителей конституциональной психологии. Её основателем является немецкий психолог и психиатр Э. Кречмер. Проблемы своих исследований он формулировал, отталкиваясь от народных наблюдений: «Интриган – с горбом и с кашлем, женщина из народа – низкого роста, круглая, словно шар и т.д.» [8,



с 66]. Сам Кречмер не пытался найти связь между соответствующим построением тела и противоправным поведением субъекта. Это сделал американский исследователь У. Шелдон. Он выделил три основных вида строения тела, а также разработал систему, которая позволяла классифицировать индивидов по строению тела, а затем использовать данные для определения их характера и поведения. В начале 50-х годов XX в. в США у преступника, который совершил несколько убийств, была найдена дополнительная хромосома Y. Примерно в то же время такая хромосома была найдена и у убийцы во Франции. С проверкой теории о том, что найдена хромосома «насилия», были проведены массовые исследования в США и Франции. Результаты были опубликованы в 1975 г. в Париже. Дополнительная хромосома Y была найдена у 1,0–1,4% лиц, отбывающих наказание. Общие результаты исследования показали, что среди лиц, совершивших правонарушения и имеющих генотип ХХУ, удельный вес преступлений против личности и общественного порядка составил около 9%, в то время как у правонарушителей без такой аномалии эта цифра была значительно выше.

Были и другие теории, которые пытались доказать тенденции «наследия». К ним относятся «теория близнецов» и теория «семейного древа». Так, считалось, что однояйцовые близнецы должны проявить больше одинаковых черт правонарушителя чем разнаяйцовые. Датский криминолог К. Криситансен исследовал около 6 тыс. пар близнецов. По его исследованиям, совпадение случаев совершения правонарушений у однояйцовых близнецов – 35%, а у разнаяйцовых – 12%. Кажется, разница очевидна, но для нас важен другой вывод: на поведение близнецов большое влияние оказывают также условия жизни наряду с наследственностью. Второе исследование касалось родословных древ двух династий: Джуксов и Эдвардсов. В первой из 1200 членов 140 были преступниками, а во второй большинство занимали высокие общественные посты и достигали больших успехов в науке. Если преступные черты наследуются у Джуксов, то Эдварсы должны быть чистыми, за исключением, пожалуй, случайных правонарушений. Но выяснилось, что и в семье Эдвардсов также есть преступники.

В середине XIX в. появились биопсихологические теории происхождения правонарушений и преступности вообще. Их возникновение связывают с именем З. Фрейда, австрийского врача и психолога. Сам Фрейд не занимался проблемами преступности, однако его последователи сделали все, чтобы приспособить его учение к объяснению причин правонарушений. Фрейд пытался найти методику лечения неврозов. Её суть – помочь пациенту осознать причины своих страхов, так как если человек знает, чего боится, то он уже готов победить эти страхи. Дальнейшие размышления привели к тому, что Фрейд сделал вывод о том, что в глубине сознания живут не только приобретенные фантомы. «Человек рождается со склонностями, которые надо ограничивать, например, сексуальное влечение либидо» [9, с.132].

Учение Фрейда было развито его учениками. К. Юнг, швейцарский психолог и психиатр, основал направление «аналитическая психология». Он выделил в бессознательном две части: личное бессознательное и коллективное бессознательное. Первое содержит все, что человек пытается вытеснить из сознания, но оно остается в качестве следа в бессознательном. Содержание второго, то есть коллективного бессознательного, не приобретается в процессе жизни, оно «врожденные инстинкты и первобытные формы постижения – архетипы» Аналитическая психология Юнга «социологизирует» фрейдизм. Коллективное бессознательное – это уже не только инстинкты, биологический состав, но и история человечества. Поэтому причины правонарушений скорее социальные и содержатся в пережитках прошлого в сознании человечества [10, с.98].



Труды З. Фрейда, К. Юнга и их последователей А. Адлера, Э. Фромма доказали, что человека является социальным существом и что ответ на вопрос «Что есть человек?» надо искать не только в нем, но и между людьми, то есть в их взаимоотношениях. Тем самым они ввели начало социологическим теориям причин и условий правонарушений.

Сторонники присущих преступных качеств у человека не исключали роль внешних обстоятельств. Сам Ч. Ломброзо говорил о «случайных преступниках», которые совершали правонарушения под влиянием внешних обстоятельств. Ломброзо насчитал около 16 таких факторов: климатические, метеорологические, факторы образования, цивилизации и др. Ученик Ч. Ломброзо Э. Ферри различал три группы факторов:

- антропологические (органические аномалии мозга, костей, рефлекторной деятельности, умственные и психические аномалии, образование, род занятий, воспитания и др.);
- физические (климат, смена дня и ночи, метеорологические условия, летняя температура);
- социальные (религия, состояние промышленности, экономический и политический строй, построение исполнительных органов, органов правосудия, состояние законодательства вообще) [10, с.102].

Теория факторов преступности стала определенным мостиком к социологическим теориям правонарушений. В XIX веке её наиболее полно сформулировал Кетле Ламбер Адольф Жак, бельгийский ученый, социолог-позитивист; один из основателей научной статистики, иностранный член-корреспондент Петербургской АН (1847).

В своих исследованиях он опирался на философский позитивизм О. Конта. То, что считалось положительным: рост экономики, повышение финансового состояния общества, может обернуться злом. Г. Тард, французский социолог, увидел, что даже богатые люди совершают правонарушения. Как объяснить противоправные поступки богатых людей, у которых, казалось, есть все для нормальной жизни? Он объяснил причины правонарушений законом подражания. Не только человек, но и общество развивается по законам подражания. Г. Тард считал, что подражание возникает на бессознательном уровне. Свойства людей происходят от существующих социальных образцов. К их числу относятся стереотипы поведения, нормы морали, вкусы, привычки. То есть, правонарушитель находится в социальной связи с людьми, а эта связь является условием распространения соответствующих типов поведения, в т. ч. и неправомерного. «Преступник – существо общественное, он всегда испытывает потребность во вдохновении примером и одобрении группы людей» [10, с.110].

Видное место в теории правонарушений занимает теория «дифференцированной ассоциации» Э. Сазерленда. «Личность становится делинквентной в результате преимуществ у него оценок, способствующих нарушению норм права, над оценками, которые не способствуют нарушению норм права» [11, с.91]. Сазерленд считал, что противоправному поведению учатся у лиц, которые уже усвоили негативные ценности. Если в сознании человека преобладают понятия, оценки, которые способствуют нарушению законов, то он легко переступает закон. Однако в обществе существуют взгляды и ценности, которые противодействуют правонарушением. Человек находится под влиянием и тех и других, которые противоположны между собой. И то, что воспринимает правонарушитель в связи со своим противоправным поведением, находится в противоречии с тем, что воспринимается в связи с правомерным поведением, отсюда и название «дифференцированная ассоциация» [12, с.194].

Э. Дюркгейм, французский социолог, основатель французской социологической школы, утверждал, что для успешного развития цивилизации необходимо существование





определенного пространства свободы, в котором индивиды имеют возможности для самовыражения, как в сторону идеалов, так и в сторону нарушение социальных запретов. Э. Дюркгейм прямо говорит: «... чтобы в обществе существовали равные возможности самовыражения для героев, романтиков, идеалистов, в нем должны существовать возможности самовыражения и для преступников. Свобода не может существовать, если нет возможностей для отклонений в разные стороны – и к идеалу и к аномалии, которая отрекается от норм» [13, с.456].

Заслуживает внимания также теория Р.К. Мертонa. По социальной и культурной структурам общества он выделил два элемента: первый содержит цели, намерения, интересы, которые определяются данной культурой, а второй контролирует средства достижения этих целей. Равновесие между этими элементами существует до тех пор, пока граждане получают удовольствие от того, что они достигают своих целей незапрещенными средствами. В любом обществе есть социальные группы, где преступность среди её членов рассматривается как эталон, она является единственным средством достичь своих целей, так как возможность достичь успеха в группе незапрещенными средствами очень мала. «Возможность антисоциального поведения заложена в слабой связи между целью и средством её достижения. В одних социальных группах эта интеграция выше, а в других ниже. Поэтому распространение правонарушений во-вторых группах больше» [14, с. 128].

Таким образом, проведенная нами работа по анализу причин правонарушений имеет несколько очевидных моментов:

- невозможно анализировать причины и условия таких правонарушений, как административные проступки, без надлежащего изучения общих теорий причин и условий правонарушений;
- некоторые правонарушения, которые ранее считались преступлениями, являются сегодня видом административного проступка (например, проституция).
- концепция объективных и субъективных причин и условий административных проступков является ничем иным, как, прежде всего, слиянием социологических и биопсихологических теорий причин правонарушений.

## Литература

1. Остапенко О.І. Адміністративна деліктологія / О.І. Остапенко.– Львів, 1995.– 308 с.
2. Ремнев В.И. Актуальные вопросы административной деликтологии в современный период / В.И. Ремнев // Актуальные проблемы административной деликтологии: сборник научных трудов.– К.: КВШ МВД СССР им. Ф.Э. Дзержинского.– 1984.– 182 с.
3. Власов В.С. Причины и условия преступности в СССР: учебное пособие / В.С. Власов.– Ярославль: Ярославский ун-т, 1987.– 68 с.
4. Дидье Жюлма Философский словарь: пер. с французского / Жюлма Дидье.– М.: Международные отношения, 2000.– 537 с.
5. Криминология: учебник для юридических вузов / под ред. А.И. Долговой.– М.: Норма, 1999.– 780 с.
6. Зелинский А.Ф. Криминология: курс лекций / А.Ф. Зелинский.– Х.: Прапор.– 1996.– 260 с.
7. Остапенко О.І. Адміністративна деліктологія: автореф. дисс. ... д-ра юр. наук: 12.00.07 / О.І. Остапенко; Нац. академія внутр. справ України.– К., 1997.– 43 с.
8. Иншанов С.М. Зарубежная криминология / С.М. Иншанов. – М.: Инфра-Норма, 1997.– 383 с.



9. Філософія: навчальний посібник / І.Ф. Надольний, В.П. Андрущенко, І.В. Бойченко та ін.; за ред. І.Ф. Надольного.– К.: Вікар, 1999.– 624 с.
10. Хохряков Г.Ф. Криминологія: учебник / Г.Ф. Хохряков; под ред. В.Н. Кудрявцева.– М.: Юристъ, 1999.– 512 с.
11. Социология преступности (Современные буржуазные теории): сборник статей / под ред. проф. Б.С. Никифорова.– М.: Прогресс, 1966.– 368 с.
12. Рущенко І.П. Соціологія: курс лекцій / І.П. Рущенко.– Х.: Ун-т внутрішніх справ, 1996.– 210 с.
13. Бачинин В.А. Философия права и преступления: учебник для студентов юридических вузов / В.А. Бачинин.– Х.: Фолио, 1999.– 606 с.





**ҲАБИБОВ С.А.,**  
Муовини сардори Раёсати ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шаҳри Душанбе,  
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, полковники милитсия

## АМАЛИШАВИИ БАРНОМАИ (РУШДИ) ИСЛОҲОТИ МИЛИТСИЯ БАРОИ СОЛҲОИ 2014–2020 ВА 2021–2025 ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

**Вожаҳои калидӣ:** Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Президент, Барномаи (рушди) ислоҳоти милитсия, Стратегия, Вазорати корҳои дохилӣ, дастовардҳо, бучет, хароҷот, вазифа, ҳадаф, мақсад.

**Ключевые слова:** Правительство Республики Таджикистан, Президент, Программа реформы милиции, Стратегия, Министерство внутренних дел, достижения, бюджет, расходы, задачи, цели.

**Keywords:** Government of the Republic of Tajikistan, President, police reform Program, Strategy, Ministry of Internal Affairs, achievements, budget, expenditures, tasks, goals.

**М**устаҳкам намудан ва инкишофи фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ яке аз самтҳои муҳими сиёсати давлатии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад.

Бинобар ин, бо мақсади беҳтар намудани фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ, Президенти кишвар ҳанӯз соли 2012 супориш дода буданд, ки коркарди санадҳои муҳими барномавӣ оид ба ислоҳоти милитсияи Тоҷикистон ба роҳ монда шавад.

Тибқи дастуру супоришҳои мазкур Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2014–2020 қабул гардид ва бо харчи аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон беш аз 1 миллиард 420 млн. сомонӣ ва аз тарафи шарикони рушд (донорҳои хориҷӣ) тақрибан 357,2 миллион сомонӣ Барномаи мазкур амалӣ карда шуд.

Бо ба итмом расидани муҳлати амалӣ Барнома аз ҷониби Вазорати корҳои дохилӣ лоиҳаи Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2021–2025 бо дар назардошти дастовардҳо, ҷорабиниҳои бо сабабҳои гуногун иҷро нагардидаи Барномаи пешин ва таҷрибаи дар ин марҳилаи ислоҳот бадастомада, инчунин таҳлилу омӯзиши раванди ислоҳоти мақомоти политсияи кишварҳои хориҷа таҳия намуда, ҳадаф, вазифа ва самтҳои асосии ислоҳоти милитсияро барои панҷ соли минбаъда ба нақша гирифтааст.

Ҳадафи ислоҳоти милитсия дар марҳилаи солҳои 2021–2025 ин тағйир ва такмил додани сохтори ташкиливу ҳуқуқӣ, самтҳои асосӣ, принсипҳои фаъолият, мавқеи милитсия дар низомии мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, рушди ҳамкориҳои мутақобила бо ҷомеа, тартиби қабул ва адои хизмат, кафолати давлатии ҳуқуқӣ ва иҷтимоӣ, таъминоти молиявӣ ва моддию техникаӣ, дигаргун намудани симои иҷтимоии корманд, назорати фаъолияти милитсия мебошад.

Барнома ба амалигардонии ҳадаф, афзалият ва тадбирҳои пешбиниамудаи Стратегияи милли рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 равона гардида, ҷиҳати ислоҳот ва рушди милитсия, ки амалисозии онҳо барои ҳалли вазифаҳои муҳими рушди иҷтимоию иқтисодии Тоҷикистон мусоидат мекунанд, қабул карда шудааст.

Вазифаҳои барнома аз инҳо иборат аст:

- Такмили заминаҳои меъёрии ҳуқуқии фаъолияти милитсия;
- Такмил додани механизми коркарди мурочиати шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ;
- Ҷори намудани низомии муосири қабул, бақайдгирӣ ва баррасии саривақтии мурочиати шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ;
- Таъмини шаффофият дар фаъолияти милитсия;



- Чорӣ намудани тартиби самараноки дар асоси озмун интихоб вачобачогузории кадрҳо;
- Тақвияти корҳо дар самти амалисозии иқтисоди рақамӣ, кам кардани таъсири омили инсонӣ ва истифодаи ҳуҷҷатҳои қоғазӣ;
- Самаранок ба роҳ мондани ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеа;
- Такмил ва шаффоф гардонидани низоми баҳодиҳии фаъолияти кормандони милитсия;
- Баланд бардоштани сатҳи донишҳои назариявӣ ва малакаи касбии ҳайати шахсӣ;
- Тободули таҷриба ва бозомӯзии кормандони милитсия дар самти муқовимат ба таҳдидҳои замони муосир;
- Таъсиси механизми муосири идоракунии сохтори милитсия, такмили сохтори мақомоти корҳои дохилӣ;
- Баланд бардоштани сатҳи иҷтимоӣ, иқтисодӣ, молиявӣ ва маишии кормандони милитсия;
- Беҳтар намудани шароити кории кормандони милитсия бо таъмини намудани бино ва ҳуҷраҳои корӣ, техникаҳои замонавӣ ва нақлиёти хизматӣ.

Яке аз заминаҳои муҳими бомувафакқият амалӣ гардидани барнома ин такмил додани заминаҳои меъёрии ҳуқуқии фаъолияти милитсия мебошад.

Рушди иқтисоди давлат, ҷомеаи шахрвандӣ, истифодаи васеи амалияи байналмиллалӣ ва усулҳои иноватсионӣ дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқҳои инсон ва шахрванд омилҳои мусбӣ барои амалигардонии барнома мебошанд.

Бо мақсади танзими ҳуқуқии фаъолияти милитсия як қатор чорабиниҳо амали карда мешаванд, аз ҷумла:

- Таъсис додани маҳзани санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, инчунин дохилидоравии танзимкунандаи самти фаъолияти милитсия;
- Такмил додани заминаҳои меъёрии ҳуқуқии танзимкунандаи фаъолияти милитсия бо дар назардошти таҷрибаи пешқадами давлатҳои, ки дар самти ислоҳоти милитсия ба натиҷаҳои дилхоҳ расиданд, аз ҷумла дар самтҳои:
  - Таъмини ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шахрванд;
  - Таҷдиди ташкилию идоракунии сохтори мақомоти корҳои дохилӣ;
  - Баланд бардоштани сатҳи таҳассусии корманди милитсия бо роҳи чорӣ намудани қоидаҳои дурусти қабули муҳасилин, низоми муосири таълим;
  - Таъсиси механизми дурусти дар асоси озмун ба қор қабул намудан ва чобачогузории кадрҳо;
  - Гузариш ба хизматрасонии электроние, ки аз ҷониби милитсия ба аҳоли расонида мешавад;
  - Беҳтаргардонии таъминоти моддӣ ва иҷтимоии кормандони милитсия;
  - Пардохти музди меҳнат аз рӯи принципи «ба ҳар кас мувофиқи меҳнаташ»;
  - Аз байн бурдани корҳои аз меъёр зиёди пардохтнашаванда ва ба ҳадди ақал расонидани речаи пурзӯри хизмат;
  - Муқарар намудани механизми мониторинги ҷамъиятӣ ва экспертизаи ҷамъиятии санадҳои меъёрии ҳуқуқии милитсия.

Дар мақомоти корҳои дохилӣ интихоб ва чобачогузории кадрҳо дар асоси озмуни шаффоф ва талаботи таҳассусӣ амалӣ карда мешавад.

Озмуни ишғоли мансабҳои ҳоли дар мақомоти корҳои дохилӣ тариқи нашри эълон дар сомонии расмӣ Вазорат ба роҳ монда мешавад. Руйхати мансабҳои ҳоли дар милитсия на кам аз ду маротиба дар як моҳ дар сомонии расмӣ ҷой дода мешавад.



Шаффофият дар қабул ва таъиноти ҳайати шахсӣ водор месозад, ки кормандон доимо ба худомӯзӣ ва баланд бардоштани малакаи касбиашон машғул гарданд.

Қиҳати дуруст ба роҳ мондани фаъолияти дастгоҳҳои кадрӣ «Концепсияи сиёсати кадрӣи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон» қабул карда мешавад.

Ҳадафи асосии Концепсия ин муайянсозии дурнамои рушди низоми кор бо ҳайати шахсии Вазорати корҳои дохилӣ мебошад.

Бо дарназардошти тамоюли дигаргун шудани муносибатҳои ҷамъиятӣ ва ба миён омадани зарурати устувор нигоҳ доштани ҳолати рӯҳию ахлоқии ҳайати шахсии милитсия дар ҷузъу томҳои милитсия воҳидҳои нави кории педагог – равоншинос ворид карда мешаванд.

Дар ҷодаи ислоҳот раванди таълим, фаъолияти илмию тадқиқотӣ ва омодаанамоии кадрҳои баландхтисос дар муассисаҳои таълимии Вазорат ниёз ба такмил доранд. Дар муассисаҳои таълимии Вазорат низоми таълимии гуногун ва дар аксар вақт ба якдигар номутобик истифода мегарданд.

Бинобар ин дар раванди ислоҳот омӯзиши масъалаи якҷоя намудани низоми омодаанамоии кадрҳои баландхтисос мувофиқи мақсад аст.

Омода намудани кадрҳо барои Вазорат бо низоми таҳсили сезинагӣ тавассути низоми якҷоя намудани се раванди муосири омода намудани кадрҳо: оmodасозӣ, бозомӯзӣ ва такмили ихтисос амалӣ гардонидани мешавад. Дар ин самт ҳамаи муассисаҳои таълимии Вазорат ба низоми ягонаи таълими ворид карда мешавад, ки дар умум як низоми таълимиро вобаста аз зинаи таълимиашон амалӣ менамоянд.

Ҳангоми омода намудани барномаҳои таълимӣ диққати махсус ба зиёд намудани дарсҳои амалӣ зоҳир карда мешавад. Ҳамзамон, қисмати зиёди соатхоро дар барномаҳои таълимии зинаҳои гуногун дарсҳои гурӯҳӣ (хусусан гузаронидани дарс бо усули муосири интерактивӣ) ташкил менамоянд.

Қиҳати амалӣ гардидани ташаббусҳои болозикр таҳия ва қабули Концепсияи рушди муассисаҳои таълимӣ ва илмии Вазорат пешбинӣ гардидааст.

Тибқи талаботи лоиҳаи ҳукумати электронӣ ва иқтисоди рақамӣ тамоми хизматрасонӣ, ки ба аҳоли расонида мешавад, ба таври электронии низоми ягонаи иттилоотию коммуникатсионӣ милитсия ба роҳ монда шуда, дар як вақт робитаи бевоситаи «рӯ ба рӯ»-и муроҷиаткунанда бо кормандони милитсия ва омилҳои инсонӣ дар ин самт истисно мегарданд.

Мақсади таъсис додани низоми ягонаи иттилоотию коммуникатсионии милитсия инҳо мебошанд:

- Таъмини риояи ҳуқуқ, озодӣ ва манфиатҳои қонунии шаҳрвандон;
- Пешниҳоди хизматрасонии давлатии электронӣ ба аҳоли;
- Дар речаи замони воқеӣ дар амал ҷорӣ намудани тартиби қабул, бақайдгирии аризау хабарҳо дар бораи ҷиноят ва ҳодисаҳо, гирифтани маълумот дар бораи онҳо, ҷараён ва натиҷаи баррасии онҳо тавассути партали махсуси Вазорати корҳои дохилӣ;
- Пешгирӣ намудани ҳодисаҳои аз қайд пинҳон намудани ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо;
- Назорати прокурорӣ ва назорати дохилидоравии ҷараёни қабули аризау хабар дар бораи ҳуқуқвайронкунӣ, гардиши ҳуҷжатҳо дар речаи замони воқеӣ;
- Танзими ҳамгирии байнидоравии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва дигар мақомоти давлатӣ оид ба масъалаҳои қабул, бақайдгирӣ, баҳисобгирӣ баррасии аризау хабарҳо дар бораи ҷиноят ва ҳодисаҳо, ошкор ва кушодани онҳо;
- Таъсис додани маҳзани ягонаи ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ.





Чихати самаранок ба роҳ мондани хизматрасонии милитсия ба аҳоли дар раванди ислоҳот сохтори Вазорат мавриди такмил қарор дода мешавад.

Бинобар ин таъсис додани воҳидҳои сохтории зерин мувофиқи мақсад мебошад:

- Сарнозири Вазорати корҳои дохилӣ;
- Сарнозири милитсия;
- Сарситоди Вазорати корҳои дохилӣ;
- Департаменти милитсия криминалӣ;
- Милитсияи бехатарии чамбиятӣ;
- Маркази эътиноӣ фаврӣ-909 (дар заминаи маркази идораи автоматикунонидашудаи ҳаракат дар роҳ «Шаҳри бехатар» ва қисми навбатдории Вазорати корҳои дохилӣ);
- Милитсияи патрулӣ;
- Нуқтаҳои сайёрии милитсия оид ба қабули муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ;
- Минтақаҳои хизмати милитсия ва дигар тағйиротҳои сохторӣ, ки бинобар ворид гардидани навгонӣ дар раванди ислоҳот зарурат пайдо мекунанд.

Огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо ва нигоҳ доштани муҳити иҷтимоии бехатар яке аз самтҳои афзалиятноки фаъолияти милитсия ба ҳисоб меравад.

Дар шароити пуршиддат гардидани таҳдиду хатарҳои муосир дар сатҳи миллӣ, минтақавӣ ва ҷаҳонӣ воқеан аҳамияти сиёсати давлат дар самти огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо зиёд мегардад. Чунин сиёсат на танҳо иштироки фаъоли мақомоти дарлатӣ, балки иштироки тамоми ҷомеаро дар самти огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо тақозо менамояд.

Дар ин ҷараён иштироки ҷамеаи шаҳрвандӣ таъмин карда шуда, таҷрибаи гузаронидани машваратҳои мақомоти милитсия бо аҳли ҷомеа ба таври васеъ ҷорӣ карда мешавад, ки сокинони маҳаллӣ бояд шарикони фаъоли милитсия гарданд.

Асоси муваффақияти пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо ин мутобиқи намудани ҷораҳои огоҳонӣ ва пешгирӣ ба шароити маҳал мебошад. Милитсия дар ҷойҳои бояд дар интиҳоби шаклу усулҳои корӣ, ки барои ҳудуди мазкур самаранок мебошанд, озод бошад ва иштироки ҷомеаи шаҳрвандиро дар қоркарди он таъмин намояд.

Яке аз самтҳои асосии ислоҳоти милитсия ҳамкориҳои мутақобила бо ҷомеа мебошад. Пеш аз ҳама ҳамкорӣ бо мақсади баланд бардоштани сатҳи дастрасии хизматрасонии милитсия ба ҷомеа, таъмини ҳимояи ҳуқуқуозодиҳои инсон ва шаҳрванд, таъмини муҳити бехатар ва афзоиши эътимоди шаҳрвандон ба мақомоти милитсия ба роҳ монда мешавад.

Ҷомеаи шаҳрвандӣ, аз ҷумла шаҳрвандон дар доираи фаъолияти шӯроҳои чамбиятӣ мушкilotи минтақаи зисти хешро дар ҳамбастагӣ бо милитсия ошкор намуда, ҷаҳати ҳалли он якҷоя бо қормандони милитсия ҷорандешӣ менамоянд.

Ҳамкорӣ на танҳо дар самти огоҳонӣ, пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо ва таъмини тартиботи чамбиятӣ амалӣ мегардад, балки барои ҷомеа шароит фароҳам оварда мешавад, ки назорати чамбиятии фаъолияти милитсияро амалӣ намояд.

Дар раванди назорати фаъолияти милитсия ду шакли низоми арзёбии фаъолияти қормандони милитсия ҷорӣ карда мешавад:

- Арзёбии берунӣ;
- Арзёбии дохилиидоравӣ.

Раванди арзёбии берунӣ бо ҷалби ҷомеаи шаҳрвандӣ ва бо гузаронидани пурсиш ва назарсанҷии аҳоли карда мешавад.

Арзёбии дохилиидоравӣ аз ҷониби роҳбари мақомоти қорҳои дохилӣ анҷом дода мешавад.



Назорати ҷамъиятии фаъолияти милитсия бо гузаронидани чунин чорабиниҳо ба роҳ монда мешавад:

- Мониторинги ҳарсолаи натиҷаҳои фаъолияти милитсия;
- Пешниҳоди ҳисобот оид ба фаъолияти хизматӣ;
- Ташкил ва гузаронидани машваратҳои муштарак бо шӯроҳои ҷамъиятӣ ва дигар ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ.

Ин буд ҳадаф, мақсад, вазифаҳо афзалиятҳо ва тадбирҳои амалишавандаи ислоҳоти милитсия дар марҳилаи солҳои 2021–2025.





Урфонзода Д.С.,

Омӯзгори калони кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва фаъолияти маъмурии факултети №2  
Академияи ВҚД Ҷумҳурии Тоҷикистон, майори милитсия

## ТАҲЛИЛИ ҶАНБАҲОИ ҲАМКОРИИ МИЛИТСИЯ БО ҶОМЕА ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН ВА ЯКЧАНД ДАВЛАТИ ПЕШРАФТАИ ДУНЁ

**Вожаҳои калидӣ:** Ҷумҳурии Тоҷикистон, Милитсия, ҷомеа, рушди ҳамкорӣ, ҷамоатчиғӣ, Стратегияи, ҳамкории милитсия, зухуроти номатлуби ҷомеа.

**Ключевые слова:** Республика Таджикистан, милиция, общество, развитие сотрудничества, общинность, стратегия, сотрудничество милиции, неблагоприятные явления общества.

**Keywords:** Republic of Tajikistan, police, society, development of cooperation, community, strategy, police cooperation, adverse phenomena of society.

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон хоҳони фаро гирифтани ғояи мутобиқати фаъолияти милитсия ва манфиатҳои ҷомеа зерини шиори «Милитсия – ин халқ (мардум) аст ва (мардум) халқ – ин милитсия мебошад [1]. Ин мутобиқат сифати муҳими муносибатҳои мутақобилаи афсарон ва кормандони қатории милитсияро бо ҷомеае, ки ба он хизмат мекунад ва бахусус, қобилияти онҳоро дар нишон додан ва ҳимоя намудани арзишҳои ҷомеа дар он соҳае, ки ба тартиботи ҳуқуқӣ дахл доранд, ифода мегардад [2]. Ба ҳамин хотир Вазири қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, генерал-полковники милитсия Раҳимзода Рамазон Ҳамро таъкид месозанд, ки «Маҳз бо дастгирии аҳоли, зиёиёну равшанфикрон, аҳли ҷамоатчиғӣ, намояндагони маориф, кормандони муассисаҳои таълимӣ, ҷавонон, бахусус донишҷӯён мо метавонем бо зухуроти номатлуби ҷомеа, ки имрӯз моро ба ташвиш овардааст, мубориза барем [3]. Масалаи таҳким ва рушди ҳамкорӣ бо ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ расман як самти муҳими фаъолияти милитсия дар бисер кишварҳо эълон шудааст [4], аз он ҷумла дар Тоҷикистон.

Яке аз роҳҳои асосии ба даст овардани мувафаксият дар самти пешгири ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳо ин ҳамкорӣ бо аҳоли ва шахсони алоҳида аст, ки бо таъя ба ҳамкорӣ бо ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, фаъолияти ҳифзи ҳуқуқро анҷом дода, ҳадафи асосии худ – хизмат ба ҷомеаро иҷро мекунад. Аз нуқтаи назари бархе аз ҷомеашиносон: «ҳамкорӣ ин маҷмуи амалҳо ва кушишҳое, ки бо дигар шахсон дар якҷоягӣ барои ноил шудан ба ҳадафи умумӣ анҷом додан фаҳмида мешавад» [5]. Ин калима асосан решаи латинӣ дошта, дар забони русӣ кооператив ва дар забони латинӣ бошад cooperationis истифода мешавад. Маънои ҳамкорӣ ин натиҷаи стратегияи муштараки қорӣ мебошад, ки барои мусоидат ба ноил шудан ба ҳадаф як қатор усулҳоро истифода мекунад, масалан: қори дастаҷамона, омӯзиши мушкilotҳо дар якҷоягӣ, баҳодихӣ аз рӯи андешаҳои якҷоя амал кардану ноил шудан ба ҳадафи асосӣ решаи ҳамкориро ташкил медиҳад.

Аз ҳамин лиҳоз ҳамкорӣ дар соҳаи муносибатҳои давлатӣ ва ҷамъиятӣ барои иҷро кардани вазифаҳои дар пеш истода, ки якҷанд субъектро барои мувофиқи ҳадафҳои умумӣ ё марбут ба қор қардан ҷалб мекунад. Ин як қисми ҳаёти одамон аст, ки бе ин иҷрои вазифаҳои ба души шахсони алоҳида гузошташуда ғайри имкон аст.

Чихеле, ки мутахассисони тоҷик муаян намудаанд: «ҳамкории милитсия бо ҷомеа ин фаъолияти мутақобила ва ташаббускорона буда, бо мақсади ҳалли вазифаҳо вобаста ба дастрасии хизматрасонии милитсия ба ҷомеа, таъмини ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандон, пешгири, ошқор намудан ва қушодани ҷиноят, дигар ҳуқуқвайронкуниҳо ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ равона гардидааст» [6]. Дар фаъолияти мақомоти қорҳои дохилӣ



ҳамкорӣ ин робитаи доимии кормандони ин ниҳод бо аҳоли мебошад, ки мақсад аз ин, наздик камудадани милитсия ба ҷомеа мубаҳд. Аҳоли бояд, ки корманди милитсияро на як маъмури давлатии таъкибкунанда, шахсе, ки фақат бо ҷинояткорон ва ҳукувайронкундагон сару кор мегирифтагӣ шиносад, балкӣ як пуштибон, як ҳомӣ ё як шахси бовариноки намояндаи ҳокимияти давлатӣ эътироф намоянд. Ҳамкорӣ бояд чунин боэтимод бошад, ки ҳар фард бо боварӣ ба милитсия таъя кунад, аз нуқсонҳои ҷомеа, нобаробарҳуқуқии корӣ ва оилавӣ, ки ранҷ мекашад арз кунад. Як роҳи асосии мубориза бар зидди қонуншиканӣ ин наздик шудан бо аҳоли мебошад, ки ҳамкροӣ бо ҷомеа номбурда мешавад. Ҳамкорӣ бо ҷомеа аз як тараф дастрасии хизматрасонии милитсия бошад, аз тарафи дигар ин дар якҷоягӣ бо халқ омӯхтан, бартараф кардани сабабу омилҳои сар задани ҳукувайронкуниҳо, ҷиноятҳо ва дигар амалҳои халарасони тартиботи ҳуқуқӣ мебошад, зеро бе ин усул милитсия наметавонем ба натиҷаи самараноки мубориза барзидди қонуншиканӣ ноил шавад.

Ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеа ин падида навад набуда, солҳост, ки дар таҷрибаи давлатҳои пешрафтаи дунё амалӣ шуда истодааст. Дар Иёлоти Муттаҳидаи Америка, ташкили захираи полис аз байни шахсони ҷомеаи шахрвандӣ, ки ихтиерӣ ва ройгон вазифаҳои таъмини тартиботи ҳуқуқиро иҷро мекунад, бо ваколат оид ба пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо, бо либоси полис таъмин карда мешаванд ва омӯзиши махсус мегиранд [7]. Академияҳои Полиси Халқӣ дар Иёлоти Муттаҳидаи Америка маъруфияти калон доранд. Ҳадафи асосии чунин академияҳо шинос кардани аҳоли бо кори полис мебошад. Академияҳо пеш аз ҳама барои ташаккули муносибати муносибати аҳоли ба полис ва таҳкими муносибатҳои байни полис ва шахрвандон хизмат мекунад. Шахсоне, ки академияи Полиси Халқиро хатм кардаанд, нақш ва хусусиятҳои кори полисро беҳтар дарк мекунад, ба полис бештар кӯмак мерасонанд ва баръакс бо онҳо тамос мегиранд [8]. Дар Иёлоти Муттаҳидаи Америка барномаи «Neighbourhood Watch» эътироф шудааст, ки сокинон ин барномаи барои кӯмак ба полис тавассути гузориш додани ҷиноятҳо дар Twitter ё дигар шабакаҳои иҷтимоӣ истифода мекунанд [9]. Дар ноҳияҳои, ки ин барнома амал мекунад, шумораи ҷиноятҳо кам шуда истодааст [10].

Дар Чопон бошад ҷомеаҳои шабакавии шахрвандон мавқеи фаъолро ишғол мекунад. Онҳо дар кори нуқтаҳои хизмати полис як банд дар як минтақа бо шумораи на камтар аз 50 хонаи истиқомати қор карда, дар робита бо шӯъбаҳои полис ва хонаводаҳо иштирок мекунад [11]. Дар Чопон шаклҳои гуногуни ҳамкориҳои ҷомеа ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ бо мақомоти милитсия мавҷуд аст, ки аз инҳо иборатанд: посбонии муштарақ, ташкили нуқтаҳои дастгирии навбатдории кормандони полис ва ғ. Дар Олмон, Канада ва Недерландия хангоми иҷрои қорҳои мақомотҳои полисис татбиқи барномаҳои махсуси пешгирии ҷинояткорӣ, пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳои маъмури ва зухуроти ношоям истифода мешаванд [12].

Дар Британияи Кабир бошад таҷрибаи шарикӣ иҷтимоӣ институтҳои давлатӣ ва ҷамъиятӣ дар доираи консепсияи сиёсати зидди ҷиноятӣ, ки «Қонун ва Тартиб» ном дорад назаррас аст [13]. Барои тақвияти робита бо аҳолии мулкӣ дар аксари шӯъбаҳои полиси Британиё воҳидҳои махсус дар шӯъбаҳои полис ташкил карда шудаанд, ки дар онҳо шахрвандони омодашуда ҳадди аққал 4 соат дар як ҳафта ихтиерӣ қор мекунад [14]. Полиси Голландия берун аз вазифаҳои муқаррарии худ аксар вақт вазифаҳоро оид ба расонидани кӯмаки гуногун ба аҳолиро иҷро мекунад ва шахрвандон дар бисёр қорабиниҳои полис фаъолона иштирок мекунад. Ихтиериен, пас аз омӯзиши мувофиқ, вазифаҳои оддии ҳифзи тартиботро иҷро мекунад [15]. Аз рӯи пурсишҳои сотсиалистӣ миқдори зиёди сокинони Недерландия ба полиси худ эътимод доранд ва қор дар полисро яке аз касбҳои бонуфузтарин ва пурифтихортарин мешуморанд [16].



«Шаҳри бехатар» – дар Полша барномаи пешгирии ҷинояткорӣ ном дорад, ки аз соли 1995 фаъолият мекунад [17]. Вазифаи асосии он эҷоди услуби кори полис, ба назар гирифтани ва ҳавасманд кардани ташаббусҳои шаҳрвандӣ мебошад. Дар доираи ин барнома иттиҳодияҳои дастаҷамъонаи сокинони маҳаллӣ бо ҳадафи возеҳи баланд бардоштани амният ва ҳузуру ҳаловати зиндагии худ таъсис дода мешаванд [18].

Шакли ғайриоддӣи ҷалби ҷомеа ба таъмини тартиботи ҳуқуқӣ дар Дания истифода мешавад. Давлат амалиети «Pathfinder» [19] (Пайшинос)-ро оғоз кард: барои мукофотҳои хурд, нафақахӯрон мунтазам кӯчаҳои ба онҳо таъиншударо убур мекунад, ба мошинҳо ва муҳити кӯча бодикқат назар, сипас полисро дар бораи ҳолати тартибот дар қаламрави мушаххас ва қонуншиканиҳои руҳдода огоҳ мекунад. Дар Фаронса, ки яке аз давлатҳои пешрафтаи Аврупо ба ҳисоб меравад концепсияи «полиси наздик» таҳия карда шуд, ки мақсади он шарикӣи давлат, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ ва ташкилотҳои гуногуни ҷамъиятӣ бо шартномаҳои амнияти маҳаллӣ, ки рамзи сиёсати муносири амнияти Фаронса гардиданд, ба таври қонунӣ мустаҳкам карда шуданд [20]. Дар Исроил ҳамкориҳои зич байни полис ва ҷомеа дар ташкили ихтиери «Дружина» инъикос ёфтааст [21]. Дар ин давлат «Дружина» аз ду бахш иборат аст. Якум, посбон, ин шӯба вазифахоро оид ба пешгирии фаъолияти террористӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳо бо ёрии патрулҳои пиёдагард ва автомобилӣ тавассути ташкили гузаргоҳҳо ва ҳифзи чорабиниҳо ҳал мекунад. Ихтиериён дар ҷои истиқомат фаъолият мекунад, муассисаҳои таълимӣ ва нақлиётҳои ҷамъиятиро муҳофизат мекунад. Қисми дуюм қисмҳои махсуси ихтиерӣ мебошанд. Онҳо дар фаъолияти касбии ҳифзи ҳуқуқ полис ва кӯшунҳои сарҳадӣ дар муайян кардани қурбониени садамаҳо, ҷустуҷӯ, корҳои наҷотдиҳӣ, наҷот додани ғарқшудагон кӯмак мерасонанд. Дар Федератсияи Россия бошад ихтиериён ба хоҳири мукофоти муаян тавассути таҷҳизоти видеоӣ барои бақайдгирии вайронкунии қоидаҳои ҳаракат дар роҳ, ки дар роҳҳои калони мошингард худашон насб кардаанд бо политсияи ин давлат ҳамкорӣ мекунад.

Дар Тоҷикистон низ тағи солҳои охир масалаи ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеа ба яке аз иқдомҳои асосии роҳбарияти давлат табдил ёфтааст, ки дар ин самт корҳои зиёде ба анҷом расонида шудааст. Ба хоҳири наздик шудани аҳоли бо милитсия соли 2014 Шурои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ бо ислоҳоти милитсия дар назди ВКД таъсис ёфт [22], мақсад аз ин ҷалб ва иштироки аҳоли дар ислоҳкунии фаъолияти милитсия арзёбӣ мешавад. Худи ҳамон сол Дастурамал оид ба ташкили фаъолияти кормандони ғайриштатии милитсия дар мақомоти корҳои дохилӣ муаян карда шуда [23], ки ин Дастурамал қоидаҳои фаъолияти кормандони ғайриштатии милитсияро дар мақомоти корҳои дохилӣ муаян менамояд. Соли 2016 фармоиши ВКД дар бораи тасдиқи Низомномаи шӯбача оиди қабули арзу шикоят ва дарҳости шаҳрвандон (алоқаи Мадад-1919) тасдиқ шуд [24]. Дар ин Низомнома тартиби қабули арзу шикоятҳои шаҳрвандон, ки мехоҳанд бо роҳҳои алоқаҳои барқи ба милитсия оиди ҷинят ва ҳуқуқвайронкуниҳо хабар диҳанд мустаҳкам шудааст. Дар давоми ҳамин сол Дастурамал доир ба ташкили фаъолияти кормандони МКД оид ба пешгириӣ, бартарафкунӣ ва эътино намудан ба ҳолатҳои зуроварӣ дар оила ба тавсиб расид ва ин Дастурамал тартиби ташкил ва роҳҳои гузаронидани прифилактика барои сар назадани зуроварӣ дар оилаҳо дарҷ гардида, кормандони милитсияро водор месоза, ки ҳарчӣ бештар ба масалаҳои зуроварӣ дар оила даққати махсус зоҳир намоянд. Соли 2017 Низомномаи Шурои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар назди мақомоти милитсия таъсис ёфт [25]. Худи ҳамон сол Дастурамал «Дар бораи таъмини тартиботи ҷамъиятӣ аз ҷониби ҳайати шахсии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми баргузориҳои чорабиниҳои омавии характери осоиштадошта» имзо шуд [26]. Мақсади ин ду санади дар боло зикр ёфта ҷалби аҳли ҷамъиятчиғӣ ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ мебошад. Сали 2018 бошад Концепсияи ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеаи шаҳрвандӣ





кабулкарда шуд [27], ки ҳадафҳои умумии ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеа, механизми самараноки ҳамкориҳои бо ҷомеаро пешбинӣ менамояд. Бағайр аз ин санадҳои дар боло зикрғфта дар назди мақомоти милитсия гуруҳи ҷавонони Авангард амал мекунад, ки вазифаи ин гуруҳ таблиғи сиёсати давлатӣ ва ба корҳои ғоиданоки ҷамъиятӣ таблиғ намудани ҷовонон мебошад. Барои баланд бардоштани донишҳои ҳуқуқии кормандони милитсия ва тақвият бахшидан ба санадҳои дар боло зикр гардида аз ҷониби мутахассини тоҷик соли 2020 роҳнамо ва модули таълимӣ оиди ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеа ба ҷоп расид, ки таиноташон баланд бардоштани сатҳи хизматрасонии милитсия ба ҷома мебошад. ба ҳамаи ин

Ҳоло бошад ба таҳлили таҷрибаи давлатҳои дар боло зикр гардида мегузарем. Таҳлиди мамлакатҳои болоқайдшуда дар бораи ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеа нишон, ки давлатҳои пешрафтаи дунё низ барои ноил шудан ҳадафи асосӣ, яне мубориза бар зидди ҳаманамуди қонунвайронкунӣ ҳамаи тарз ва усулҳои ҷалб намудани шахрвандон барои ҳамкорӣ ба мақомоти милитсия роҳандозӣ шудааст. Дар байни ҳамаи давлатҳои дар боло зикр ғфта барои мо иқдоми малакати Дания, ки бо истифодаи барномаи «Pathfinder» (Пайшинос), барои мукофотҳои хурд, нафақахӯронро водор месозад, ки мунтазам кӯчаҳои ба онҳо таъиншударо убур намуда, ба мошинҳо ва муҳити кӯча бодикқат назар кунанд, сипас полисро дар бораи ҳолати тартибот дар қаламрави мушаххас ва қонуншиканиҳои руҳдода огоҳ мекунанд ва иқдоми давлати Россия, ки ба хотири мукофоти муаян ихтиёриёнро ҳавасманд кадааст, то тавасути таҷҳизоти видеоӣ барои бақайдгирии вайронкунии қоидаҳои ҳаракат дар роҳ, ки худашон насб кардаанд ба политсияи ин давлат хабар медиҳанд писанд омад.

Аз ин хотир зарур мешуморем, ки барои ноил шудан ба ҳадафҳои санадҳои дар боло зикрғрадида, ки барои пиёда кардани масалаҳои ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеа қабул гардидаанд як барнома аз ҷониби мақомоти милитсия дар шабакаҳои иҷтимоӣ сохта шавад, ки таиноташ ҷамоварии наворҳо ва маълумотҳои шахрвандони ба милитсия ҳамкорикунанда бошад. Ин барнома мессенҷерӣ барои он зарур аст, ки дилхоҳ шахс дар ҳолати шохиди ҳуқуқвайронкунӣ шудан, тавонад ин кирдорро расм ё ба навор гирифта дар ҳамин барномаи мессенҷерӣ фирастад ва шахсони масъули милитсия бояд фавран ин ҳолатро санчида ҷораандеши намоянд. Ба хотир он, ки шахсони манфиатдор натавонанд ба ихтиёриён таъсир расонанд, ин барнома бояд бо риояи тамоми қоидаҳои махфияти шахсони ба милитсия ҳамкорикунанда сохта шавад.

### Адабиёт

1. Стратегияи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2013–2020. Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 19-уми март соли 2013, №1438 тасдиқ шудааст.
2. Маҷмӯи санадҳои меъёриву ҳуқуқӣ оид ба ислоҳоти милитсия.– Зери таҳрири Маҳмадиев Ҳ.Ҳ., Тилоева М.Б. ҚДММ «Полиграф групп», 2015.– 76 с.
3. Гул М. Семинари омӯзишии ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеа [Воситаи электронӣ] дар сомонаи расмии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон: <https://www.vkd.tj/index.php/tj/2020-01-18-07-50-18/amkor-bo-omea/30868-seminari-om-zish-oid-ba-amkorii-militsiya-bo-omea> санаи мурочиат 07.02.2023 с.
4. Нижник Н.С. Полиция и гражданское общество: поиск вектора взаимодействия //Полицейская деятельность.– 2018.– №5.– С.52–66. [Воситаи электронӣ] дар сомонаи: [https://nbpublish.com/library\\_read\\_article.php?id=23796](https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=23796) санаи мурочиат 09.02.2023 с.
5. Маъноӣ ҳамкорӣ. [Воситаи электронӣ]. дар сомонаи: <https://tg1.warbletoncouncil.org/sooperacion-3317> санаи мурочиат 06.02.2023 с.
6. Солиев К.Ҳ., Мансурзода А.М., Абдулаҳадзода А.А., Нуриддинзода С.Н., Мирзорустамов М.М. Роҳнамо оиди ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеа. Модули таълимӣ



- барои гузаронидани семинарҳои омӯзишӣ бо ҳайати роҳбарикунандаи мақомоти корҳои дохилӣ / зери таҳрири умумии сардори Академия ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, н.и.х., дотсент, генерал-майори милитсия Шарифзода Ф.Р.– Душанбе: «ЭР-Граф», 2020.– 84 с.
7. Столичная полиция США 2016. [Воситаи электронӣ] дар сомонаи <https://www.uscp.gov/the-department/bureaus-and-offices> санаи мурочиат 06.02.2023 с.
  8. Киричёк Е.В. Совершенствование деятельности полиции по обеспечению конституционных прав и свобод человека и гражданина и взаимодействию с институтами гражданского общества: комплексные меры // Юридическая наука и правоохранительная практика.– 2014.– №4(30).– С.40–49. [Воситаи электронӣ] дар сомонаи: [https://nbpublish.com/library\\_read\\_article.php?id=23796](https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=23796) санаи мурочиат 09.02.2023 с.
  9. Sluchevskaya Yu. Zarubezhnyi opyt partnerskikh otnoshenii mezhdu politsiei i naseleniem // Professional.– 2011.– №3.– P.17–20. [Воситаи электронӣ] дар сомонаи: [https://nbpublish.com/library\\_read\\_article.php?id=23796](https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=23796) санаи мурочиат 09.02.2023 с.
  10. Павловский В.В. Взаимодействие общества и полиции (милиции) в обеспечении правопорядка: Дисс. ... канд. юрид. наук.– М., 2010.
  11. Павловский В.В. Взаимодействие общества и полиции (милиции) в обеспечении правопорядка: Дисс. ... канд. юрид. наук.– М., 2010.
  12. Полиция Великобритании: официальный сайт. 2023. [Воситаи электронӣ] дар сомонаи: <https://www.police.uk/information-and-advice> санаи мурочиат 09.02.2023 с.
  13. Полиция Нидерландов: официальный сайт. 2023. [Воситаи электронӣ]: <https://www.politie.nl> санаи мурочиат 09.02.2023 с.
  14. Полиция Польши: официальный сайт. 2023. [Воситаи электронӣ]: <http://www.policja.pl/pol/english-version/4889,Polish-National-Police.html> санаи мурочиат 09.02.2023 с.
  15. Полиция Дании: официальный сайт. 2023. [Воситаи электронӣ]: <https://www.politi.dk/en/servicemenu/home> санаи мурочиат 09.02.2023 с.
  16. Территориальная полиция Франции: официальный сайт. 2023. [Воситаи электронӣ] <http://www.police-territoriale.fr/outils/cls.htm> санаи мурочиат 09.02.2023 с.
  17. Politsiya Izrailya: ofitsial'nyi sait. 2023. [Воситаи электронӣ]: [https://www.police.gov.il/English\\_contentPage.aspx](https://www.police.gov.il/English_contentPage.aspx) санаи мурочиат 09.02.2023 с.
  18. Низомномаи Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шахрвандӣ бо ислоҳоти милитсия дар назди ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 11.11.2014, №841.
  19. Дастуромал оид ба ташкили фаъолияти кормандони ғайриштатии милитсия дар мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 8-уми январӣ соли 2014, №2 б/з.
  20. Фармоиши ВКД дар бораи тасдиқи Низомномаи шӯбача оиди қабули арзу шикоят ва дархости шахрвандон (алоқои Мадад-1919) аз 18-уми майи соли 2016, №27 б/з.
  21. Низомномаи Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шахрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар назди мақомоти милитсия аз 10-уми июни соли 2017, №256.
  22. Дастуромал «Дар бораи таъмини тартиботи ҷамъиятӣ аз ҷониби Ҳайати шахсии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии тоҷикистон хангоми баргузориҳои чорабинихон омавии характери осоиштадошта» аз Консепсияи ҳамкории милитсия бо ҷомеаи шахрвандӣ аз 3-юми январӣ соли 2018, №1 б/з.
  23. Полиция Дании: официальный сайт. 2023. [Воситаи электронӣ] <https://www.politi.dk/en/servicemenu/home> санаи мурочиат 09.02.2023 с.





## МУНДАРИЧА

Сарсухан .....	3
<i>Шарифзода Ф.Р., Одиназода А.Ш.</i> Чанбаҳои ҳуқуқи ташаққули чомеаи шаҳрвандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон .....	5
<i>Абдулаҳадзода А.А.</i> Аҳамияти гендерии фаъолияти мқд дар пешгирии зӯрварӣ дар оила ...	8
<i>Акрамзода Ш.М.</i> Норасогӣ дар қонунгузории маъмурӣ ҳамчун сабаби тадбиқи амалии нодурусти меъёрҳои қонун аз ҷониби шахсони ваколатдори мақомоти қорҳои дохилӣ ....	12
<i>Арипов А.Л.</i> Зарурати тақмили тартиби пешбурд оид ба ҳолатҳои зурварӣ дар оила, дар доираи ислоҳоти милитсия.....	16
<i>Вализода Н.Д.</i> Организация взаимодействия органов внутренних дел с общественными объединениями в Республике Таджикистан.....	19
<i>Гафурзода Д.А.</i> Развитие взаимодействия милиции с общественными формированиями в постсоветском периоде: на примере некоторых бывших союзных республик.....	23
<i>Голобородько В.И.</i> Правовое регулирование субъектов административной ответственности в донецкой народной республике.....	31
<i>Заробидинзода С.З.</i> Масоили танзими рухсатии меҳнатии қормандони милитсия дар қонунгузории кишварҳои аъзои ИДМ.....	38
<i>Иқромзода М.И.</i> Иҷроиши «Нақшаи чорабиниҳои тадбиқи Барномаи ислоҳоти (рушди) милитсия барои солҳои 2014–2020» аз тарафи РК ва ҚХШ .....	41
<i>Каримзода У.К.</i> Некоторые вопросы совершенствования деятельности туристической милиции Республики Таджикистан.....	43
<i>Муҳаббатшозода Г.М.</i> Зӯрварӣ дар оила – амали номатлуби иҷтимоӣ.....	48
<i>Насуриён П.А.</i> Баъзе аз проблемаҳои қорлати ҳимояи иҷтимоӣ-ҳуқуқи қорманди мақомоти қорҳои дохилӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон .....	51
<i>Нуриддинзода С.Н.</i> Баъзе аз проблемаҳои амалӣ ва норасогии қонунгузорӣ оид ба баррасии парвандаи ҳуқуқвайронқунии маъмурӣ .....	55
<i>Рустамзода З.Р., Зоиров Ш.</i> Баъзе масъалаҳои ҳамқории мақомоти қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо иттиҳодияҳои қамбиятӣ.....	58
<i>Тағозода А.С.</i> Ҳамқории мақомоти қорҳои дохилӣ бо мақомоти судӣ дар самти пешбурд ва баррасии парвандаҳои ҳуқуқвайронқунии маъмурӣ: муқоиса ва дурнамо .....	61
<i>Собирзода А. Ҷ.</i> Мафҳуми ҳифзи ҳуқуқӣ ва иҷтимоии қормандони МҚД.....	64
<i>Титов А.Н., Хмель О.В.</i> К вопросу о применении законодательства об административной ответственности на территории Донецкой Народной Республики.....	69
<i>Храпинский Б.Л.</i> Развитие учения о причинах и условиях совершения правонарушений.....	77
<i>Ҳабибов С.А.</i> Амалишавии Барномаи (рушди) ислоҳоти милитсия барои солҳои 2014–2020 ва 2021–2025 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.....	84
<i>Урфонзода Д.С.</i> Таҳлили чанбаҳои ҳамқории милитсия бо чомеа дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва яқчанд давлати пешрафтаи дунё.....	89

Барои қайдҳо:

**МАҶМУАИ МАҚОЛАҲОИ**  
**Конференсияи илмӣ-амалии ҷумхуриявӣ**  
**«Нақши қонунгузорӣ дар ислоҳоти милитсия:**  
**муваффақият ва норасогихо»**  
(ш. Душанбе, 20 декабри с.2022)

**СБОРНИК СТАТЕЙ**  
**Республиканской научно-практической конференции**  
**«Роль законодательства в реформе милиции:**  
**достижения и недостатки»**  
(г. Душанбе, 20 декабря 2022 г.)

734012, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, к. М. Масстонгулов, 3, Академияи ВҚД  
Республика Таджикистан, г. Душанбе, ул. М. Масстонгулова, 3  
Тел.: +(992 37) 226 28 92  
E-mail: [tam300986@mail.ru](mailto:tam300986@mail.ru), [k.lila-73@mail.ru](mailto:k.lila-73@mail.ru)

Ба матбаа 17.10.2023 таҳвил гардид.  
Чопаш ... .2023 ба имзо расид.  
Қоғази офсет. Андозаи 60×84<sup>1</sup>/<sub>8</sub>. Ҷузъи чопии шартӣ 12,0.  
Адади нашр 200 нусха. Супориши №...



Дар ҶДММ «Контраст» чоп шудааст  
ш. Душанбе, к. Академик А. Адҳамов, 11







Созмони амният ва  
ҳамкорӣ дар Аврупо  
Дафтари барномаҳо дар Душанбе

Ин нашрия аз ҷониби Дафтари барномавии САҲА дар ш. Душанбе дар доираи лоиҳаи «Мусоидат ба раванди ислоҳоти милитсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» нашр гардид.

ISBN 978-99975-906-9-5



9 789997 159069 5